[illegible]

S[ecundum] de iure reddendo et
campana pulsanda. R[ubrica]
L. [illegible] huius uoluminis
libro de iure reddendo [illegible]
[illegible] ponentes sic duximus
incohandum. Potestas
et capitaneus illis diebus
quibus ius redditur in ci-
uitate perusii faciant pulsari campa-
nam que stat in turri palatii communis re-
sidentie domini potestatis ad sonum cuius cet[eri]
offitiales communis perusii sedere debeat ad [illegible]
[illegible] iuris ad ius reddendum. Vt dominus
potestas et dominus capitaneus et
[illegible] iudicibus mallefitiorum et [illegible] so-
[illegible] iudicibus militibus et [illegible] se[de-]
ntibus [illegible] mallefitiorum ad [illegible]
mallefitiorum et alii [illegible] iudices [illegible]
[illegible] ubi ius redditur in [illegible]
[illegible] ubi sunt deputati. Et sedere de-
beant donec alia vice dicta campana pu-
lsabitur et tunc dicti offitiales se debeant
eleuare. Que campana debeat pul-
sari horis determinatis scilicet [illegible]
libro de offitio potestatis et capitanei
pena domini potestatis et capitanei [illegible]
[illegible] impedias [illegible] predictum
pro vice qualibet [illegible]
dem pena teneatur dominus potestas [illegible]
fecerit pulsari campanam [illegible]
que est in palatio [illegible] potestatis
horis determinatis ad sedendum pro tri-
bunali ad ius reddendum et [illegible]
ndum et recedendum [illegible]

De execut[ion]e instrumentorum et confes-
sionatorum. R[ubrica]

Statuimus et ordinamus quod [illegible]
[illegible] vel carta [illegible]
[illegible]
[illegible] cuiuscumque petitionis
[illegible] continue
[illegible] vel [illegible]
[illegible] confessione facienda
vel guarentigia [illegible] expla-
[illegible] iudicialis autoritate
Non obstante [illegible] in positione
[illegible] quod [illegible]
[illegible] in originali
[illegible]
[illegible]
[illegible] committi[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et in [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] que [illegible]
[illegible] dicata [illegible] et intelligatur
[illegible] iudicio [illegible]
[illegible] membris [illegible]
Contra que [illegible] et quascumque
[illegible] sententia
vel guarentigia quecumque [illegible]
vel [illegible] et autenticata [illegible]
[illegible] subscriptione
[illegible] alias
[illegible] statuti [illegible]
[illegible] confessionatis
et [illegible] iudicio
[illegible] scriptas [illegible] iudicis
ad civiles causas deputati

De executione instrumentorum confessionatorum. Rubrica 2

[illegible]

statutor(um) loquentium de gabella con
tractuum. Possit etiam opponi ex
ceptio falsitatis. Et ad nulla aliam
exceptionem vel defensionem seu
sapientibus sine expresso petitore
admittatur etiam quantumcumque
quis vellet opponere aliquam exce
ptionem que similitudinem habet
cum exceptionibus supra premissis n
isi esset premissa opposita similium ex
ceptionum expresse per aliquod ali
ud capitulum statuti in presenti v
olumine scriptum. Et probari
debeant dicte exceptiones solutio
nis absolutionis et alie que possunt
opponi per instrumentum refutationis
vel absolutionis vel pacti de non
petendo vel per instrumentum con
fessionis facte creditori vel alte
rio qui habeat potestatem remit
tendi debitum in quo continea
tur confessio legitime facta de solu
tione vel satisfactione debiti sibi
facta per instrumentum debiti cancella
tum redditum a creditore de cuius
redditione appareat publicum instru
mentum vel per instrumentum prorogatio
nis vel instrumentum debite quantita
tis pure et liquide. In quo contine
atur de confessione facienda vel
mero de guarentigia vel per instrumentum
sine scriptum que secundum formam aliarum
statuti habeat vim instrumenti con
fessionati. Exceptio vero non
solute gabelle probata intelligatur
eo ipso quod non probetur per creditorem

Nota exceptio falsitatis

Nota quod dicte exceptiones quomodo debeant probari

Nota quod [illegible]

Nota quod [illegible]

Nota [illegible] exceptio non solute gabelle

[illegible] ... [illegible] dicta
[illegible] ... [illegible] et
[illegible] ... [illegible]
ptio fuerit opposita in [illegible] pene
[illegible] et sine [illegible] [illegible]
et execucio [illegible] pene fieri debeat ut
supra dictum est salvo quod si opponente
[illegible] exceptio [illegible] et non probaverit
infra dictum terminum teneatur eam
opponens [illegible] [illegible] pene no-
mine Quinquaginta libras denariorum in pecunia
numerata et sine [illegible]
apodixarum. Et quod quelibet exe-
cutionis cuiuslibet instrumenti confessionati
vel alterius scripture et quod predictis
scripturis que vim habent instrume-
torum confessionatorum expediri debeat in-
fra Quindecim dies continuos a die
mote litis seu questionis vel contro-
versie. Et si ipsam questionem litem vel
controversiam iudex non expedierit infra
dictum terminum vel si executionem dictarum
penarum non faceret quam facere possit
et debeat summarie et de suo quingentas
libras denariorum solvere cogatur. Et hec ex-
presse debeat sindicari. Et qui-
libet Iudex communis pisarum de causis civi-
libus cognoscens viso instrumento
confessionato vel professionato habito
in iudicio producto vel confessione facta
in iudicio vel sententia que transivit
in rem iudicatam vel alio instrumento
vel alia scriptura quod vel que man-
datum deberet executioni ut confessio
in rigore alicuius capituli ad petitionem
creditoris sui vel ad petitionem creditoris

sui creditoris vel Ius habentis cessum
vel habentis nomen obligatum vel pigno-
ratum teneatur et debeat pro executione
talium instrumentorum confessionum et in-
scripturarum predictarum summarie et de pla-
no sine libelli oblatione litis conte-
statione et sine figura et strepitu
Iudicii contra debitorem et debitoris
debitorem et ipsum debitorem citet
per baiulum communis pisarum personaliter vel ad
domum eius solite habitationis ut
veniat in termino assignando per
Iudicem recepturus preceptum de-
standi in palatio dicti communis et quod
stet in palatio dicto et non recedat si-
ne licentia creditoris sui vel creditoris creditoris
sui ant det et solvat vel faciat
et observet quod debet creditori. Et
si non venerit vel venerit et nichil op-
posuerit contra instrumentum vel scrip-
turam vel confessionem et non steterit in
palatio ad voluntatem creditoris vel
si venerit et opposuerit et non probave-
rit intra terminum decem dierum a
die proposite exceptionis aliquam ex-
ceptionem que opponi posset secundum statuta
presentis voluminis quando sibi tem-
pus probationis incumberet qua
probatione non facta pro qualibet ta-
li exceptione proposita et non probata
intra dictum tempus condempnetur
ipse proponens nomine suo vel alterius
pena quinquaginta librarum denariorum in
pecunia numerata scilicet pro dimidia
[illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]

Creditores
Non [illegible] creditoris
c.
vacat

fuerit intra quindecim dies a die ci
tationis facte debitore intra quos q
ndecim dies tm a die citationis
computandos omnis questio lix vel ca
usa erit de vel per executione alicui
instrumenti cofessionati vel confessionis
vel scripture vel apodixe vim confessio
nis habentis debeat terminare pena
Judicii offitientis. ¶ Cuius geritur libras
d. de quo debet specialiter sindicari
¶ Et iterum citatus ad recipiendu
dictum tale preceptum non comparue
rit coram Judice vel si comparuerit
preceptum no receperit vel si receperit
no steterit et manserit i palatio ad
voluntatem creditoris contemptu Co
munis puniatur per iudice qualibet et quolibet
precepto in decem libras den. Et quoad
non possit condempnari debitori
preceptis factis nisi per [illegible]
ceptis sibi factis per quolibet mense et
qui no possit [illegible] debitor de [illegible]
[illegible] preceptis factis in bona [illegible]
nisi ad plus de decem preceptis ¶ Et
si debitor fuerit captus pro condempnatione
de eo facta dici de causa no possit re
lapssari absque voluntate sui credito
ris vel creditoris ipsius creditoris qui eu
fecerit condempnari nisi primo satisfe
cerit ipsi creditori aut creditoribus cre
ditoris de qua satisfactione constet per
publicum instrumentum refutationis etiam
si fuerit captus diebus feriatis ad ho
norem dei ¶ Et si venerit i palatio
steterit et planxerit creditor quod debitor no
stet in palatio set intrauerit Judex

[illegible]
relapssetur ¶ Et eo [illegible] no [illegible]
[illegible] et no comparuerit [illegible]
no steterit [illegible]
[illegible]

Nō de tenuta debitis creditoris

[illegible] et [illegible] tam
[illegible] petitione. [illegible]
primo [illegible] qua ad petitionem
aliorum [illegible] petitionem
sint [illegible] sive sit
[illegible] deb
[illegible]
[illegible] vsq
[illegible]
[illegible] debi
toris [illegible]
expensis [illegible] tam
mobilium [illegible] non [illegible] po
ssit habere [illegible] bonis de
[illegible] data
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sibi et data [illegible]
hereditaria post dictum tempus die
rum quindecim seu triginta dierum
aliorum [illegible] dierum ut intelligant et
liceat [illegible] res in
tenutam date possint et debeant sibi
aliorum diversis diebus ad [illegible]
[illegible] valuto
[illegible] Et si emptor
[illegible] vendatur [illegible] per iudicem
[illegible] per creditorem [illegible]
qui plus [illegible]
[illegible] si suffi[illegible] pro debito
[illegible]

aliquid de pretio debitori restituatur
Si autem pretium non fuerit su
fficiens ad satisfactionem integram pro
residuo debito fieri debeat executio
altero ex dictis modis. Et si emptor
non invenietur eidem creditori exse
cundo decreto per iudicem adiudicentur
debeant insolutum pro mensura deb
iti declarati et pro quarto plus secun
dum extimationem rei in tenutam accepte
de ea factam in catastro comunis predictis. Si
ipsa res in ipso catastro extimata rep
erietur. Ubi non ipsa res in catastro
predicto extimata non esset seu non reper
iretur sine extimatione fiendam de ipsa
re ad iudicandum insolutum ante quam ipsa
adiudicatio fiat per iudicem per duos bo
nos homines eligendos per iudicem
cause datis primo iudici a parte agentis
et conventi sex bonis viris per quolibet
de quibus iudex eligere debeat duos s
unum ex datis ab una parte et alium
ex datis ab altera quos duos bonos
viros iudex cogere debeat de facto
ad acceptandum realiter et personaliter ita
quod infra .iiii. dies a die electionis de
beant acceptasse. Et de hiis que fecerit
iudex contra eos occasione predicta non
debeat sindicari. Et si dicti duo boni vi
ri infra octo dies a die acceptationis
non erunt in concordia, quod tunc illi duo
boni unum elligant et electus cogantur
per iudicem in tertium bonum virum et
infra tertiam diem post dictos bono
octo dies cum duo et cum tertius
debeant inire dictum offitium et dare

extimationem bene et legaliter et fideliter facere et ipsam extimationem facere teneantur infra octo dies a die electionis eorum computandos. sub pena quinquaginta librarum denariorum pro quolibet ipsorum bonorum virorum si dictam extimationem non fecerint cum effectu infra dictum tempus. Et extimationi fiende per duos ex predictis eligendis stetur, et omnia que dicta sunt supra in capitulo tractatu de compromissis fiendis in iudicias iniungendis datis ex ipsis compromissis pro ipsorum observantia locum habeat in casu isto. Et fiat adiudicatio per iudicem pro debito ut dictum est. et pro expensis legitimis per actorem factis taxandis et declarandis per iudicem ante sententiam et ante ipsam dationem et adiudicationem insolutum fiendam. Et si contingeret in re adiudicanda esse fructus a solo separatos et sequestratos post primum decretum de ipsis fructibus fiat extimatio per dictos bonos viros modo predicto et infra dictum tempus. octo. dierum. Et tunc ipsi fructus una cum re adiudicari debeant creditori et insolutum dari. Et contra quam extimationem et dationem et adiudicationem insolutum nichil possit dici obici vel opponi per aliquem etiam si factum esset contra minores, adeo quod integrum restitutio umquam postulari non possit, pena opponenti dicenti vel querelanti centum librarum denariorum. de facto per iudicem auferenda, coram quo opponeretur dicentur et exigatur offitio vel in dicta pena condempnetur per iudicem qui cognoscat de malleficiis, et de ipsa adiudicatione nulla gabella seu decimum solvi debeat.

[illegible]

at talis creditor qui habet ab aliquo †
promissorem qui in decemprius conservetur
soluere et satisfacere principali creditori
infra mensem a die sibi facte adiudicati
onis insoluti crescendo decretis vel uen
ditionis facte de re principalis credito
ris a quo seu contra quem esset conser
uatus in decemprius et instrumentum resti
tutionis facere sibi fieri predicto principa
li debitore recipienti et ipsum instrumentum
restitutionis dare dicto principali debitori
vel suis heredibus. Et nichilominus ita
facere et curare cum effectu quod dictus
debitor a creditore ulterius non grauetur.
Et si fuerit grauatus vel dampnum
aliquod sustinuerit teneatur ipsum in
decemprius conseruare et dampna et expen
sas reficere et resarcire que et quas sus
tinuerit occasione predicta et ad hec facie
ndum cogatur precise et summarie per
Iudicem qui insoluti sibi dedit de bonis
sui debitoris vel eius successorem. Et
insuper quando factum erit uenditio vel
adiudicatio de bonis cuiusque debitoris
inmobilibus predictis debitore contra quem
dabitur tenuta que uenditur vel inso
luti dabitur ipsi uenditioni et dationi
insolutum Iudex statim cum petetur
faciat consentire et ipsam uenditionem
vel adiudicationem ratam habere summa
rie sine strepitu et figura iudicii etiam
de facto et precise. Et ab executione
instrumenti confessionati vel aliorum instrum
entorum vel scripturarum uim confessionum
habentium vel obtinentium vel sententie
vel laudi per debitorem non possit appellari

nec etiam possit appellari a pronuntiatione
que fieret super exceptionibus que contra
talia instrumenta et scripturas apponeren
tur, nec etiam a pronuntiatione que fie
ret quod talia instrumenta et tales scripture
vel sententie vel laudi exsequenda esset
et mandanda executioni, nec etiam a
pronuntiatione que fieret super liquidati
one de instrumento non liquido. Et si appe
llauerit non audiatur appellans. Et Iudex
exaudiens incidat in quinquaginta libras denariorum
puniatur, et eadem pena puniatur appe
llans per Iudicem a quo. Et de facto penam
feratur ab appellante domino vel procuratore.
Tutores et curatores non possint
cogi stare in palatio nec possint personaliter
capi pro debitis minorum, ubi pupillus
uel adultus esset soluendo, sed detur licen
tia Iudice tutori vel curatori ad petitionem
creditoris alicuius minoris de uendendo
de bonis mobilibus et immobilibus pupilli
vel adulti infra duos menses proxime
sequentes quam licentiam Iudex dare
debeat sine aliqua inquisitione, sed stati
cum iurauerit tutor vel curator non
habere pecuniam numeratam, debeat
uendidisse et satisfecisse creditori, quod si cura
tor vel tutor non uendiderit et non satis
fecerit possit postmodum personaliter capi
et in palatio detineri et in carcere includi.
Minores autem uiginti annis et
etiam mulieres cuiuscumque etatis pro de
bito ciuili non ualeant in persona co
stringi capi nec detineri nec pro aliquo
debito ciuili exbanniri nec condemp
nari quod... Et si debitum de quo appa

:E.

T...

Nota prescriptionem

reat instrumentum vel alia scriptura de
predictis vel non appareat infra decem an
nos a tempore quo peti potuit cum effectu
vel a die facte interruptionis non fue
rit petitum in curia perusina nec fue
runt usure solute pro ipso debito vel ali
quid pro usuris solutum vel pars aliqua
ipsius debiti non fuerit soluta. Illud de
bitum sive contractum fuerit perusii si
ve alibi sive inter Cives et forenses (et cives perusinos, sive inter Cives et)
sive inter Cives et Cives perusinos
sive inter forenses et forenses. postea
peti non possit et omnis obligatio et actio
sit extincta. Quod tempus scilicet decem
annorum intelligatur esse continuum et cur
rant dicti decem anni tempore feriato e
tiam ad honorem dei dummodo hec non
prosit et non patrocinetur alicui debitori
Et dicta prescriptio non habeat locum
pro debitore qui occasione debiti vel co
tumacie vel exbannimenti vel alio modo
se absentaverit vel absens fuerit a Civi
tate et comitatu perusii per dictum temp
us decem annorum vel qui in Civitate
perusii non potuit conveniri. Exceptis quibuscumque
debitis contentis instrumentis dotalibus
et omnibus aliis instrumentis factis super
dotibus vel ipsorum occasione quocumque
nomine intitulentur. Et exceptis
debitis contractis cum illo vel illis qui
sunt vel est pro alio vel aliis obligati vel
obligatus. Et exceptis debitis ex testa
mentis legatis vel codicillis assignatis
et insinuatis et assignandis vel insi
nuandis. Et ex instrumentis locationum
et conductionum in quibus debitis quod

[illegible]
[illegible]
[illegible] decem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
vel [illegible] que [illegible]
[illegible] confessione [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sine li
[illegible] vel [illegible]
[illegible]
[illegible] non [illegible]
teneat [illegible] nisi ad [illegible]
fessionem vel [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

curamen dare non debeant ipsi vel alter
eorum aliquem curatorem sive curatores
nisi cognoscant ipsum vel ipsos ydoneos et suf-
ficientes. ad dictam curam faciendam
et exercendam. Et etiam cognoscat iu-
dex qui curatorem dederit fideiussorem si-
ve fideiussores esse ydoneos et sufficientes
et habentem vel habentes bona saltem va-
lentia usque ad concurrentem quantitatem
eius quod vendendum vel alienandum
esset pro minore. Et iudices tales qui habe-
ant talem iurisdictionem debeant semper
esse tres et debeant habere et habeant
insolidum iurisdictionem in causis super re-
bus dividendis / familiarum sive ercisc(un)de et in da-
ndo tutores et curatores / et interponen-
dis auctoritatibus et decretis super tutelis
et curis. et eligantur de porta in portam
de sex mensibus in sex menses per [illegible]
sorte brevium ut moris erat olim de uno
iudice. Quod autem [illegible] est de ter-
tius iudicibus vendiderit sibi locum in futuro
tempore post tempus presentium duorum
ad predicta electorum. Cum iudex tamen
electus, quam eligere possint ydoneo omnia
insolidum agere durante tempore eorum
electionis sine aliquo salario recipiendo
a Communi. Et perdant et perdere possint
omnia [illegible] et quibet eorum possit
solus cognoscere / et procedere in divisionibus
faciendis secundum formam [illegible] traditam
in capitulo quod incipit Duo priores arti-
um sub rubrica de officialibus et officiis
super communi dividendo. Alienationes
autem facte ante kalendas Ianuarii proxime preteritas
anni domini .m°.cc°.lxxv. cum dicti iudices electi

non fuerint dummodo ex ea causa
quod in ipsis alienationibus forma tradita
a predictis statutis obmissa fuerit non irritetur.
Et salarium dictorum iudicum non pos-
sit excedere pro qualibet interpositione decre-
ti. decem. soldos. Et si contrafecerint
puniantur in viginti quinque libris denariorum et
possint denuntiari. Et maior sindicus
teneatur dictam penam exigere a predicto
contrafaciente. sub. pena. Centum. librarum
denariorum de suo salario sibi auferenda. Et
quod dictum est de supra de filio fami-
lias locum habeat nisi filius fami-
lias contraheret cum expressa licentia
patrisfamilias / non obstante si filiusfam-
ilias in contractu asseruerit se esse ema-
ncipatum / vel habentem sui iuris / nisi id
quod asseruerit filius talis / probetur a creditore
per publicum instrumentum / Et non obstan-
te si ipse filiusfamilias vel minor vigi-
nti. annis. iuraverit vel se esse maiorem
minor asseruerit. Si tamen filius
familias esset mercator vel negotiator
vel aliquam artem operetur / nisi esset ei
bonis interdictum / et quod ei interdictum
per civitatem per publicum preconem
sit publice nuntiatum / teneatur et
debeat de suo proprio integre adimplere
et observare omnem promissionem et
mercatum quam et quod / cum aliquo
fecerit occasione alicuius mercantie ne-
gotiationis seu artis sue / et contra
obligationem et promissionem / quam
fecerit nichil obici possit / per aliquem
eo quod esset filiusfamilias. Et si ta-
lis filiusfamilias artifex vel mercator

habitauerit in una domo cum patre
et steterint ad unam mensam cum
eo pater compellatur pro filio respon
dere soluere et satisfacere. nisi pa
ter contradixerit filio quod promissionem
uel mercatum non faceret uel fecisset
Et predicta que dicta sunt de patr
ibus obligandis et eorum bonis lo
cum habeat in filiisfamilias qui
bus patres uel ille in cuius potestate
fuerit expresse consenserit quod talis
filiusfamilias uel qui esset in sua po
testate sit scriptus seu scribatur in
futurum in matricula alicuius artis.
Et ille de tali consensu apparere
debeat ipse consensus scribi in publicam
formam in matricula ipsius artis ita
quod quilibet uidere possit. ¶ [illegible]
dem procedant in filiisfamilias in ma
tricula artium iam scriptis eo mi
nus quod patres et illi [illegible] po
testate sint iam scripti in matricula
artium filiifamilias debeant singu
lariter requiri [illegible] consu
lum artis in qua talis filiusfami
lias uel qui in potestate esset scriptus
ut compareat coram eo ad prestan
dum talem consensum si prestare
noluerit alias scribatur eius con
tradictio seu denegatio in tali matri
cula et libro ipsius matricule. Et
tales filii familias uel qui in potesta
te essent quibus patres uel illi in quorum po
testate eos habuerint consentientes
non possint obligare patrem nec
cum in cuius potestate essent ultra qua

titatem contingentem de bonis patris
uel eius in cuius potestate esset tali filiofa
milias uel in potestate existenti pro ut sibi
contingere posset secundum formam statu
torum loquentium de parte danda et a
ssignanda de bonis patris filio delinque
nti nec pater uel habens in potestate im
plius teneatur ex tali contractu uel mer
cato facto a tali filio familias uel in po
testate existenti. Et talis filiusfamilias
et in potestate existens debeat compu
tare in sua portione sibi contingente
de successione patris uel eius in cuius potestate
esset [illegible] illud quod pro tali debito uel in
[illegible] pater uel in potestate habens
[illegible] filio uel in potestate exi
stente uel soluit [illegible]. Et pred
icta omnia locum habeant [illegible]
bus et [illegible]. Si
non contractus fuerit uel obligatio uel
[illegible] facta uel facta [illegible]
annis ualeat et teneat. [illegible] filii
familias et prodigus et filiis quibus bo
nis fuerit interdictum de quibus sit et
intelligatur sicut supra in presenti ca
pitulo dispositum est. ¶ Similiter
contractus obligatio uel confessio
et facta a filiisfamilias qui habent pa
trem furiosum uel mentecaptum
qui gerit negotia tamquam patresfa
milias ualere debeant et tenere et
ualeant et plenam habeant firmita
tem. Si autem aliquis predictorum fa
ceret aliquam promissionem uel obliga
tionem uel confessionem contra supra
dictam formam ipso iure sit nulla no

non obstante quod in principio presentis
capituli continetur. Et iudex nisi instrumen
tum vel cartam vel scripturam talis
promissionis obligationis vel confessio
nis exequi nullatenus teneatur. m

Preterea si aliquis minor viginti
annis sine auctoritate curatoris uel
consanguineorum vel filiusfamilias sine
licentia patrisfamilias fecerit seu fe
cit aliquem contractum vel obligationem
vel confessionem et postea ipse curator
minoris prestiterit auctoritatem suam
super et in contractu obligatione et
confessione minoris. Et in patrefamil
ias si invenerit vel si mortuus esset
tunc saltem duo consanguinei maiores
xviii annis. Et si talis ch minor curat
torem non haberet tunc consanguinei
eius ipsius minoris maiores xviii annis
contractui vel obligationi vel confessioni
consensum seu consenserint seu expressam
auctoritatem vel licentiam prestiterit vel
dederit seu prestiterint vel dederint
dictis contractus vel obligatio vel confe
ssio plenam valeat et teneat ac si auc
toritatem prestitisset vel consensisset seu
licentiam dedisset vel dedissent illi con
tractui vel obligationi vel confessioni
vel super ipso contractu et obligatione
tempore ipsius contractus vel ob
ligationis vel confessionis ita tamen
quod semper serventur in contractibus mi
norum viginti annis alienationum
et refutationum predictorum huiusmodi
rerum alienandarum forma predicta.

Statuimus insuper et ordinates quod
si aliquis iudex potestatis vel capitan
nei vel aliis officialis Communis Pisani
intellexerit audierit vel admiserit
aliquem opponentem contra confess
ionem et instrumenta confessiona
rum debeat et teneatur solvere Com
muni Pisano pene nomine Centum libr. den.
salvo quod possit audire super exceptio
nibus que per aliquod statuti Capitu
lum conceduntur. Et quicumque advo
catus vel allegaverit vel aliquid
opposuerit nomine suo vel alterius
contra confessionem vel instrumentum
confessionis vel aliam scripturam que
habere debet vim confessionis iudicio
debeat et teneatur solvere Quinqua
ginta libr. den. ad quam penam solu
endam pro dimidia communi et pro
alia dimidia ei contra quem huiusmo
di opposito vel allegatio vel advocatio
nem fieret, proponens allegans vel ad
vocans ipse de facto per iudicem de cu
ius cognitione constiterit. Et dictus potes
tas curie fuerit in requisitus realiter
personaliter Compellantur pena iu
dici negligenti Centum libr. den. sa
lvo quod possit allegari super exceptioni
bus que per aliquod Capitulum statuti
conceduntur. Nec aliquis procurator
possit proponere nec ad proponendum
admittatur contra dicta instrumenta
confessionum vel scripturas que ha
beret vim confessionum aliquam
exceptionem permissam constituto
Communis Pisani nisi habeat speciale
mandatum et expressum ad tales

exceptiones proponendas vel nisi tales
exceptiones dominus ratificaret ex
presse infra terminum per iudicem da
ndum. ¶ Teneantur omnes no
tarii et artem notarie exercentes
in Civitate et Comitatu pist. et
etiam not. castri plebis et Civitat
norum et castri gualdi instrumentis
que scripserint ponere promissionem
de confessione facienda coram Iudicibus
Civitatis pist. Et si non apposuerint
pro apposito habeatur nisi expressum
fuerit actum per contrahentes. ¶ Et
dicti notarii teneantur in suis contra
ctibus et instrumentis deinceps nomen
et pronomina contrahentium et pro
nomen patris talium contrahentium
ponere pena. Centum. s. denariorum
Et si opposita non fuerint nichilominus
minus valeat contractus et instru
mentum. ¶ Et si tempore iuridico
preceptum fuerit ex parte Iudicis vel
potestatis vel capitum aliarum debitori
vel alteri cuicumque
quod veniret recepturus preceptum
de stando in palatio vel desolvendo
dando vel faciendo aliquid per exe
cutione alicuius instrumenti confessio
nati vel apodisse vel scripture vel co
fessionis, et fuerit contumax tempore
iuridico, contra talem contumacem
possit etiam tempore feriato fieri
executio in persona et rebus sicut
potuisset tempore iuridico, salvo
quod hoc non vendicet sibi locum te
mpore feriato ad honorem dei. ¶ Si
autem aliquis esset obligatus
ex instrumento confessionato ad facie
ndum aliquod opus vel laborerium in
diem quod sit factum et adimpletum
probari possit tam per testes quam per instru
menta. ¶ Item si aliquis nomine alienis
fecerit cum aliquo aliquem contractum, vel
receperit aliquam promissionem vel obliga
tionem, vel fuerit stipulatus aliquid
dari vel fieri pro aliquo, ille pro quo esset
factus contractus vel facta stipulatio vel
recepta promissio, vel obligatio possit a
gere contra obligatum directa actione
ac si restitutio et cessio Iuris et actio
nis esset sibi facta, sine aliqua alia
cessione. Et ille talis pro quo esset facta
stipulatio vel factus contractus vel pro
missionis receptio teneantur tali ge
stori, seu paratori restituere sine libelli
oblatione et sine strepitu et figura Iu
dicii, totum illud quod de suo ex
pendisset occaxione talis gestionis, seu
mandati, prinde ac si esset obligatus
ex confessione iudicio legiptime facta
premissionato et liquidato debito. ¶ Pr
eterea volumus statuentes quod si aliquis
non subiectus iurisdictioni Comunis
pist. principaliter in Civilibus et in crimi
nalibus litigaret cum aliquo pistorino
subiecto vel aliquid peteret ab aliquo
pistorino vel aliquo modo ageret vel
agere vellet contra aliquem pistorinum
Coram aliquo Iudice, vel offitiali co
munis pist., quod talis non subiectus
teneatur et debeat ydonee satisdare
in Casu reconvetionis ante quam audi
atur, et fideiussores dare de omnibus

puſimo/ et aliter non ſubiectus audiri
non debeat/ Et predicti locum non ha
beant inſtrumentis confeſſionatis/ nec
inſcriptutis habentibus vim confeſſionis
per formam aliarum ſtatuti. nec in execu
tione eorum ¶ Si aliquis credito
habuerit rem aliquam inpignus
ab aliquo debitore ſuo et noluerit cre
ditor quod debitor recolligat rem datam
inpignus teneatur denuptiare credito
debitori / ut recolligat ipsam rem. Et
ſi post denuptiationem factam debitor ce
ſſauerit recolligere Compareat coram
Iudice cuiuſcumque curie. Et Iudex ipſum
pignus ſeu rem pigneratam faciat
ſubaſtari/ et emptore in uendito pro
cedant prout dicitur ſuper eodem Ca
pitulo. ¶. Si non placuerit et ſi non in
uenerit emptorem pro ipſius debito in
ſolutum / detur creditori ſecundum
formam traditam. in dicto ¶. Si uero
placuerit ¶ Et hoc etiam habeat
locum debitore exiſtente contumace
et data licentia exequendi contra eum
quando eſſet debitor et inſtrumento
confeſſionato. Dum modo uſurarii
pignus uendere uel inſolutum recip
ere non poſſint infra annum/ poſt
annum autem uendere et inſolu
tum recipere poſſint modo predicto
Et ſi pignus ſeu res pignerata plus
uenderetur. quam ſit quantitas que
debetur creditori/ illud quo plus ue
deretur/ cogatur ipse creditor ad
reddendum domino pignoris uel da
ti inpignus ſummarie et de plano

ſine ſtrepitu et figura Iuditii facta
fide quod plus uendiderit per teſtes uel
inſtrumenta uel alio modo legitimo:·

De ſcriptis campſorum · mercatorum
et Lanaiolorum · Rubrica.

Statuimus et ordina iij.
mus quod quicumque perſona
deberet aliam perſone aliquam pecu
nie quantitatem et haberet uel habe
bit creditor per ſcripturam ſcriptam
manu campſoris/ ſeu mercatoris
uel aliarum lanaioli quod debitum ſolue
rit/ et dicta ſcriptura fuerit appro
bata per auditores cambii. ſilicet q
uando ſcripta erit manu campſo
ris/ et per conſules mercatorum/ quando
ſcripta erit manu mercatoris/ et
quando ſcripta erit manu lanaio
li. per Camerarium et aſſiditores
artis lane/ et quod ſcripta uel ſcriptu
ra ſit uera et legalis. Quod illa
ſcriptura ſeu ſcripta campſoris/ et
mercatoris/ et lanaioli/ habeat vim
refutationis/ et inſtrumenti confeſſ
ionis publice legitime facti/ et co
facti/ inter creditores/ et debitores
ita quod pro uera et legitima probatur
publici inſtrumenti confeſſionis/ et re
futationis/ habeat dicta ſcriptura ca
mpſoris/ mercatoris/ et lanaioli. Et
predicta locum habeant in preteritis
pendentibus et futuris ¶ Si aliquis
cuiuſcumque eſt ... ſit campſor
et pecuniam mutuo uel in depoſitum
de quo mutuo uel depoſito appa
reat confeſſio uel inſtrumentum

Ille campsor compellatur personaliter
et realiter ad absolutionem creditoris
pro solutione ipsi creditori facienda et
per potestatem vel Capitaneum vel
per alium Iudicem communis perusii coram
quo petitio fieret. Et compellatur
ad solutionem illius mutui vel de-
positi faciendam prout in ipso instrume-
to et confessione continetur. Non ob-
stante quod ille campsor sit minoris e-
tatis viginti. annorum vel quod ad celebr-
ationem ipsius contractus non fuis-
set duo consanguinei illius camp-
soris. Et non obstante quod esset filius
familias si et matriculatus esset scrip-
tus in matricula alicuius artis secundum
formam declaratam supra in pro-
ximo Capitulo huius libri. Et hoc
capitulum locum habeat in cam-
psoribus qui tenerent tabulam tenent
publicam nec sufficiat quod scriptus sit
in matricula et artem non exerceant
Nec obstante aliqua alia excep-
tione vel oppositione ipsis campso-
ribus statutum Communis perusii vel capituli et
vel alio modo contineretur obtinenti
it. Excepta exceptione restitutionis
termini prorogationis seu compen-
sationis liquidi ad liquidum que pro-
bentur per publicum instrumentum purum
et liquidum. Et iste. c. et c. precedens
sequens valeant in negotiis penden-
tibus et futuris et contenta ipsis teneantur
et scripturis potestas et Capitaneus
aliquo non obstante capitulo precedente
debeant observare. Volumus et

super statuentes quod si aliquis campsor
mercator vel aliquis artifex aliquam
politiam fecerit sua manu etiam ob-
missa omni solempnitate iuris de
pecunia sive aliis rebus quam vel quas
alicui teneretur reddere causa mu-
tui vel depositi vel alia causa talis
politia pro confessione in iudicio facta
penitus habeatur et vim confessionis
debeat obtinere et tamquam confessio et
instrumentum confessionis efficaciter per
quemlibet offitialem Communis perusii
debeat executioni debite demandari
dummodo constet dictam apodixam fuisse
scriptam manu propria dicti artificis per
confessionem vel alia iusta probatione
Et preterea volumus et quod si
mercator vel alius artifex habuerit
vel receperit vel habuisset vel receperit
ab aliquo aliquem librum vel aliam
rem in depositum vel recommendigiam
ipsam rem vel librum restituere tene-
atur ei vel eis a quo vel a quibus ha-
buit vel habuerit vel eius heredi-
bus quod si non fecerit teneantur do-
minus potestas vel dominus ca-
pitaneus illum condempnare in
Centum libr. den. et nichilominus
ipsum vel ipsos cogere ad restitutionem
ipsius libri seu aliarum rerum sibi
depositi seu depositarum predicto mo-
do si eidem domino potestati vel domino ca-
pitaneo liquebit legitima testium ap-
probatione vel per confessionem vel alio
modo legitimo etiam contumace par-
te existente et in talibus compromissum fieri non possit

De execut. ſcripturar. artificum. q

.iiij.

De executione ſcripturarum artificum.

Apodixe ſeu ſcripture m
ercatorum campſorum
et aliorum artificum ſcriptorum inma
tricula alicuius artis contra ſe facte uel
fiende mandentur execucioni. Et
execucioni mandari debent inſtru
menta in quibus continetur promiſſio
de confeſſione facienda ex forma et
ſecundum formam ſtatuti loque
tis de executione inſtrumentorum
confeſſionatorum. Et contra dictas
apodixas artificum uel ſcripturas
non poſſint obici uel opponi / uel
probari niſi exceptiones et probationes
que permittuntur per formam Capitu
li loquentis de execucione inſt
rumentorum confeſſionatorum. Et n
ullus poſſit obicere uel opponere
contra aliquem talem execucionem
petentem uel petere nolentem / quod
illud Jus debeat ſuam forenſibus
in Civitate Piſe / quod ſervatur
piſanis in terris forenſium / ſecun
dum formam ſtatutorum Civitatis
Piſe / Nec poſſit etiam opponere et
uel obicere contra talem petente
ſeu petere nolentem / quod non poſſit
eſſe procurator uel ſindicus alicuius
forenſis. Nec etiam poſſit oppo
nere / quod habet ſuſpectum / et quod non
debeat audiri / niſi ſatiſdet ſecundum
formam ſtatuti. Nec etiam po
ſſit opponi quod in talibus apodixis
et ſcriptis uel inſtrumentis publicis
et autenticis non ſit locus certus
et determinatus / uel quod non ſit
inſertum Jn nomine domini uel quod inſtru
mento publico Judicis auctoritate
exemplato non debeat adhiberi fides
cum non fuerint citati ad eius inter
poſitionem quos negotium tangebat
uel qui ledi poterant / dum modo a
pareat ſua fides / per nominum ſubſcribente
tale exemplum. Quod per Judicem auc
toritate interponere originale inſtr
umentum et exempla fuerint in
ſa et examinata / et quod plene con
cordent. Et nolumus quod Jus aliquod
credi non poſſit piſanis a forenſibus
contra piſanos. Et quia pl
erumque artifices et alij fecerunt et
uel fecerint ſcriptas uel apodiſſas et
pro eis et in eorum ſiuorem et
eorum [illegible] et ſolum quod con
ad fraudem eſt. Statuimus quod ſcri
ptis et apodixis talibus non adhibe
atur fides etiam ſi approbate eſſ
ent per conſules mercatorum et
auditores eorum / uel per aliquem
camerarium alicuius artis / et ipſe
ſcripture et apodixe execucionem
perpetuam nullatenus mereantur et
nec eorum execucio fieri poſſit per
aliquem officialem Communis Pi
ſani non obſtante ſtatuto aliquo
Communis Piſani nec aliquo ordinam
ento alicuius artis ſingularis / nec et
eius approbatione facta per commune

puſii/ vel per ſtatuta ipſius Comunis ¶ Et ſi in aliqua apodixa ſeu ſcripta/ qua aliquis artifex feciſſet contra ſe/ ſeu in qua ſe obligaſſet aliam ad aliquid/ que apodixa ſeu ſcripta eet penes creditorem dicti artificis appareret ſcriptum quod de quantitate vel re in apodixa contenta aliquid datum vel ſolutum vel factum eſſet de premiſſis per ipſum artificem/ quod tali ſcripture cuiuſcumque manu facte/ detur plena fides et de ipſa quantitate vel re/ que per ipſam ſcripturam appareret/ data/ ſoluta/ vel facta/ nulla exequtio fieri poſſit nec debeat.

Infra quantum tempus exceptio uſuraria et ſimulationis probetur. Rubrica

Infra quantum tempus exceptio uſuraria et ſimulationis probetur Rubrica

5

Quia aliquando contingit quod exceptio uſuraria calupniose et cauſa differendi exequtionem opponitur et dicitur quod multi debitores etiam in non poſita aliqua exceptione coram aliquo Iudice ſeculari contra exequtionem inſtrumentorum/ vel ſcripturarum/ vel apodixarum calupniose/ et cauſa differendi in exequtionem/ recurſum habent ad curiam domini epiſcopi puſini. proponentes contra tali inſtrumenta ſcriptas et apodixas/ et contra creditores quod ipſa inſtrumenta ſcripte et apodixe ſint uſuraria/ et in fraudem uſurarum facta/ et facte/ unde fit inhibitio contra eorum exequtionem ad obmananda predictis. Statuimus quod quicumque de cetero contra talia inſtrumenta/ ſcriptas et apodixas/ et contra petentem exequtionem eorum proponeret exceptionem uſurariam vel aliquid in quacumque curia proponeret/ diceret vel peteret/ agendo/ vel excipiendo vel alio quocumque modo contra talia inſtrumenta vel apodixas/ vel ſcriptas vel eorum ſive earum exequtionem/ vel contra creditores/ quod eſſent uſuraria vel in fraudem in uſurarum facta vel facte/ debeat eam in exceptionem/ et id probaſſe/ probatum habere infra decem dies/ a die propoſitionis et oppoſitionis huiuſmodi/ que exceptio probari poſſit coram dicto Iudice ſeculari coram quo proponeretur/ et probatio facta valeat et teneat et obviam contra talem probationem in non poſſit/ quod facta non ſit coram Iudice competenti/ et opponens non audiatur.

¶ Et ſi eas exceptiones et oppoſitiones non probaverit auferatur ei per poteſtatem vel Capitaneum pena. Centum. librarum denariorum de quibus medietas ſit communis. et alia medietas ſit creditoris/ ſeu illius contra quem exceptio propoſita et non probata fuiſſet in. Et nichilominus debeat reficere et reſarcire omnia dampna et expenſas et intereſſe que et quas creditor fecerit ſubſtinuerit incurrerit vel paſſus fuerit propter propoſitionem exceptionis predicte/ et ulterius ſuper ipſis exceptionibus nullatenus audiatur/ niſi per Iudicem teſtes vel partem adverſam vel tempus feriatum contingerit/ vel ſteterit/ vel aliud impedimentum Iuridicum intervenerit/ propter quod Iudici liceat alium/ vel maiorem terminum ſibi aſſignare/ vel etiam prorogare.

¶ Et ſi contigat ipſum opponentem recurſum habere ad curiam epiſcopalem/ quod talis recurſum habens in debeat infra terminum trium menſium probaſſe in dicta curia et de probatione

facta fidem facere coram dicto Iudice ad penam Centum librarum denariorum. que pena et de facto sine aliquo processu elapsis dictis tribus mensibus debeat auferri a tali recursum habente et non probante vel fidem de probatione non faciente. ¶ Si vero contingat aliquem habere recursum ad curiam episcopalem pisanam sicut in illa posita exceptione usuraria dicendo vel proponendo aliquod instrumentum vel scripturam seu apodixam esse usurarium vel usurariam et in fraudem usurarum factum vel factam seu aliquam inhibitionem fieri fecerit ex parte episcopalis curie pisane in causa seculari ad impediendam executionem alicuius instrumenti scripture vel apodixe ex ipsa causa usuraria, et id non probaverit infra terminum trium mensium a die facte inhibitionis vel intemptate actionis et de ipsa probatione intra eundem terminum fidem non fecerit coram Iudice cui dicta inhibitio facta fuerit si inhibitio intervenerit Condempnetur ipso facto per ipsum Iudicem cui inhibitio facta fuerit et ubi inhibitio non intervenisset per Iudicem porte illius contra quem talis actio in episcopali curia intempta fuisset illi contra quem intemptasset vel inhiberi fecisset in Centum libris denariorum et in refectione dampnorum et expensarum et interesse. quam penam ipse Iudex solvi et fieri faciat cum effectu et ad eius executionem summarie et de facto procedat ad penam Quingentarum librarum denariorum si negligens fuerit. Et nichilominus tale instrumentum scriptura vel apodixa executioni mandetur non obstante aliqua exceptione usuraria opposita vel que de cetero opponeretur. Et nichilominus predictus recursum habens ultra dictos tres menses huiusmodi causam prosequi non debeat sub altera tanta pena exigenda eo modo quo supra per qualibet vice qua secus fecerit. Et de toto quod in dictis casibus pro executione dictarum penarum ipse Iudex fecerit non possit sindicari inquietari vel molestari et dicta pena applicari debeat ut supra dictum est et etiam pro refectione dictorum dampnorum et expensarum. Exceptio vero non solute collecte imposite per communem pisanum si opponatur de inceps a debitore contra creditorem petentem et contra executionem quam peteret obtinere debeat specifice et expresse que sit illa collecta que dicitur non esse soluta et cathedrali impedire non possit impediat vel retardet executionem donec solverit collectam et collectas integre cum omnibus penis pecuniariis commissis et post solutionem predictam non impediat vel retardet executionem talis exceptio Et honus probandi incumbat ei contra quem fuerit exceptio ipsa proposita quam probationem facere debeat per publicam scripturam Et si probatum fuerit ab eo contra quem exceptio fuerit opposita solutam esse collectam puniatur opponens pena. Centum. librarum denariorum. cuius pena dimidia sit communis pisani et alia dimidia esse debeat eius contra quem exceptio fuerit opposita. Si vero contrarium fuerit probatum ab agente et petente de qua pena fieri debeat et

exequtio et solutio presentis et sicut fieri
debet de pena opponentis exceptionem
gabelle non solute ut supra in secundo
capitulo in ¶. exceptio non solu
te gabelle / dictum est. et prout omnia predic
tur in ista presenti infra. De instrumentis
dotalibus et quod habeant vim confe
ssionum. Rubrica.

De instrumentis dotalibus et quod habeant vim confessionum. R.

.vi.

Quia instrumenta dotalia habeant
vim confessionum que iudicio
legitime facte essent et exequtioni
mandentur tamquam confessiones nu
lla exceptione obstante / nisi que po
ssunt opponi confessionibus / et contra
confessiones / et instrumenta / et scriptu
ras / que vim confessionum debent
habere ut in principio precedentis ca
pituli positi sub Rubrica de exequ
tione instrumentorum confessionatorum.
Et hec etiam locum habeat in omnibus
instrumentis dotalibus tam factis quam
etiam faciendis et in restitutionibus do
tium que mandentur exequtioni tam
promissiones restitutionum dotium / et in
casibus in quibus est locus restitutionis
dotis / et hec in preteritis presentibus et
futuris. ¶ Et si quis de cetero de
sponsaverit aliquam in uxorem vel in
sponsam et cum ea cohabitaverit et
dotem seu promissionem dotis receperit
et dicta uxor / seu sponsa ante mortem
viri vel sponsi decesserit sine liberis ex
ambobus apud virum / seu sponsum
remaneat et remanere debeat tertia
pars dotis recepte / vel ius petendi ter
tiam partem dotis promisse / vel secundum dotis

que tertia pars dotis in [illegible]
viri seu sponsi. salvo quod si uxor vel sponsa
maiorem quantitatem sive dotis relinque
re voluerit viro seu sponso liberum
sit et liberum ei dimittere et relin
quere dicto viro suo quantum volue
rit addita quantitate supra. Et predicta
omnia et singula habeant locum in femin[is]
[illegible] et que de cetero maritab
untur / et etiam desponsatis et despon
sandis non obstante quod instrumento pro
missionis restitutionis dotis vel spon
salium appareat facta promissio de resti
tuendo dotem totam et integram et
secundum formam iuris. De alimentis
prestandis uxori per virum si ab eo
recesserit culpa viri. Rubrica.

De alimentis prestandis uxori per virum si ab eo recesserit culpa viri.

.vii.

Adhuc ut viri et mariti ma
teriam non habeant a se sine
causa et honestate sua ex
pellendi uxores / set ut simul possint
honeste / et domestice vivere / ut debet
dicimus et ordinamus quod si contin
tum fuerit / potestati vel capitaneo vel alio officiali
vel alteri executori iudicialium quod aliquis
a se sine causa uxorem expulerit vel cum
ea non habitet / potestas vel capitaneus
vel alter executor iudicialium teneantur in
continenti secrete inquirere ex eorum
officio / et summarie / sine libelli porrectione
et iudiciorum strepitu / et inquisitionem
facere cum mulieribus / et hominibus
et vicinis mariti / et uxoris cuius culpa
ipsa uxor a marito recesserit / et
si invenerit saltem per publicam fam
am vicinie vel alio modo / quod cul

pa mariti ab eo recesserit uxor / uel
cum eo non habitet. Potestas et capi
taneus (ul' alius offitialis) teneatur cogere ipsum maritum
ad uoluntatem uxoris sibi alimenta
preteriti temporis / et futuri extra do
mum mariti ubi uxor habitabit pre
stare / que ipsi uxori sufficiant / pro se /
et suis filiis / quos habuerit ex illo
et de tempore quo steterit extra dom
um mariti / credatur sacramento uxo
ris dummodo marito sit satisfactum
de dote. Et uendicet sibi locum / ad
preterita tempora / et futura / aliquo
iure uel capitulo non obstante. Ita
quod dicta probatio facta saltem per pu
blicam famam uicinie moribus contra
maritum rigorem / et uim facte in
inditio legitime confessionis obtin
eat. Et si uxor expulsa a marito ha
buerit dotem suam in rebus stabili
bus / Volumus quod maritus sinat
et pati debeat ipsam uti / frui dictis
rebus et possessionibus / sub pena et
ad penam ab ipso marito auferenda
si contra fecerit. Quingentarum libr.
den. Et potestas uel Capitaneus
ad requisitionem dicte uxoris / teneatur
ipsam tueri / et defendere in possessione
rerum, siue dotis / pro ipsis fructibus
percipiendis / sub pena. ducentarum
libr. den. domino potestati uel domino Ca
pitaneo auferenda tempore sui sin
dicatus si predicta non obseruauerit / et
obseruari fecerit / Et sub pena predicta
cogere debeat laboratores / coptima
tores / et Inquilinos / ad respondendum
et quod respondeant dicte uxori de dictis
fructibus / et pensionibus / et ipsos fru
ctus assingnet et tradant uxori et
non marito / non obstante quod conuen
erint dictas res dotales / a mari
to / et cogere eundem maritum
ad faciendum plenam restitutionem
et liberationem talibus laborator
ibus / coptimatoribus / et Inqui
linis / et de omni grauamine quod
fecerit marito et contra maritum
ad hoc ut faciat dictam restitutionem
et liberationem / et laboratoribus / co
ptimatoribus et Inquilinis / ad hoc
ut dictos fructus reddant / et assig
nent uxori dominus potestas et
dominus Capitaneus / non debeat
sindicari uel examinari / Et si ma
ritum habere non posset / ualeat
restitutio fienda per talem mulie
rem / et in dicto casu habeatur a
uctoritatem presentis statuti / ac si
facta essent per maritum. Si uero
dos fuerit in pecunia / uel in rebus i
mobilibus / uel mobilibus extimatis
quod potestas uel capitaneus (ul' alius offitialis) cogere
debeat maritum / ad dandum singulis
annis pro alimentis tali uxori. decem
libr. den. pro qualibet. Centenario. et
quantitatis siue dotis / Et quia se
pius mariti minantur uxoribus
et propter hoc non audent petere ali
menta marito. Statuimus quod ad
petitionem dicte uxoris compellatur et
dictus maritus per potestatem uel
capitaneum (ul' alium offitialem) ad dandum unum

bonum expromissorem ydoneum
qui se obliget ad dandum annu
atim dicta alimenta in festo omnium
sanctorum quousque seorsum a vi-
ro domina ab eo remanserit / possit
tamen maritus si vult deponere
dotem apud bonum mercatorem
vel campsorem vel alium artificem
ydoneum confidatum dicte uxori. Cum
depositarius se obliget eidem uxori
ad dandum fructus / dicte dotis sicut
lucrum percipiendum / cum parte una
dicte dotis. Et hoc locum habeat qua-
ndo uxor sufficientem dotem habeat
ita quod ex fructibus et redditibus possit
bene alimentari. Et quia sepe con-
tingit quod mulieres maritantur sine
dote sufficienti certis ex causis currentibus / nec
est conveniens / quod ex bonis mariti
non alimentetur / quod eo casu dictus ma-
ritus / vel eius procurator si bona ma-
riti valent ultra C. unciarum milia librarum
denariorum communi extimatione vel
secundum extimationem curie / dare
eidem pro alimentis Centum. libr. denariorum
in anno. Si ab inde infra potestas
vel Capitaneus teneatur suo arbitr-
io considerata qualitate et conditi-
one mariti et mulieris determinare
quantitatem alimentorum prout cre-
diderit convenire / et maritum coge-
re ad solvendum sine libelli oblatione
et sine strepitu et figura Iudicii / et
sine aliqua Iudicii ordinatione et con-
promissi petitione / quo casu petitio
conpromissi fieri non possit nec pe-

tens audiatur. Et idem observetur in omnibus contractibus
recuperationis dotis mulieris predicte /.

De non contrahendo cum prodigis. Rubrica.

De non contrahendo cum prodigis Rubrica.

.xvij.

Si denumptiatum fuerit
domino potestati domino Capi-
taneo vel alicui Iudici eorundem quod ali-
quis tractet sua negotia minus bene
et bona sua dilapidet ab aliquo consa-
guineo vel amico illius qui minus be-
ne tractare sua negotia diceretur. Pote-
stas vel Capitaneus vel Index bannum
faciat quod nemo contrahat cum eo in-
sinuans primo facta est denuptiatione minus
et quod ille de quo factum est
bene negotia sua tractet / et bona sua
dilapidet. Et si quis post predictum
factum bannimentum cum eo contra-
xerit contractus valere non debeat / nec
tenere et sit nullius vigoris. Et si ali-
quis fuerit prodigus male faciens sua
facta et ex eo fuerit facta querimonia
coram potestate vel capitaneo / ab aliquo
suo consanguineo vel amico potestas
et capitaneus teneantur et quilibet eorum
illum prodigum compellere ad sensum et
voluntatem illius sui consanguinei vel
amici ut sua bona tractet et faciat ne-
gotia et dissipatione suorum bonorum de-
sistat et si non desisteret et sua nego-
tia bene non gereret interdicatur et
suarum rerum administratio / et detur
curator bonis et rebus illis / qui iu-
raret ad sancta dei evangelia curam
ipsorum bonorum et rerum gerere et ad
ministrare bona fide sine fraude / et in-
ventarium de suis bonis facere dilige-
nter / Et si talis prodigus venderet

poſtea ſeu alienaret aliquid de ſuis
bonis ul' aliu contractum obligatio
nis ul' refutationis faceret ſine lice
ntia ſui curatoris non valeat nec te
neat illo modo. Et quicumque mutua
uerit ſeu mutuo dederit poſtea ali
quid illi pdigo ul' cum eo quomod
cumque contraxerit ſine licentia cura
toris. viginti quinque. lib. den. pene no
mine ſolue teneatur et perdat
quidquid mutuo dederit eidem et
contractus no valeat ipſo iure. Et
ſi talis prodigus occaſione precii
ul' alterius rei pignus dederit t
ul' fideiuſſorem/ ſeu res ſuas/ ul' de
rebus ſuis diſtraxerit vendendo/ do
nando/ ul' pignori obligando/ qui
pignus ſeu fideiuſſorem acceperit t
perdat ultra penam ſupdictam preciu
et rem datam et ille qui emerit l'
donatu erit ul' pignori obligatam rez
receperit/ rem emptam ul' donatam
ul' pignori obligatam perdat et illi
prodigo reddere ac reſtituere compe
llatur de facto p poteſtatem ul' Capitan ul' alia officia
ſine aliquo proceſſu et ſi de pdcis eſſet
facta denuptio poteſtati ul' capitaneo
et denuptiatio placuerit denuptiatore
eſſe ſecretum poteſtas ul' capitaneus
eam ſecreto tenere et nemini pande
teneat. Et poteſtas ul' Capitane
us bampniri faciat quolibet die ſabba
ti q nullus ad penam viginti quinque
lib. den/ cum progis contrahet ul'
incidetur. Volum etiam q hiis
omnibus que continentur et ſcripta

ſunt in toto ſupdco Capitulo, no obſtante
obſtet id quod dictum eſt ſupius
in Capitulo de exequtione inſtru
mentor confeſſionatorum ſiliet p t
Iudex poteſtatis et capitanei ul' aliu
iudex comunis pus no debeant in
telligere contra confeſſiones/ et contra
confeſſiones no debeat aliquis ad
uocare. Volumus etiam q ſi
aliquis temporibus preteritis fuit l'
futurus erit pdigus et poſtea rediit
ul' redibit ad bene faciendum et
bene faciat facta ſua/ et fecerit po
ſtea ul' faciat aliquem contractu
dictus contractus valere debeat et
tenere eo quod dictum eſt ſupius in
hoc capitulo no obſtante ſalvo q
intelligatur in cotractibus et inſtru
mentis p eum factis ab eo tempore
citra quo incepit ul' incepit bene t
facere facta ſua et no in illis quos
feciſſet/ tempore quo erat pdigus
et male faciens facta ſua. dum mo
ante quam talis pdigus poſſit con
trahere ul' aliqua obligatione ſuae
de reditione adſtringere bone inter
et q redierit debeat pnuptiari p
poteſtatem ul' capitaneum ſive p iudice
p quem fuit pnuptiatus pdigus
q ipſe no eſt pdigus et q bene t
faciat facta ſua. Et talem pnuptia
tionem et licentiam contrahendi t
bampniri faciat in tribus locis platee
In quibus eſt conſuetum fieri bampnime
nta et ex inde ſciat unuſquiſque cum
eo contrahere tamquam cum homine t

Qui notarius scribat in instrumento nomine et pronomine contrahentium et testium. R[ubrica]

xviii.

diligente et bene faciente facta sua

Quod notarius scribat in instro nomine et pronomine contrahentium et testium. Rubrica.

Quum notarius scripserit instrumentum aliquod obligationis eadem libro suo notariam testium habeat et unde sint contrahentes et nomine patris et an cuiusque contrahentium et testes et unde testes sunt instrumento scribere teneatur et nomina et cognomina eorum et locum unde est ... nomine etiam scribe instrumento sub una notario contrahentium. Centum solidorum que pena sibi de suo auferatur per potestatem ... [illegible]

Preterea nullus notarius de civitate et comitatu pisano audeat vel presumpitur facere aliquam contractum ... [illegible] vel modo fieri possit ... [illegible] ubi vendetur ... ad ... civitate vel burgis vel suburbiis pisanis vel ante ianuam taberne et ... ipsius taberne vel in loco ubi ludus ... fieret vel occasione alicuius ludi scribere contractum et qui contrafecerit potestas vel capitaneus vel alter eorum ... eat et teneatur ... vel alios qui contrafecerint auferre nomine pene ... [illegible] et contractus ... [illegible] nullo modo ... et possit ... [illegible] ... exceptione ... [illegible]

... pene medietas sit communis et alia medietas sit illius contra quem opposita fuerit talis exceptio et non probata infra terminum a iudice statuendum. Que pena sibi de suo auferatur per iudicem causae. Qui autem talem exceptionem probaverit teneat ... iudex facere fieri restitutionem de dicto instrumento ita quod obligatus totaliter sit absolutus. Insuper notarius qui fuerit rogatus de tali instrumento ipso iure incurrat penam. Centum librarum ... [illegible] pisanorum solvere compellatur. Et ad hec ut notarii ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... presentium ... scribere et scribi facere teneantur ... [illegible] ordinamentum ... ordinamenta et statuta ... declaratum possint tamen ... notarii scribere et facere ... testamenta et ultimas voluntates ... sine pena. Quot testes sufficiant in testamentis et aliis ultimis voluntatibus. Rubrica.

In testamentis codicillis ... ultimis voluntatibus ... sufficiant tres boni testes et liberi homines et ... sufficiant quinque testes ... [illegible] non essent tempore quo ... [illegible] sufficiant ... [illegible]

Quot testes sufficiant in testamentis et aliis ultimis voluntatibus.

R.

mulieres. Et hoc q de mulieribus di
citur locum non habeat in Civitate t
burgis et ſuburgis pus ubi ſemper
virorum copia reperitur ſet in comi
tatu tantum. In teſtamento autem
facto inter liberos ſufficiant duo teſtes
etiam non rogati. Et hoc de illis in
telligatur qui poſſint condere teſta
mentum. Et ſi notarius obmicte
ret in teſtamento et ultime volu
ntatibus ſcribere ſe rogatum vel te
ſtes fuiſſe rogatos nichilominus
teſtamentum et ultima voluntas
valeat et preſumantur eſſe rogati

De notificatione fienda per notarium qui aliquid relinquitur Comuni. R[ubrica] 11

De notificatione fienda per notarios quando aliquid relinquitur comuni R[ubrica] 11 — XI

Si teſtator aliquid comuni
pus reliquerit mox poſtquam
obierit teſtator. Notarius certiorare
debeat maſſarios comunis pus
et denumptiare et dare relictum
in publicam formam dictis maſſa
riis. Qui maſſarii incontinenti
teneantur et debeant regiſtrari fa
cere infra ſecundam diem poſt
reſtitutionem dicti eligati et relicti per
unum execorum notariis in quodam
libro per ſe qui liber debeat eſſe ſe
mper in dicto comuni et ipsi fieri
faciant maſſarii predicti ſub pena
Centum librarum denariorum et regiſtratione
facta mictere dictum legatum
ſeu inſtrumentum dicti legati incon
tinenti ad tres bonos homines de
putatos ſuper execucionibus faciendis
ſuper dubiis et defendis dicto ipsi
quod fieri faciant execucionem quam dicti
tres boni homines fieri faciant prout
alias execuciones fieri faciant
tenentur. Teneantur etiam di
cti maſſarii ſine aliquo precepto vel
mandato dare et ſolvere dicto notario
aſſignanti dictum legatum duodecim
denarios pro qualibet libra ſine detemptione
alicuius gabelle. Notarius vero
qui fuerit rogatus et requiſitus
non reſtituerit infra decem dies a
die mortis teſtatoris poſtquam ad eius
notitiam pervenerit de morte dicti
teſtatoris legatum totius ſumme que
fuerit relicta comuni duplum eius
quod continetur in relicto pene nomine
ſolvere compellatur de ſuo cuius pene ter
tia pars ſit denumptiantis et reſiduum
comunis pus. In preteritis vero
notarii teneantur et debeant aſſignare
legata facta Comuni pus de quibus
ipsi fuiſſent rogati infra menſem a
a die publicationis preſentium ſtatutorum
ſub dicta pena et habeat notarius qui
aſſignaverit tale relictum de quo
ipſe fuiſſet rogatus vel de quo fuiſſet
rogatus aliquis notarius mortuus
iiii. ſoldos denariorum pro qualibet libra
quantitatis quam caperet tale re
lictum. Et ſi dicti maſſarii non fece
rint regiſtrari ut dictum eſt pu
niatur pena. Quinquaginta librarum
denariorum et de hoc expreſſe debeant ſi
ndicari. Item quilibet notarius
intra. octo. dies poſt mortem te
ſtatoris cuilibet perſone legatum

Quod notarii reſtituant ... infra te... R[ubrica] 12 — XII

ei factum a dicto testatore teneatur et debeat penitus assignare et notificare et in publicam formam reddere volenti se restitui recepta digna mercede et qui contrafecerit Communi pro qualibet vice teneatur et debeat dare penam. salvo quod predicta intelligantur in legatariis de Civitate et non de comitatu et quando ad notitiam dicti notarii pervenerint ut supra dictum est

Ut notarii restituant instrumenta infra certum tempus. Rubrica.

Quod notarii restituant instrumenta infra certum tempus ... lib. 12

xvi.

Et quia multi notarii sunt qui circa restitutionem instrumentorum negligenter se gerunt et habent presenti capitulo diximus statuendum quod quilibet Notarius teneatur et debeat reddere et restituere omnia instrumenta de contractibus de quibus fuerit rogatus sibi petita per quemcumque ad quem spectaret dicta instrumenta in publicam formam a die facte petitionis restitutionis dictorum instrumentorum quam unusquisque facere possit in presentia duorum testium et receptionis digne mercedis pro ipso instrumento sive pro ipsis instrumentis faciendis vel a die quo per petentem tales scripturas non steterit quominus solvat mercedem seu salarium sibi debitum ad decem dies salvo quod Iudex Potestatis vel Capitanei vel alius officialis communis pro possit dictum terminum minuere et restringere secundum quantitatem scripturarum et sicut ea que petuntur celeritatem requirit. Quem terminum statim facta simplici petitione teneatur statuere et dare ipsi notario presenti vel monito ad penam. Centum libr. den. Et si notarius non restituerit infra dictum terminum per Iudicem dandum solvat pro qualibet vice usque in quantitatem. viginti quinque libr. den. prout ipsi Iudici videbitur. Quam penam sibi de facto auferre teneatur sub dicta pena et nichilominus cogat dictum notarium talem scripturam reddere. Qui Iudex teneatur et debeat si notarius et petens scripturas non essent in concordia de salario et mercede facere sibi dari salarium et mercedem per formam statutorum de terminatis et taxatis. Et si terminatum non esset teneatur et debeat ipsum salarium terminare et taxare prout sibi videbitur cui taxationi partes stare debeant sub dicta pena.

Et si qua scriptura instrumentum vel processus haberetur quod esset subscriptum vel autenticatum manu notarii in subscriptione et autenticatione sua asserentis se inde rogatum licet ipsum instrumentum processus vel scriptura predicta dictam subscriptionem scriptum seu extractum fuerit alterius manu de mandato dicti notarii et quod de eius mandato scriptum fuerit vel extractum stetur assertioni dicti notarii qui fateretur ipsa subscriptione huiusmodi instrumentum processus et scriptura valeat et per

inde monumentum habeatur ac si manu di-
cti notarii rogati scripta esset et in
publicam formam reducta. Et si
aliquis receperit vel recipiet restit-
utionem vel absolutionem per aliquo
de aliquo debito vel obligatione de
qua fuerit factum instrumentum vel
rogatus notarius facere instrumentum
publicum quod ille qui dictam restitu-
tionem vel absolutionem recepit te-
neatur infra tertiam diem postquam
fuerit requisitus ab illo per quo re-
ceperit vel suis heredibus instrumentum
restitutionis et absolutionis per
notarium qui inde fuerit rogatus
[illegible] sibi vel heredi suo restituere seu fi-
eri expensis illius [illegible]
peteret instrumentum ad penam [illegible]
[illegible] libr. den. [illegible]
de suo auferenda. Et [illegible]
compellatur notarius de [illegible]
quo restitutio vel absolutio fuerit
seu recepta fuerit [illegible]
restituere in publicam formam sub pen-
a predicta. Salvo quod si predictus r-
ecipiens solvisset vel aliquid dedisset
et occasione dicte restitutionis vel ab-
solutionis quod ille per quo receperit sibi
seu restitutione vel absolutione
primo satisfacere teneatur de predictis
si eam voluerit [illegible] et ea [illegible]

De iurisditione priorum iudicum et priorum notariorum. R.

De iurisdictione priorum iudicum et priorum notariorum. R. xiii.

Quoniam necessitas ho-
minum cupiditatis [illegible] in-
saciabilis hominum appetitus fines exc-
ederet terminos nisi iudicium potestatis
voluntates hominum regularet. Sta-
tuimus quod priores collegii iudicum seu
advocatorum de Civitate Pis. ac
etiam priores consortii sive collegii
notariorum Civitatis Pis. habeat
et habere et exercere possint iurisdicti-
onem scilicet priores iudicum in iudi-
ces et priores notariorum in notarios
et habeant iurisditionem cognosce-
ndi diffiniendi et sententiandi scilicet
priores iudicum inter iudices et inter iu-
dices et alias personas et universita-
tem. Et priores notariorum inter no-
tarios et inter notarios et alias per-
sonas vel universitates de omnibus et
singulis causis et litibus movendis [illegible]
inter eos vel contra eos occasionem
[illegible] et ordinandi statuendi
et [illegible] faciendi cum collegio
seu universitate iudicum et cum cons-
ilio seu universitate notariorum de re-
bus factis et negotiis ac personis di-
ctarum universitatum seu collegii et pr-
[illegible] et [illegible] et [illegible] de suo ab
[illegible] auferendi et dictas lites
[illegible] firmare possint sine str-
epitu et figura iudicii terminare [illegible]
Et nichilominus statuentes quod qui
de aliqua causa movebitur coram
dictis prioribus notariorum de restitutione
instrumentorum et scripturarum et [illegible]
correctionibus errorum nullum dicatur
occasione predicta [illegible] possint
[illegible] simpliciter et de plano [illegible]
querela [illegible] sine [illegible]

instrumentorum et scripturarum que a no
tario peteretur fieri seu super errorum
correptione procedant summarie et de pla
no sine strepitu et figura Iudicii et Iuris
ordine non servato set incontinenti
veritate rei reperta cogere notarium ad
corrigendum errorem commissum et
ad veritatem reducendum et ad resti
tuendum instrumenta petentibus omni
contradictione cessante. Et si dicti prio
res contrafecerint per maiorem sindicum
Communis pisani in quinquaginta libr.
den. pro quolibet eorum debeant con
dempnari ad petitionem cuiuscumque pe
tentis sola veritate reperta sine strepit
u et figura Iudicii et sine aliqua in
quisitione et Iuris ordine set de facto
dumtaxat veritate reperta. Et de hac cognitio
nem habeat dictus sindicus et expresse
debeat sindicari si in predictis negligens
fuerit. Et potestas et Capitaneus
et eorum et cuiuslibet eorum offitia
les et alii offitiales Civitatis pisane
ipsis prioribus postulantibus teneantur
in predictis auxilium et favorem exib
ere ac sententias et precepta eorum
exequi ad petitionem cuiuslibet pena
Centum libr. den. pro quolibet eorum
si neglexerint inferenda dummodo
per dictam potestatem et auctoritatem
nichil possit facere ordinare vel stat
uere contra formam statuti quod
incipit. Cum communis utilitas
sit preferenda privatae nec contra
formam aliam Capituli statuti Co
munis pisani precedentis vel sequentis.

De comparatione litterarum rogationum et protocollorum. Rubrica.

Statuimus et ordinamus quod rogationes et protocolla notariorum qui publice artem no
tarie exercuerunt exercent seu exerce
bunt in Civitate et Comitatu pi
sis mortuis ipsis notariis licet sub
scriptione ipsorum notariorum non ha
beant per inde valeant ac si subscrip
tionem dictorum notariorum haberent
dummodo per priores collegii Iudicum
et priores consortii notariorum prestito
Iuramento approbentur dicte rogatio
nes et protocolla per comparationem litte
rarum factam et habitam per eos ad
publica instrumenta et scripturas publicas
instrumentis ipsorum notariorum. Quam
approbationem possint facere ge
neraliter vel specialiter ad petitionem
eius cuius interesset de quo interesse pro
betur saltem iuramento non requisi
to Iuris ordine nec citato vel presen
te aliquorum qui eorum heredes possent
vel dicere possent eorum interesse dum
modo predicta non intelligantur in illis
notariis mortuis qui fuissent conde
mpnati pro falsitate commissa in arte
sua et in protocollis et rogationibus
eorum que facta essent post commissi
am falsitatem. Et quod priores
collegii Iudicum et priores consortii
notariorum pro predicta comparatione
facienda habere et recipere tantum
possint a petente comparationem
fieri per comparatione cuiuslibet instrumenti

De comparatione litterarum rogationum et protocollorum. R.

xiiij.

1 h v

inter omnes / si res uel quantitas que
continetur in protocollo sine scriptu
ra de qua peteretur fieri comparatio
fuerit Centum libr. uel ab inde in
fra uiginti. sold. den. et si ab inde i
supra sup. usque in quantitatem ducen
tarum libr. den. quadraginta sold.
den. et ab inde sup. tres libr. den.
non ultra. Et si ultra acceperit puni
atur qui libet eorum de facto in Cen
tum soldis den. Et facta comparatio
ne supradicta scriptura p inde habe
atur ac si ibi contineretur promissio
de confessione facienda et habeat uim
instrumenti confessionati / et uigorem i
habeat / ac si esset manu ipsius nota
rii mortui subscripta. Ceterum
sint rogationes et protocolla scripte
et scripta manu illius notarii mo
rtui cuius manu scripta fuisset dicerent
de quibus peteretur fieri comparatio
sententiam stetur declarationi dominorum
priorum Iudicum / et notariorum
a qua declaratione non possit per
aliquem apellari uel recursus ha
beri / ad aliquem offitialem comunis
pisi / et contra ipsam nichil possit o
bici uel opponi et quod secus fieret sit ipso
Iure nullum. De Insinuatione testa
mentorum donationum codicillorum et legatorum.

De insinuatione testamentorum dona tionum codicillorum et legatorum

+ 151

xv

Siquis habuerit uel ha
bere poterit instrum
entum donationis generalis uel
spetialis uel testamenti uel codicillorum
siue legati facti testamento uel in co
dicillis / et donata uel relicta iure in
stitutionis uel legati ualuerint a de
cem libr. supra teneatur et debeat a
calendis madii usque ad festum om
nium sanctorum / quod est in kalendis m
ensis nouenbris asignasse et produx
isse coram Iudice domini Capitanii pro
porta sancti petri / uel alterius offitii ad ciuiles causas
deputato tale instrumentum. Qui Iu
dex sit et esse intelligatur Iudex sup
insinuationibus et cassationibus instru
mentorum codicillorum et donationum
pro omnibus portis / et cognitionem ha
beat de omnibus et singulis causis et
questionibus / que essent inter aliquas
personas ciues uel comitatenses / et inter
omnes alias personas inter quas esset i
questio uel controuersia sup insinua
tione uel cassatione testamentorum codia
llorum uel donationum totaliter uel par
ticulariter et facta productione et assi
gnatione alicuius talis instrumenti uel co
dicillorum uel donationis p aliquem / tu
nc Iudex ad petitionem producentis et a
ssignantis citari faciat nominati p
sonas que citande uenient de iure
ad opponendum et obiciendum con
tra tale instrumentum et contra pe
titionem que facta est de insi
nuatione uel cassatione talis instr
umenti intra terminum assignan
dum. Et si persona citata non com
paruerit in termino set contumax
erit / fieri debeat secunda et tertia
citatio / generalis per clama sono
tube et uoce preconia faciendum

de omni psona ul' vniuersitate que de
sit co(m)parere et opponere aliquid contra
tale instrumentum / et in termino assi-
gnando nulla comparente psona per
sentencie citentur psone que primo so
to citate fuerint / ad pronunciationem
audiendam demum pronunciare debeat
Iudex tale instrumentum insinuandum
esse / et pro insinuato habendum. Si non
comparuerit psona aliqua nominati
et expressima citata / et tale instrument(um)
uel codicillos ul' donationem dixerit
esse non verum / ul' nullum / ul' ineffi
cax / aut non veros nullos ul' inefi
caces / ul' opposuerit aliquid contra ipm
testamentum / uel codicillos / ul' donati
onem audiatur et de hijs p Iudicem
cognoscatur / et causa terminetur / et
diffinatur de iure / et potestas / et ca
pitaneus faciant banpnire quolibet
die sabbati p omnes menses a kalendis
mensis maij usque ad festum omnium
sanctorum p Ciuitatem et burgos
et omnibus sit notum. Quod habe
ns ul' habere potens instrumentum
testamenti / ul' codicillorum ul' dona
tionis compareat ad producendum
et assignandum Coram dicto Iudice
Et si ille qui habuerit ul' habere po
tuerit talem donationem ul' testam
entum ipam ul' ipm ul' instrument(um)
ipius non assignauerit ut dictum
est talis donatio uel testamentum non
valeat nec teneat. Et dominus
capitaneus / et Iudex predictus faciant
fieri vnum librum pro qualibet por

ta p notarium assignationum et insinu
ationum et cassationum cuilibet porte. in
quo nomi et scribi faciant predicta instru
menta donationis ul' testamenti codi
cillorum ul' legatorum et assignatores
ipsorum / instrumentorum / que assignabu
ntur usque ad dictum tempus / cum so
lempnitate modo et ordine supradicto
Et sufficiat ut non possit peti cessatio
sola assignatio coram Iudice predicto et
etiam sine alia citatione partis
Saluo tamen quod qui habuerit r
em sibi donatam / ul' testamento uel
codicillis relictam quocumque titulo et
tenuerit ipam rem / p tempus decem a
nnorum continue et habet et possidet /
assignare nullatenus teneatur. Et
si non fuerit facta assignatio infra di
ctum tempus a termino in antea s(cilicet)
a kalendis mensis nouenbris usque ad
kalendas mensis maij proxime sequentis
possit peti cassatio / et si fuerit petita proce
datur ordinarie sicut proceditur in
alijs causis in quibus ordinarie proce
ditur / et sententia feratur diffiniti
ua. Et si non fuerit petita ca
ssatio huiusmodi instrumenti a kalen
dis mensis nouenbris usque ad kalendas
mensis maij semper possit fieri assig
natio et productio infra dictum tempus
silicet a kalendis mensis maij usque
ad kalendas mensis nouenbris qua
cumque tempus excessisset. Sal
uo etiam quod quando uacaret offitium
Capitaneus tempus assignandi non
currat assignare defenti. uacante dicto

offitio Capitanei. Et salvo quod dictum
tempus non currat in legatis et do
nationibus sub condictione factis usque
quo conditio evenerit, et tunc ad
veniente dicta condictione incipiat
dictum tempus currere. ¶ Et ad
scribendum duos libros unum pro
qualibet porta et ad scribendum assi
gnationes et insinuationes, exce
ptiones et annullationes et cassatio
nes et cetera alia que occurrerint
pro predictis faciendis, et omnia acta
ad predicta facienda eligantur ma
iori consilio Civitatis ad brevia
secundum formam statuti quinque
notarii unus de qualibet porta qui ha
beant scribere predicta et durent eorum
offitium per sex menses et ille qui fu
erit notarius in primis sex mensibus
non possit esse in illo offitio infra
annum proxime sequentem. ¶ Et dicti
notarii habeant et accipiant pro eorum
salariis pro quolibet testamento vel
donatione insinuanda et pro insinua
tione cum omnibus actis factis restitu
enda, si donatio vel testamentum seu
quod fuerit donatum vel relictum in te
stamento vel codicillis fuerit valoris
ducentarum libr. den. vel ab inde et
supra quadraginta sold. den. et si
ab inde infra viginti sold. den. ad
plus pro quibus denariis teneantur
dicti notarii dictam assignationem et in
sinuationem, et omnes scripturas et
et acta restituere contrahentibus illi cuius
fuerint, et ad quem pertinebunt in
tra. Octo. dies habita solutione
mercedis vel de ea facto deposito si re
cipere nollet notarius. Et notarius
qui contrafecerit in aliquo predictorum
pro quolibet capitulo in quo contra
fecerit puniatur in decem lib. den.
et restituat quidquid ultra receperit
Et de his cum promotore et sine
promotore Capitaneus et potestas
inquirere teneantur, et unius testis
probatio sufficiat ad condempnationem
ad restitutionem vero sufficiat iura
mentum solutionem dantis vel dare
volentis, et deponentis. ¶ Et sit
in potestate assignantis vel insinuati
onem petentis, per quem vel quos de
ex dictis notariis scribi faciat supradicta
non obstante quod non esset notarius
sue porte. ¶ Et omnia legata et
relicta facta pauperibus vel religio
sis, ad pias causas de quibus app
areant instrumenta publica, vel
testamenta executioni mandentur
sicut confessiones legitime facte in
iuditio, et loco confessionum in omnibus
habeantur. Et instrumenta ipsorum
testamentorum, codicillorum, legatorum
et donationum factorum ad pias causas
non indigeant insinuari, vel animo
insinuandi produci, nec ea quis
animo insinuandi assignare tene
atur, et valeant, et teneant, et
executioni mandentur sine aliqua
assignatione. ¶ Preterea volumus
statuentes quod omnia testamenta
et legata et codicilli et donationes

cuiuscumque persone facta et facti / et eciam
inſtrumenta poſtquam fuerint inſinua
ta in libro communis paduę exequutio
ni mandentur tanquam confeſſiones / et
loco confeſſionum in omnibus habeantur
etiam / a decem. libr. infra licet aſſignata
te non fuerint. Et contra tale inſtrumentum
teſtamenti / legati / codicilli / vel donatio
nis quod petitum eſſet execucioni
mandari non poſſit de nullitate vel
in efficientia ulterius / excipi / obici / vel
opponi et ſolum poſſit opponi exce
ptiones permiſſe contra inſtrumentum
confeſſionatum / et talibus inſtrumentis
inſinuatis detur et ad hibeatur plena
plena fides ſumptis per notarium in
ſinuationum / vel per alium notarium e
ciam auctoritate Iudicis / et credatur
et ſtetur eidem exemplo / ac ſi prin
cipale teſtamentum legatum codicillus
vel inſtrumentum donationis produ
ctum eſſet / nec poſſit obici / vel oppo
ni quod exemplum ſit. Et ſufficia
t ſi teſtamentum legatum / vel do
natio / producatur extractum ſeu ex
emplatum vel exemplata de protocollo
notarii per alium notarium cum aucto
ritate Iudicis / etiam non requiſita
parte ad interpoſitionem decreti / et e
tiam ſi in ipsa interpoſitione decreti
non contineatur quod ad petitionem aliquam
dictum decretum fuerit interpoſitum
que interpoſitio decreti poſſit fieri in
tempore feriato etiam ad honorem
dei. et habeatur pro inde ac ſi eſſet
ſcriptum et publicatum per notarium

originaliter rogatum. Et predicta lo
cum habeant / in preteritis pendenti
bus / et futuris. Item ſiquis
fecit vel faciet plura teſtamenta de
rebus et bonis ſuis. dicimus ordi
nantes / quod ultimum teſtamentum
ab eo factum prevaleat omnibus aliis
et alia teſtamenta preter ultimum
non valeant / non obſtantibus aliqui
bus verbis derogatoriis poſitis
ſeu ſcriptis in ipſis teſtamentis.
Et quia ſepe contingit quod notarii ſuper in
ſinuationibus / moriuntur / et etiam
aſſignantes / et heredes remaneant
qui Ignorant tempus aſſignationis
et etiam notariorum nomina ex
quo multa magna maturunt dam
pna / et detrimenta. Statuimus et
ordinamus hoc capitulum imperpetu
um valiturum. quod maſſarii commu
nis padue teneantur et debeant ſub
pena quinquaginta. libr. den. parvorum
eorum ad requiſitionem Iudicis in
ſinuationum ſive notariorum ſuper
inſinuationibus deputatorum facere
fieri. quinque libros ligatos de membra
nis / quos ponere debeant et aſſign
are in armario librorum communis
padue et intituletur quilibet liber / hic
eſt liber pro tali porta inſinuationum
et caſſationum teſtamentorum et ultim
arum voluntatum et donationum
in quo libro ſcribantur omnes aſſi
gnationes que inſinuationum fient et
et etiam inſinuationes teſtamentorum
donationum codicillorum et legatorum

bo modo videlicet millesimum sub
quo conditum fuit testamentum / do
natio / codicillus / legatum / vel alia
ultima voluntas / et millesimum
assignationis / et dies / et mensis / et
nomen et pronomen testantis / et si
insinuatum fuerit vel non et se de
beat subscribere notarius qui roga
tus fuerit de assignatione predicta
¶ Quas scripturas dicti notarii po
nere debeant in dictis libris infra
mensem a die finiti eorum offitii
sub pena. Quinquaginta. libr. den.
pro quolibet notario non faciente
et non faciente predicta ¶ Et teneantur
offitiales armarii promittere scribi in
dictis libris predicta quousque dictus liber
scriptus et completus fuerit / quo
scripto ad requisitionem domini iudicis
et notariorum eorum dicti massarii / tenea
ntur alium ponere librum / et sic su
ccessive fiat. Qui iudex et notarii si non
requisiverint dictos massarios pro
dictis libris fiendis incurrant penam
Quinquaginta. libr. den. pro quolibet
et de hoc expresse debeant sindicari
per maiorem sindicum Communis
pus. et a quolibet possint accusari
et accusans habeat medietatem
banni. et dictus iudex per sindi
catores suos tempore sui sindica
tus de predictis debeat sindicari.

De salario notariorum pro contractibus instrumentis et consiliis

·xvi·

De salario notariorum pro contractibus et instrumentis. Rubrica.

Ordinamus et ordinamus quod notarius postquam fuerit
requisitus ab illo cuius fuerit co
ntractus sine scriptura de quo vel de
qua fuerit rogatus / et offeret sibi
mercedem et solutionem mercedis se
cundum formam statuti populi pus.
in presentia duorum testium. Et quilibet
notarius qui haberet facere / et restitu
ere aliquod instrumentum sive scriptu
ram ad aliquem pertinentem cuiuscumque
generis contractus vel scripture
essent quod usque ad decem dies post re
quisitionem vel preceptum sibi factum
solutione / et mercede habita vel fac
ta depositione salarii vel mercedis pro
instrumento vel scriptura / teneatur in
strumentum vel scripturam reddere
illi / vel illis cuius vel quorum instru
mentum fuerit vel illi ad quem scrip
tura spectabit et qui contrafecerit puni
atur vice qualibet in Quinquaginta
libr. den. que sibi de facto per maiorem sin
dicum / et eius offitiales / et per quemlibet
offitialem communis pus. coram quo fu
erit posita querela penitus auferantur
Et si dictus sindicus vel alius offitiales
coram quo fuerit posita querela fuerit
negligens in predictis incurrat penam.
Centum. libr. den. sibi de facto auferendam
tempore sui sindicatus ¶ Et ut in
futurum non valeat esse contentio
de salariis notariorum in singulis casibus
qui evenire possent. Ordinamus
statuentes infrascripta salaria perci
pienda in infrascriptis casibus. Imprimis pro
productione instrumenti fienda coram
Iudice confessione cedule et relatione

percipere debeat.

percipere debeat notarius describendo tres den.
Item pro qualibet alia cedula et relati
one —————— duodecim . den.
Item pro accusatione contumacie — sex. den.
Item pro qualibet licentia gravandi vel ca
piendi restituenda in publicam formam . ij. s. den.
Item pro productione petitionis et articulorum et exceptionum iiij. den.
Item pro aliis quibuscumque scripturis in dictis
palatiis fiendis non amplius percipere pos
sint quam pro quolibet latere — decem octo
den. et latus debeat esse viginti virgul
orum Item statuimus quod quilibet no
tarius teneatur et debeat per distensionem in
tra decem. dies. a die rogationis in libris
ligatis cartarum banbicinarum scribere
omnia instrumenta de quibus rogatus fuerit
et quod possit inde recipere salarium infra
scriptum. videlicet. pro rogitu et distensi
one in libro . sex . soldos den. ad plus. Et
teneatur in publicam formam restituere
illi cuius interesset infra . octo dies a die
salarii vel solutionis recepte vel sibi oblate
et deposite apud aliquem notarium secun
dum formam et modum infrascriptum vi
delicet pro instrumentis promissionum
refutationum / confirmationum indempnitatis
dotis et concordie / quod esset de quanti
tate Quinquaginta libr. den. / vel ab in
de infra / duodecim s. den. et ab inde ve
supra usque in Centum . libr. den. totidem
seu tantundem / et a centum libr. supra
usque ad quingentas . libr. viginti quinque
s. den. et ab inde supra pro quolibet
Centenario duos soldos den. Et de
concordia que esset / et fieret de malefi
cio de quo pene corporalis veniret in

ponenda recipere possit unum florenum
auri ad plus pro instrumentis vero ven
ditionum / donationum / dationum / in
solutum / permutationum / divisionum / tra
nsactionum / compromissorum / laudorum
sententiarum / et testamentorum / si res
valerent / Quinquaginta libr. vel ab inde
infra / duodecim soldos den. / a quinquagin
ta libris supra usque ad Centum / decem oc
to soldos et a centum . libr. supra usque
ad quingentas libr. viginti quinque soldos
den. Et a quingentis libr. den. supra et
usque ad mille libr. triginta soldos den.
Et a mille libr. supra usque ad duo mil
ia libr. duos soldos den. pro quolibet
Centenario et ab inde supra summam
predictam / dum modo non possit ascen
dere summam decem libr. den. Pro instru
mentis vero procurationum et iurium
restitutione . sex soldos . den. pro instrumentis
cure et actorie / decem soldos den. pro
instrumentis tutele / et inventarii / a
quingentis libr. infra / triginta soldos
den. et a quingentis libr. supra usque
ad mille / quadraginta s. den. et ab inde
supra tres libr. den. . Et in hiis omnibus
pro rogitu ipsorum instrumentorum
quinque / soldos den. de aliis vero scriptu
ris que hic non sunt specificate solva
tur eis / de similibus ad similia / et quod
ultra predicta salaria percipere non possint
Et predicti notarii servare teneantur pre
dicta ad penam / decem libr. den. pro qua
libet vice et quolibet contrafaciente et
ad restitutionem eius quod plus acce
pisset que pene per maiorem sindicum

communis pisanis de ſuo auferri debeant ad
petitionem petentis et quilibet poſſit eſſe ac
cuſator et habeat medietatem dicte pene.
¶ Poſſint etiam priores notariorum et
teneantur et debeant de predictis quolibet
menſe inquiſitionem facere et reptos
culpabiles punire et condempnare
et etiam poſſint de ſuo ab eis dictam
penam auferre applicandam communi
pisanis de quibus habeant dicti priores
duos solidos denariorum pro qualibet libra eius quod
venire fecerint in commune.

De conſeruatione indempnitatis
R[ubri]ca.

De conſeruatione in dempnitatis Rubrica. 17

.xvi.

Quicumque principaliter uel
ut fideiuſſor uel alio quocumque
modo obligauerit ſe pro aliquo aliqui
uſurario uel alii cuicumque ſi obliga
tus probauerit hec per inſtrumentum
publicum uel ſcripturam publicam et
uel per teſtes uel alio modo legitimo co
ram iudice ſummarie ſine libelli
oblatione et litis conteſtatione et
ſine ſtrepitu et figura iudicii ille
quo ſe obligauerit debeat ipſum o
bligatum et eius heredes indem
pnes conſeruare tam de ſorte quam
de uſuris et expenſis et intereſſe et
facta dicta probatione procedatur
contra eum pro quo fuit obligatus
ut obligatum conſeruet indempnem
ſicut proceditur pro executione in
ſtrumentorum confeſſionatorum ſecun
dum formam ſecundi capituli et
huius ſecundi libri ¶ Et ſi pecuniam
mutuo ſub uſuris acceperit et
obligatus pro alio ſiue perſoluendo
debitum pro quo primo fuit oblig
atus ſiue perſoluendo uſuras et
ipſam pecuniam ſoluerit pro debito
uel uſuris ſiue fuerit preſens ille per
quo acceperit ſiue non et ſiue fuerit
nominatus in receptione mutui et
ſolutione eius pro quo recipiens mu
tuum fuit obligatus ſiue non nichil
ominus ille pro quo eſt ſolutum uel
mutuo accepta pecunia debeat tota
liter obligatum accipientem et ſolue
tem pecuniam et eius heredes et
indempnes conſeruare tam de pecunia
accepta quam de uſuris primi debiti et
ſecundi et de dampnis et penis et
que et quas incurriſſet pro eo quando
non comparuerit ad recipiendum pre
ceptum de ſtando in palatio uel de
ſoluendo debitum creditori uel
non ſteterit in palatio communis pisanis
uſque ſecundum formam ſecundi ca
pituli ſupra uel alio modo et de
omni ſuo intereſſe quod intereſſe
et dampnum declaretur ab ipſo ob
ligato pro alio dampnum patiente
quod eſſet tam in inquiſitorum a
miſſione quam in lucri ceſſatione et
credatur et ſtetur et ſtari debeat
de ipſo intereſſe ſuo ſimplici iuram
ento preſtito inſpecta et conſidera
ta per iudicem qualitate perſonarum
et rerum et cauſe ¶ Et intelli
gatur eſſe fideiuſſor uel aliquem
ſe pro alio obligaſſe eo ipſo quod
habet inſtrumentum promiſſionis

q̄ conſtaretur indempnis / ul̄ corp̄
quod appareat ſeu appareret in li
bris ſeu libro Comunis piſ uel
in alia publica ſcriptura / manu p
ublica notarij facta quod ſit ul̄ fuiſ
ſet fideiuſſor alicuius / ul̄ pro eo in
aliquo obligatus ul̄ per teſtes / uel
alio modo probetur / de tali obligatione
pro aliquo facta uel facienda. Et predicta
omnia et ſingula locum habeant e
tiam quando quis ſe obligaſſet p
aliqua uniuerſitate / ul̄ pro aliquo co
rpore / ul̄ collegio. Et que dicta ſunt
ſupra / uendicent ſibi locum eo ca
ſu / quo quis obligatus pro aliqua
ſingulari pſona ul̄ pro aliqua uniuer
ſitate uelit conuenire principalem ul̄
eam pſonam ul̄ uniuerſitatem ut
eum de / et obligatione extrahat et
exobliget / et liberet et exobligatum /
et liberatum faciat / tam ante term
inum q̄ infra terminum / et poſt te
rminum / quando obligatio eſſet i die;
et quando eſſet pura ad uolunta
tem et ~~petiponem~~ petitionem fide
iuſſoris ſeu obligati non obſtante
ſi diceretur q̄ diu nō ſtetit / in ob
ligatione ul̄ aliquo alio / facta pri
us probatione et liquidatione / de
intereſſe ipſius obligati pro alio q̄
uantum ſua interſit amplius obli
gatum non eſſe. Teneatur ta
men obligatus ul̄ fideiuſſor denu
ntiare et predicere principali
obligato ul̄ ei perſone / ul̄ uniuer
ſitate pro quo eſſet obligatus

ul̄ eius heredibus antequam extrahat, et ro
ſeruuet ipum indempnem de oblig
atione ſeu de confeſſione fideiuſſio
ne quam pro eo fecerit. Et hoc ca
pitulum locum habeat tam in fide
iuſſionibus et obligationibus factis et
faciendis inter ciues comitatenſes
et diſtrictuales Ciuitatis piſ q̄
inter quaſcumque pſonas alterius
terre ſeu iuriſdictionis. Et predicta
non intelligantur in illo qui ſe
obligauit ul̄ obligabit pro alio
ad defenſionem rei alicuius aliena
te / qui quouſque lis mota fuerit et
non poſſit petere ſe indempnem con
ſeruari ul̄ extrahi et liberari ab o
bligatione predicta / nec etiam lite
mota ſi ſuſceperit in ſe iudicium i
alienator ul̄ ille qui obligatus ē
ad confeſſionem faciendam; poſſit
compelli is pro quo facta eſt ob
ligatio ad extrahendum de obliga
tione predicta / non obſtante q̄ fi
deiuſſor habeat inſtrumentum co
fuationis in quo contineatur q̄
ille pro fideiuſſit / ul̄ ſe obligauit
promiſit ad eius petitionem et ter
minum extrahere et exobligare et
et indempnem conſeruare. Item
fideiuſſores in maleficiis pro ius
principalibus ualeant conueniri et
idem in omni caſu in quo quis t
fuerit obligatus. Comunis piſ
pro aliqua ſpeciali pſona ul̄ uni
uerſitate obligati nō ſpecialibus
perſone ul̄ uniuerſitati poſſit

De conservatione indempnitatis creditorum et obligatorum pro universitatibus. Rubrica. 18

xvii.

semper conveniri etiam ante quam
conveniatur principalis debitor
non obstante iure communi nec
aliqua renumptiatione ipsius
iuris nec aliquo alio. De con
servatione idempnitatis creditorum
et obligatorum pro universitatibus.

Addicimus ut universita
tes de comitatu pisis
contumaciter se non habeant in
satisfaciendo suis creditoribus.
Statuimus quod creditores ipsarum
universitatum comitatus pisis
et illi qui sunt vel essent obliga
ti Communi pisis pro aliqua uni
versitate vel pro aliquibus universi
tatibus de comitatu pisis possint
convenire ipsas universitates et
pro executione eius quod debe
retur cogi facere realiter et perso
naliter ipsas universitates quam singu
lares personas ipsarum universita
tum pro quibus universitatibus esset
obligatum et omnes illos qui tempore
obligationis predicte solvebant
datam et colltam collectam seu li
bram habeant cum eisdem et recur
sum habere in bonis et iuribus ipsarum
singularum personarum et ad eorum bo
na et iura et super bonis que ha
berent detinerent et possiderent
ac si ipsi singulares homines no
minatim essent obligati et solvere
promisissent. Et hec locum habe
ant in omnibus et singulis oblig
ationibus et promissionibus preteritis
et presentibus et obligationibus factis et fi
endis. Et predicta locum habeant si est
vel fuerit potestas aut vicarius sindi
cus universitatis requisitus aut uni
versitas ipsa in loco in quo adunantia
universitatis fieri consuevit vel ad eccle
siam que erit in Castro vel villa
ipsius universitatis vel ad quam homines
ipsius universitatis ire consueverint
Iussu Iudicis communis pisis quod in ter
mino assignando per ipsum Iudicem so
lvat creditori suo quod ei debet vel
consuevit obligatum pro universitate
indempne et iterum citati fuerit uni
versitas vel citatus potestas vel vica
rius vel Sindicus ad idem per preco
nem publicum et voce preconia itaque
dicta secunda citatio facta per precone
notificetur eis et non fecerit termi
nus et lapsis. Et ad predicta exeque
da potestas et capitaneus et eorum
Iudices ad petitionem creditorum
concedant familias ipsorum pro ex
equtione predicta sub pena ducentarum
libr. denariorum. Ita tamen quod sindici
villarum et Castrorum non possit
ullam obligationem facere que exe
qutionem mereatur modo predicto
ob pecuniam sibi ut sindico mutu
andam vel sub mutuo recipienda
nisi servetur in constitutione sindici
modus infrascriptus. Videlicet
quod adunantia congregetur in qua
intersint due partes de tribus partibus
totalibus hominum ad minus qui
consueverunt adunantiam univ

ſitatis hominum talis Caſtri vel ui
lle facere / et alii requirantur per nu
ptium vel bayulum ipſorum quod veni
ant ad adunantiam / que fieri
debet pro ſindico coſtituendo pro
pecunia mutuo acquirenda et tunc
habita adunantia / in qua intereſſint
due partes poſſit ſindicus fieri ad
pecuniam acquirendam / mutuo / ſi
obtinebitur per maiorem partem du
arum partium ipſorum hominum
Et ſcribantur nomina hominum co
ſtituentium tunc ſindicum. Et ſi contra
predictam formam fieret / contra
nominatos in tali inſtrumento po
ſſit fieri execuctio / ita quod in dicto caſu
contra non nominatos et non ſcriptos
et bona ipſorum nulla execuctio fieri
poſſit / nec ad ſatiſfationem de predicto
debito / in perpetuum compelli poſſint.

Qualiter obligatus pro clerico conſer-
uetur indempnis. Rubrica

Qualiter obligatus pro clerico conſeruetur indempnis. Rubrica 19. xlviii.

Siquis fecit vel faciet a
liquam obligationem
apud aliquam perſonam pro aliquo
clerico / et ille clericus ante tempus
illius obligationis / vel poſt dediſſet
vel ceſſiſſet Jus vel actionem de
bonis ſuis vel parte ipſorum aliam
talis inniſcessio non preiudicet illi
qui obligationem pro illo clerico
feciſſet / ſet ille ceſſionarius / ſeu ce
ſſionaria / qui vel que Jus recepi
ſſet ab ipſo clerico debeat eum
qui obligaſſet pro ipſo clerico in
dempnem conſeruare obligatione

facta pre eo de illis bonis / et re
bus de quibus / Jus et actionem
recepiſſet / ab ipſo clericho. Et poteſtas
et capitaneus tali obligato preci
tus ſatiſfieri facere teneantur
eum indempnem faciant conſeruari
de ipſis bonis / et rebus vſque ad quan
titatem quam dicta bona et res
valerent / ad petitionem illius
obligati ſummarie de plano / et de
facto / ſine ſtrepitu et figura Iu
dicii / et ſine libelli oblatione litis
conteſtatione / et omni ſolempnita
te Juris obmiſſa / et perinde ac
ſi ceſſionarius ille eſſet obligatus
ex confeſſione in Juditio facta
non obſtante aliquo ſtatuto pre
cedente vel ſequente hoc capitulum

Volumus Inſuper ſtatuentes
quod poteſtas vel Capitaneus / vel
alii Judices communis perugii debe
ant et teneantur inſtrumentum
vel inſtrumenta / conſeruationis in
dempnitatis / facta / ſeu / que fie
rent a quocumque clerico mandare
execuctioni contra illam perſonam
vel illas perſonas que recepiſſet
ſeu reciperent Jus vel actionem
de bonis cuiuſcumque clerici qui ſe o
bligaſſet vel obligaret / et inſtru
mentum conſeruationis indemp
nitatis eſſet factum ſeu fieret
ab eiſdem perſonis que Jus vel
actionem recepiſſent ſeu reciper
ent a clerico quocumque / Et perinde
execuctioni mandentur inſtrumenta

conſirmationis indempnitatis contra personas que ius recepiſſet uel reciperent ſicut mandantur per iudicem Communis pisis inſtrumenta confeſſionum et locum habeat in predictis et qualibet parte ſua. Et hoc locum habeat in preteritis et futuris / et cauſis pendentibus Coram quocumque iudice appellationum uel alio.

Capitulum. C. Diximus adiungendum quod poteſtas et Capitaneus / et eorum iudices / et alii iudices communis pisis debeant teneantur / instrumentum uel inſtrumenta conſirmationis indempnitatis facta a quocumque clerico mandare executioni contra illam personam uel illas personas que haberent tenerent / uel poſſiderent per ſe uel alium / de bonis et rebus que fuiſſent cuiuscumque clerici qui ſe obligaſſet / et instrumentum conſirmationis indempnitatis feciſſet / et uel dictus clericus tempore obligationis / uel poſtea poſſidiſſet ac ſi dicta inſtrumenta promiſſionum conſirmationis indempnitatis eſſet facta ab eiſdem perſonis / que bona et que fuiſſent talis clerici poſſiderent uel detinerent de bonis que fuiſſent clerici obligati / ſicut mandare tenentur per iudicem communis pisis inſtrumenta confeſſionum / ſeu in quibus contineretur de confeſſione facienda. Et utrum habeat uel poſſideat de bonis que fuiſſent talis clerici poſſint recipi probationes / et teſtes ſummarie ſine libelli porrectione et litis conteſtatione. Et ſtatim contra ipſum detentorem et poſſeſſorem executioni mandentur / ac ſi ab eodem detentore / et poſſeſſore bonorum que fuiſſent clerici ipsa inſtrumenta facta fuiſſent / Et illi qui uendiſſent predictas res / que fuiſſent talium clericorum / et illi qui ad ipsarum defenſionem ſe obligaſſent cogantur poſſeſſoribus / uel precium rei uendite reſtituere uel ſatiſfacere eis de pecunia quam ſoluerit ipsis obligatis pro clerico predicto de bonis / ab eo poſſeſſis / et cognitum ſummarie ſine libelli porrectione et litis conteſtatione ad predictum

Capitulum. Precentum. C. Diximus ſtatuendum cum multi Ciues piſani ex eorum propria liberalitate ſe / et bona eorum / pro uniuerſis uniuerſitatibus / et collegiis et non ſubiectis diuerſarum conditionum obligauerint et damna et incomoda pro talibus obligationibus multa ſubſtinuerint et pati poſſent / quod minime conueniens / nec iuri conſentaneum eſſe dignoſcatur. Et poteſtas / et capitaneus Communis piſis et qui libet iudex predictorum ad penam quingentarum. libr. den. pro quolibet nec non alii iudices dicti communis ad penam. Centum. libr. den. piſis ſoluendorum ipsi Communi ad petitionem cuiuscumque petentis uel

obligati nunc et institutum pro ali
quo collegio uel uniuersitate / siue
non subiecto / uel qui ab eis aliquid
tempore deberet / cuiuscumque conditio
nis existat subiectus comunis p
usij / uel non subiectus principaliter
Jurisdictioni potestatis et capitanei
comunis predicti ciuilibus et cri
minalibus / teneatur procedere / contra
uniuersitatem / uel collegium seu non
subiectum summarie / sicut proceditur
contra seculares personas ex uigore con
fessionis / uel si aliquo obstaculo / uel
impedimento / contra predictos procederet
non possent / potestas uel Capitaneus
et Judices predicti / et quilibet ipsorum
ad petitionem illorum qui pro tali
collegio uel uniuersitate fuerint
obligati / uel qui ab eis tempore de
bent seu debebunt teneantur et debe
ant pase debitores coptumatores / pe
sionarios laboratores collegij et
uniuersitatis / uel non subiecti ciuitatis
perusine ciuilibus / et criminalibus
compellere ad soluendum quidquid
debent seu debebunt / tali collegio
uel uniuersitati illi uel illis qui p
quo tali collegio / uel uniuersitate
non subiecto / extiterint obligati / uel
tempore debent seu debebunt per inde
ac si contra predictos debitores ha
berent instrumentum confessionis
principaliter eis factum / in quo debi
tores talium collegiorum uel uniuersi
tatum et non subiectorum promisissent
id quod collegio / uel uniuersitati

et non subiecto debent uel debebunt
soluere predictis qui pro ipso collegio
uel uniuersitate et non subiecto
extiterint obligati uel ab eis tempore
debent seu debebunt et promisissent
confessionem facere coram iudice co
munis perusij. Et si tempus soluendi
debitum / collegio / uel uniuersitati
non dum tempore quo petito ue
nerit compellantur predicti debitores
instrumentum confessionis / et pro
missionis facere ad soluendum
predictum debitum illi / uel illis q
pro tali collegio / uel uniuersitate
seu non subiecto fuerint obligati
uel tempore debent seu debebunt
et petierint predicta fieri / ad ter
minum quo ipi uniuersitati / uel
collegio seu non subiecto / debetur
seu debebitur per inde ac si instru
mentum confessionis de hoc habere
nt contra ipsos. Et ille uel illi cui
uel quibus tales debitores predictas
promissiones / uel obligationes
fecerint / uel soluerint predicta
debita / teneantur facere finem et
refutationem / nomine collegij / uel
uniuersitatis / uel non subiecti de
predicto debito sibi soluto / uel pro
misso a predictis debitoribus / et
tales refutationes ualeant et te
neant / et perpetuo obseruentur per
inde ac si fecerent per legitimum
sindicatum / uel ab illis subiectis q
tempore deberent et peruana fuisset
conuersa in utilitatem uniuer

sitatis / ul collegii / uel no subiecti et sit
in electione petentium alterum / ex
bus supradictis / et remediis / eligere
et una uia electa possit ad aliam re
currere. Et nichilominus omnes simul
intemptare / et prosequi usque ad satisfacti
onem debiti nullo obstante. ¶ Et tene
atur potestas / et Capitaneus presens
compellere ad petitionem / predictorum
illos qui dicerentur esse debitores pre
dictorum collegii / et universitatis / ul no
subiecti confiteri / uel negare / an sint
debitores / et in quanta quantitate. Et
si reperti fuerint in mandato conde
mpnentur Comuni perusii in quinquagin
ta. libr. den. pro qualibet uice. Et nichi
lominus quantitatem debitam soluere
compellantur ut dictum est supra. Et
intelligatur esse pro tali collegio / ul uni
versitate obligati / uel ab eis recipere
debere eo ipso quod habent / uel habe
bunt instrumenta confessionis i
dempnitatis / ul promissionis debiti
a sindico / uel procuratore collegii t
uel universitatis / uel prelato eorun
dem qui sit / ul fuerit tempore contr
actus / qui consueuerit utiliter facere
facta sue universitatis / ul collegii / ha
bita summaria cognitione / uel etiam
qui habuerit alias probationes legi
timas saltem duorum testium summaria
habita cognitione. Et in fauorem pre
dictorum obligatorum / locum habeant i
omnia statuta / loquentia de fideiussori
bus et ~~fideiu~~ fideiussionibus / perinde ac si
predicti haberent instrumenta con

seruationis / confessionis legitime co
fecta. Et contra instrumenta conserua
tionum / que haberent / et alias proba
tiones / ut supra dictum est non possit
opponi nisi exceptiones que opponuntur
contra confessiones. ¶ Nullitatis a
utem exceptio / uel alia dilatoria decli
natoria / ul peremptoria nulla possit t
opponi. Et hoc Capitulum precise debeat
obseruari / non obstante aliquo Capi
tulo / statuto precedente uel sequente t
cuiuscumque tenoris existat / etiam si op
porteret quod expressa mentio / fieret de
uerbo ad uerbum in presenti. V. Et si
istud / capitulum nullam recipiat int
erpretationem / uel declarationem / p ali
qua Iura ciuilia / uel canonica / uel
municipalia / set ad litteram obseruetur
sicut uerba sonant. Quod non detur
debitori licentia permanendi sine
licentia creditoris perusii. Rubrica. Quod non detur licentia per manendi debitori / sine licentia creditoris R (20

Quoniam esse uidetur non XX.
modicum et est dissonu
rationi / quod debitori uel debitoribus alicu
ius / uel aliquorum Ciuium / et distri
ctualium Ciuitatis perusii sine suis cre
ditores / uel suorum creditorum uolu
tate / in Ciuitate comitatu / uel distri
ctu perusii / detur aliqua licentia perma
nendi / uel etiam redeundi / per presens
Capitulum obseruandum perpetuo t
ordinamus / quod non possit / per aliqu
od consilium communis / uel populi / ul
congregatione rectorum artium / uel
per aliquem offitialem communis per
usii alicui debitori alterius / aliquo

cedi licentia / vel dari / sine terminus
veniendi / vel standi / in Civitate / vel
burgis / vel suburgis comitatu Perusii
sine licentia et voluntate sua et su
orum omnium creditorum nec bampni t
termini prorogari / pretextu alicuius
reformationis sine statuti nec aliquid
ei / vel eis / fieri per directum vel oblicum
quo mediante sine suorum creditorum
licentiam / ac etiam voluntate in Civi
tate / Comitatu / vel districtu perusii
possit venire / ac etiam comorari. Et si
potestas / vel Capitaneus / vel aliquis
ex suis offitialibus / vel priores artium / vel
alter ex eis / vel aliquis offitialis communis
Perusii contra supradictam formam licentiam
alicui concesserit / puniatur quilibet con
cedens licentiam / in Centum libr. denariorum
et eadem pena / ipsos potestatem / et Capi
taneum / vel alter eorum / vel ex eorum fam
iliis / vel priores artium puniri volumus
pro vice qualibet / si contra predicta aliquid
proposuerint / in aliquo consilio communis
vel populi perusini / vel sapientum / vel recto
rum artium / vel contra predicta aliquid
reformari promiserint. Et qui contra pre
dicta in aliquo predictorum consiliorum / arenga
verit / in quinquaginta libr. den. debeat
condempnari per sindicum maiorem communis
Perusii / Et nichilominus licentia data co
ntra dictam formam non valeat nec te
neat ullo modo. Et de predictis possit esse
quilibet acusator / et potestas / et capitane
us et alter eorum / et maior sindicus
et eorum / vel alterius eorum offitiales
de predictis penitus debeant sindicari

et si reperti fuerint confessi / condempnetur
repertus confitens in pena superius no
minata. Quod idem Jus fiat forensi
in civitate Perusii quod fit perusinis in
terra talis forensis. Rubrica.

·XXI·

Cum Jure divino et humano
scriptum sit / quod quisque Juris
in alterum statuerit ipso eodem Jure uti
debeat / et alibi eadem mensura / qua mensi
fuerit remetietur vobis / et perusini in
causis civilibus / male tractentur in aliis
Civitatibus / castris et locis dicimus / et
ordinamus / quod forensibus in Causis civi
libus eo modo / seu tali modo reddatur
Jus in foro seculari civitatis perusii / et
eodem modo tractentur / a Judicibus
et offitialibus perusinis in causis eorum
et earum decisione / quo / seu quali re
dditur Jus perusinis / et sicut tractantur
et audiuntur perusini secundum statuta
Civitatis / terre / vel castri de qua / vel quo
esset forensis / volens agere vel litigare
in Civitate Perusii / in terra / civitate / et loco
de qua / vel quo est ille forensis / qui petit
vel petere vult aliquid / vel agere / vel
defendere / vel litigare contra aliquem vel
contra aliquem coram aliquo ex Judicibus
Civitatis Perusii secularibus / et predicta locum
non habeant in instrumentis confessionatis
nec in scripturis habentibus vim confe
ssionis / per formam alicuius statuti et
nec in exequtionibus eorum. Et quod
nullus forensis qui familiaritatem habi
tat / vel cameram / vel fundicum habu
erit in Civitate Perusii / capi possit sine ci
tatione facta de eo / nec gravamen aliquod

inferri / etiam si aduersarius iurauerit ipsum habere suspectum / uel dixerit esse fugitiuum.

Quod illud ius seruetur clericis in curia seculari quod seruatur laicis in curia ecclesiastica. Rubrica.

Quod illud ius consuetum clericis in curia seculari quod obseruatur laicis in curia ecclesiastica Rubrica 22

XXI. Volumus statuimus et ordinamus quod potestas et capitaneus / et eorum et cuiuslibet eorum iudices / et alii officiales communis perusii illud faciant ius laycis cuiuslibet conuenientis coram eis / uel eorum altero / aderentis et eodem modo procedant et diffiniant contra ipsos laycos conuentos in ciuilibus Causis postulantibus uel agentibus clericis et ecclesiasticis personis nomine eorum uel earum ecclesiarum contra laycos in perusina et seculari curia quod seruatur laycis agentibus contra clericos et personas ecclesiasticas in Curia ecclesiastica et sicut in ipsa curia ecclesiastica obseruatur in procedendo et diffiniendo agente uel petente layco contra clericum secundum constitutiones et consuetudines ipsius ecclesiastice Curie et non aliter. Et hec locum habeat tam in instrumentis confessionatis et eorum executione quam in omnibus aliis eorum iuribus aliquo statuto generali uel speciali non obstante que quo ad eos locum intelligatur non habere. Et predicta non habeant locum in legatis et relictis ad pias causas et promissionibus et obligationibus factis pro predicta de causa / et instrumentis locationum emptionum et rerum ecclesiasticarum.

Quod habens ius cessum a persona religiosa uel clerico non audiatur nisi prestita satisdatione. Rubrica.

Quod habens ius cessum a persona religiosa uel clerico non audiatur nisi prestita satisdatione 23

XXII. Volumus statuentes quod si aliquis habet uel habebit aliquod ius cessum contra aliquem ciuem uel comitatensem uel districtualem Ciuitatis perusii quem non posset conuenire in curia perusina quod illa cessio non ualeat nec de ipso Iure cesso audiatur in Curia perusina nisi ille qui habuerit ius cessum promictat et satisdet ei contra quem ius cessum haberet quod ille ius cedens stabit et respondebit seu stare et respondere faciet de iure in curia perusina ei contra quem ius cessum haberet in casu reconuentionis et ille cessionarius et fideiussor promictant condempnationem et iudicatum soluere et aliter de cessione non audiatur in aliqua curia perusina / nec dicta cessio ualeat.

[marginal note: ab aliqua persona religiosa uel ab aliquo loco religioso seu ecclesiastico seu clerico]

De summaria Cognitione. Rubrica.

De summaria congnitione 24

XXIII. Ad lites et contemptiones tollendas / et diminuendas et ne lites expensis crescantur, statuimus quod in Causis que erunt super instrumentis dotalibus ad probandum dotem esse in casu restitutionis / uel in tuto ponendam seu collocandam et in Causis que erunt super omnibus aliis instrumentis confessionatis conditionalibus uel non liquidis et in causis alimentorum et in causis pauperum / et orfanorum / et

[marginal note: et in causis mercatorum]

In Causis quando ageretur contra procuratorem qui exigit uel exigerit aliquid a debitore domini cuius esset procurator, uel debitorem liberauerit. Et contra illum cui ius cessit et post cessionem debitorem liberauerit. Et in causis que essent inter correos debendi, uel inter correos credendi, quia [illegible] correus debendi satisfecerit pro suo correo debendi, et quando unus ex reis credendi fuit in solidum facta solutio debiti. Et in breuibus causis non excedentibus summam et quantitatem [illegible] librarum denariorum. Et in Causis que erunt de et super uenditionibus [illegible] faciendis dum taxat de grano et omni blado uel leguminibus uino et oleo et rebus aliis que ad esum seu ad usum [illegible] et potum sunt parata. Et in Causis uenditionum et alienationum animalium quorumcumque. Et quando peterentur testes examinari ad perpetuam rei memoriam. Et in Causis de mercedibus recipiendis pro aliquibus operibus hominum. Et in Causis que erunt de et super locationibus et conductionibus. Et in Causis ubi agitur ypotecaria contra aliquem debitoris obligatum uel eius heredes, procedatur summarie sine libelli porrectione et litis contestatione, et sine strepitu et figura Iudicii, et ad testium receptionem et aliam probationem recipiendum et [illegible] diciationem, et exequtionem, et sine solutione decani et sine solutione uel alicuius [illegible] alicuius quantitatis pecunie, et facta probatione in dictis casibus, ad exequtionem procedatur sicut proceditur in Causa exequtionis instrumenti confessionati. In Causis non datarum, collectarum non solutarum, uel solitarum, que repeterentur que solute dicerentur, et in causis [illegible] factionum, et occasione impositionum uel cuiuslibet earum similiter procedatur per offitiales coram quibus essent summarie et de plano, sine libelli porrectione et litis contestatione, et omni solempnitate iuris obmissa, et omni dilatione temporis sublata et etiam tempore feriato.

Et Iudices questiones [illegible] et [illegible] summarie intelligant, et diffiniant inter partes [illegible] [illegible] per Iuramentum hoc modo [illegible]. Et si actor non [illegible] deferre reo iuramentum [illegible] iurare uel referre actori, et ubi uoluerit iurare uel referre, [illegible] per Iudicem debeat condempnari. [illegible] si [illegible] proprie [illegible] confessus fuisset se esse debitorem in penis [illegible] [illegible] hoc habeat et intelligatur quando reus conueniretur de suo facto proprio [illegible], et non ut heres alicuius, uel ex persona alterius, uel si ex persona alicuius conueniretur quis non cogatur iurare uel referre nisi dato termino per Iudicem ad deliberandum et termino elapso. Et in omnibus causis si actor noluerit dare et deferre iuramentum reo, et noluerit credere et credi de causa seu debito iuramento rei, uel reus deferre iuramentum actori et stare eius iuramento [illegible] [illegible], uolumus quod Iudices [illegible]

et Capitanei (vel alterius offitialis) teneantur et debeant co-
gere reum vel actorem ad iurandum
utrum sit debitor ipse convenctus (vel actore)
utrum sit creditor in quantitate peti-
ta vel eo quod petitur aut non.
Et si reus iuraverit se non esse
debitorem extunc absolvatur a pe-
titione actoris diffinitive si vero
iuraverit se esse debitorem tunc ter-
minus debitori ad solvendum decem
dierum assignetur per iudicem. Et si
noluerit iurare teneatur referre ut
supra dictum est alias condempne-
tur. Et si actor reo defferente iurave-
rit tunc reo assignetur terminus
decem dierum ad solvendum quod
preceptum habeatur pro sententia
diffinitiva si vero actor iurare recu-
saverit reo deferente debeat reus
convenctus diffinitive absolvi. Et pre-
dicta per dictos iudices fiant et ex-
pediantur summarie simpliciter et de
plano etiam sine libelli oblatione
et sine strepitu et figura iuditii et
omni iuris ordine et solempnitate
obmissis pena dictis iudicibus Cen-
tum librarum denariorum pro quolibet contrafaci-
ente et negligente et qualibet vice
in qua pena per eorum sindicatores
ad petitionem cuiuscumque petentis
debeant condempnari. Et in omni-
bus dictis causis et casibus com-
prehensis in . §. supra posito qui in-
cipit in causis vero et ab inde infra
compromissum fieri peti non possit.
Intercipiens appellatione omni modo

removeatur et non audiatur.

De fideiussoribus dandis occasione suspitionis. Rubrica.

(De fideiussionibus dandis occasione suspitionis ... 25)

Potestas et Capitaneus et (vel alius offitialis) XXV.
quilibet eorum et cuilibet
eorum iudices teneantur recipere ydo-
neam cautionem ab illa persona seu
illis personis de qua vel quibus
aliquis haberet suspitionem quod nol-
let vel nollent respondere de iure
et stare in iuditio si ab eisdem vel-
let aliquis vel vellent aliqui de ali-
quibus consequi rationem facta et
porrecta super predictis petitione vel
non. Si talis persona vel persone aliquid
peteret vel peterent coram eis vel
vel aliquo ipsorum. Et si persona suspe-
cta bona inmobilia non possideret
equivalentia quantitati vel rei pe-
tite et coram iudice coram quo
erit causa sine contraversia sufficie-
nter et ydonee cavere nollet vel
nollent eum vel eos iudex non au-
diat. Nec non talibus non caventi-
bus iuris beneficium debeat denegare.
hoc autem intelligatur statutum et
locum habeat tam in forensibus quam
in Civibus pisanis et hominibus
totius comitatus et districtus pisani.
Et si talis suspectus cederet iu-
ra sua quod nec cessionarius nec alius
qui ageret ex persona alterius au-
diatur per potestatem vel Capitane-
um vel aliquem offitialem comunis
pisani nec ius consequi possit ex tali
iure cesso nisi prestet ydoneam

cautionem ſi petita fuerit quod ille uere
ceſſor et ille eximius pſona agitur de quo
ſuſpetio haberetur ſtabit et ſi ſtet in
iuditio in Curia pſina et reſpondebit
ſi aliq[illegible]etur eidem cedenti ab illo
cont[illegible]etur et iudicatur ſol
uet. Et predicta non habeant locum i
cauſis executionis de inſtrumentis confe
ſſionatis uel alijs ſcripturis habentib3
uim confeſſionis p formam alicuius
ſtatuti. Volumus etiam ſi aliquis
Ciuis uel comitatenſis puſij et quicuq3
alius familiariter habitans in Ciuitate
uel comitatu puſ comparuerit coram
dño poteſtate uel dño Capitaneo uel alio offitiali …
aliquo ex eorum Iudicibus dicens ſe ha
bere debitorem aliquem forenſem qui i
ſibi ſuſpectus ſit de fuga uel receſſu o
ſiue abſentatione a Ciuitate et a Com
itatu puſ et oſtenderit et ſumarie
probauerit de debito etiam non liquido
per ſcripturam publicam uel aliam o
que habeat uim confeſſionis in iuditio
facte ſecundum formam ſtatutorum
comunis puſ uel alio modo qui ta
lis ſuſpectus bona non poſſideat in
mobilia in Ciuitate uel comitatu o
puſ que equiualeant quantitatem
uel rem que debetur de tracto omi t
alio ſuo debito quod dominus poteſtas
uel aliquis offi…
uel Capitaneus uel aliquis Iudex
alterius eorum ſuper hoc aditus
teneatur [illegible] Iuramen
to de tali ſu[illegible] ſtatim capi fa
cere et incarcerari talem debitorem
ſuſpectum ad petitionem talis credito
ris qui debitor captus non poſſit relap
ſari niſi ſatiſfecerit tali creditori de de
bito facta prius de debito non liquido
legitima liquidatione uel niſi prius o
ſatiſdederit de iuditio ſiſti iudicato ſol
uendo fideiuſſorem dando qui ſit Ciuis
puſinus et in Ciuitate habitans et ſit
ſoluendo:·

Q. ordinamenta c. non ſoluentes
datas et collectas uendicet ſibi locu c.
illos quib3 iura cederent nõ ſoluentes
Rtal.

Q. ordinamenta contra nõ ſoluentes datas et collectas ue dicet ſibi locu cont. illos q. iura cederent nõ ſoluentes 26

·xxvj·

Volumus ſtatuentes quod oẽs
Ciues illi tam allibrati in
Ciuitate quam comitatenſes et allibrati
in Comitatu qui non ſoluerunt da
tas et collectas et preſtantias iam i
poſitas ordinatis terminis et qui nõ
ſoluerint imponendas in terminis i
ponendis et ordinandis habeantur
pro forenſibus et non audiantur p
aliquem Iudicem et offitialem cõis
puſ in Cauſis Ciuilibus tantum. Et
predicta etiam trahantur et uendi
cent ſibi locum cont. omes et ſin
gulos quib3 predicti non ſoluentes uel
aliquis eorum iura et actiones ceſſi
ſſent uel de inceps cederent. Et
quod dominus poteſtas et Capitaneus i
et eorum Iudices uel quicumq3 alius
iudex uel offitialis comunis puſij o
Iurium obligatos iure bonorum uel
nominum debitorum quo ad predicta
uel pro executione dictorum Iurium
et etiam eis cedentes non audiant
nec audire nec intelligere debeant
donec ſoluerit quantitatem ſoluenda
pro dictis datis collectis et preſtantijs

Non obstante aliquo alio Capitulo vel
aliquo alio quod possit in contrarium
allegari. ¶ Huiusmodi edicto dicen
nimus quod si aliquis ostenderit publi
cum instrumentum in quo continea
tur de confessione facienda vel gua
rentigia et pactum reservationis
dominij vel possessionis vel quod possit
sua auctoritate ingredi intrare vel
aprehendere tenutam et possessionem
alicuius rei sua propria auctoritate
vel reservaverit sibi manus iniectio
nem de et super re sua vel quam o
possideret tempore appositionis dicti
pacti ex aliqua causa intra contrahe
ntes expressa et in contractu appo
sita. Quod potestas et Capitaneus vel alii offitiales
et eorum et cuilibet eorum offiti
ales visso tali instrumento teneantur
et debeant talem Jus habentem
ex dicto instrumento ponere inmicte
re atque inducere ac etiam defende
re per suos familiares et nuptios
in tenutam et possessionem ipsarum o
rerum. Et etiam sua auctoritate
possit ingredi apprehendere et deti
nere non obstante quod tales res dice
rentur postea alienate vel ad alium
translate vel per alium dicerentur
possideri nisi apponeretur et osten
deretur de Jure ne possessione que
sitis ante pactum predictum. ¶ Et
si potestas et Capitaneus vel alii offitiales vel eorum
vel alicuius eorum offitiales fue
rint in predictis negligentes. Quin
gentarum. libr. den. penam incurrat.

¶ Vendentes vel alienantes res
aliquas in ypotecha et obligatione
ipsarum rerum venditarum vel alie
natarum pro pretio et evactione pretij
vel alterius rei que haberetur loco
pretij ipsarum rerum alienatarum omnibus
creditoribus emptoris vel alienatio
nem recipientium vel possidentium
tales res alienatas preferantur.
Et si expresse non fuerint ipse res
vendite obligate et ypotechate ab
emptore venditori vigore presen
tis statuti tacite intelligantur ob
ligate et ypotechate pro ipso pretio
non solito de quo venditor fidem
habuit ab emptore. ¶ Et si venditor
petierit se remicti per Judicem in
tenutam et possessionem rei vendi
te eo quod non fuerit sibi de pretio
satisfactum in totum statim per Judi
cem coram quo fuerit petitum
remictatur et reponatur ac defen
datur in possessione rei vendite
non obstante quod ab alio detinatur
vel possideatur facta probatione
de promissione pretij et de ipsa re

possit fructus percipere in totum
si de toto pretio non fuerit satisfa
ctum vel pro parte pro qua non
fuerit satisfactum et sibi liceat fa
facere nec in pretium imputari
vel computari quousque sibi fuerit
ab emptore de toto pretio integre et
plene satisfactum :· Quo modo et
ordine procedatur super libello. Rubrica

Quo modo et ordine et super libello procedatur 28

xxviij.

cum penis incursis. Et si secus fecerint
non valeat nec teneat ullo modo secus
factum. Et nichilominus Judex et
offitialis contrafaciens in Centum libr.
den. post finitum Sindicatum ex offitio sindi
ci ad petitionem cuiuscumque debeat
condempnari non obstante aliquo sta
tuto nec aliquo generali vel spetiali in
contrarium loquente. De cedente iura
alicui de re aliqua post litem motam
de ipsa re. Rubrica.

De cedente Jura alicui de re aliqua post litem mota de ipsa re. R. 27 [illegible] 26

xxvii.

Si quis litem questione seu
controversiam haberet cum
aliquo cuiuscumque status vel conditio
nis extiterit de aliqua re, et aliqua
partium lite questione seu controversia
mota de dicta re, dictam rem vendide
rit vel donaverit vel alienaverit vel
ex ea ius vel actionem dederit et con
cesserit vel fructus vendiderit vel lo
caverit alicui puniatur in Centum
libr. den. Et recipiens si erit popularis
eandem penam incurrat, et de magna
tibus fuerit recipiens quadrupla pe
na puniatur per potestatem vel Capi
taneum ad petitionem cuiuscumque peten
tis. et etiam per Inquisitionem procede
re debeant cum promotore et sine.
Et ad tollendum dubitationem qua
do lis mota intelligatur. Volumus
quod qualitercumque citatus fuerit aliquis
occasione rei per eum possesse intelli
gatur lis seu questio mota. et si post
modum ipsam rem vendiderit vel do
naverit vel alienaverit vel ex ea Jus
vel actionem dederit et cesserit alicui

[illegible] post litem [illegible] ad [illegible]

Nota

vel possessionem in alium transtulerit
vel fructus vendiderit vel locaverit te
neatur in simili et ad omnia ac si eam
possideret et per inde procedat Juditium
petitio sine libellus sive [illegible] narrationibus
contra eum ac si [illegible]. Et
si non posset probare alienationem vel
translationem possessionis in alium et
post oblatam petitionem vel libellum
porrectum possessio ad alium pervenerit
perinde procedat Juditium sententia fe
ratur et fiat executio ipsius contra pri
mum possessorem ac si a principio contra
eum et in re petita ipso possidente fu
isset actum et sententia lata et facta
executio non obstante quod alius possi
deret. Et ad obviandum fraudibus
illorum qui transferunt possessionem
in alium Statuimus quod si aliquis vol
ens rem aliquam ab aliquo petere vel
ypotecaria agere vel aliquid reale.
Juditium intemptare petierit coram
Judice adversarium citari et intero
gari si possideat rem vel non et nul
la petitione vel facti narratione ob
lata Judex teneatur talem cogere con
fiteri vel negare et si confitebitur
se possidere Judex teneatur eidem pre
cipere quod non alienet rem vel posse
ssionem transferat in alium vel a
liquid de supra prohibitis faciat. Et
per inde contra talem confitentem
etiam si [illegible] tempore con
fessionis [illegible] Juditium ac si ve
re possideret tempore litis conte
state et etiam tempore sententie

Sancimus et ordinamus presenti Capitulo perpetuo valituro quod si aliquis obtulerit libellum contra aliquam personam in Causa civili coram potestate vel Capitaneo vel coram eorum vel alterius eorum Judice vel coram quocumque alio iudice seu Offitiali comunis pis. ~~semel et bis~~ personaliter vel ad domum solite habitationis et perhemptorie de qua citatione credatur relationi bayuli et citetur ut compareat coram illo Judice coram quo libellus fuerit oblatus ad respondendum super libello. Et si talis persona citata non comparuerit per se vel procuratorem ydoneum vel personam legitimam quod non obstante contumacia vel absentia persone citate procedatur in Causa super libello porrecto modo et ordine infrascripto videlicet. quod Judex coram quo fuerit oblatus libellus debeat actorem interogare si credit iuste petere a eo que in libello continetur et faciat eum iurare quod animo calumpnie non petat et postmodum procedatur in Causa et ad testium receptionem et alias probationes recipiendas et ad alia necessaria usque ad finem et feratur diffinitiva sententia Et sententia que feretur non valeat irritari propterea quod reus vel persona citata non comparuerit et quod lis non contestata fuerit set perinde valeat sententia et processus ac si lis esset contestata vere inter actorem et reum Et intelligatur lis legitime contestata per utramque partem auctoritate presentis legis. Si autem persona citata per se vel per procuratorem vel personam legitimam in Juditio comparebit assignetur ei terminus trium dierum per Judicem ad accipiendum copiam libelli et ad opponendum exceptiones que impediunt litis ingressum vel ad accipiendum copiam libelli tantum vel ad opponendum exceptiones et postmodum si persona citata ut supra dictum est minime comparebit tunc similiter procedatur et procedi possit secundum modum et ordinem supradictum. Et si comparuerit reus per se vel legitimum procuratorem vel per personam legitimam si exceptionem legitimam non opposuerit debeat interogari actor vel eius procurator si vera sunt que in petitione continentur et si credit iuste petere et eo respondente quod sic debeat interrogari reus si vera sunt que in petitione continentur et si non responderit ipse vel eius procurator vel persona legitima infra terminum per Judicem dandum extunc lis habeatur pro legitime contestata et procedatur ad testium receptionem et ad ulteriora ac si lis esset legitime contestata et ad sententiam ut supra dictum est.

De decimo solvendo in causis civilibus. Rubrica. — xxviiij

De decimo solvendo in causis civilibus. 29.

Decimum in omnibus causis civilibus in quibus ordinarie proceditur et libellus offertur et litis contestatio sequitur solvatur ante litis contestationem vel in ipsa

litis contestatione

litis contestatione. Massarijs communis
Pist. sex den. pro qualibet libra soluatur
a qualibet parte secundum extimatio
nem rei que erit petita si res esset in
mobilis et non esset acatastrata que
extimatio fieri debeat et fiat per Ma
ssarios communis Pist. Si uero esset
acatastrata secundum extimatione
catastri. Si uero esset ius uel res i
mobilis extimetur per Massarios cois
Pist. illud ius uel illa res et secundum
extimationem quam fecerint ita sol
uant partes decimum contra quam
extimationem postquam per dictos Massa
rios facta fuerit et solutione facta
secundum extimationem predictam i
aliquid non possit obici uel opponi.
Et iudices cuiuslibet causarum ipsa
decima a partibus solui faciant
cum effectu. ¶ Et si decimum non
fuerit solutum infra terminum assi
gnandum per ipsum Judicem litis
contestatio pro parte non soluentis
non ualeat ullo modo. Et pars que
non soluerit uel noluerit soluere i
ulterius indicta causa non audiatur
nec ulterius de suo Jure cognosca
tur. Et sententia que feretur pro
illa parte que decimum non miserit
non ualeat set si feretur pro ea
parte que decimum miserit ualeat
et teneat. ¶ In alijs uero causis
in quibus non proceditur uia or
dinaria uel in quibus proceditur
ex rigore confessionis siue contra
obligatos uel alias res obligatas
possidentes siue detinentes siue alios
quoscumque rigore obligationis uel i
in quibus litis contestatio non requiri
tur siue decimi persolutione procedatur.

Quod nulla petitio detur contra comune Pistorii nisi
prius data copia prioribus artium. R.

Quod nulla petitio datur contra co
mune Pistorii nisi prius data co
pia prioribus artium. R.

XXX.

Nullus possit audeat uel presu
mat dare uel porrigere per
se uel alium coram dominis potestate uel
Capitaneo uel aliquo eorum uel alteri
us eorum Judice uel offitiali nec coram
aliquo alio Judice uel offitiali nec in ali
qua Curia aliquam petitionem uel li
bellum siue narrationem uel intentio
nem uel aliquam causam litem uel
questionem mouere contra commune Pist.
uel Sindicum dicti cois nec a dicto coi
uel Sindicum petere aliquid sibi dari
solui uel fieri quoquo modo nisi prius
copiam narrationis petitionis uel libe
lli seu intentionis quam dare porrige
re uel facere intenderet porrigat et po
rrexerit et exibuerit inscriptis dominis
prioribus artium numero septem ad
minus et presente eorum notario et
penes eos inscriptis dimiserit de qua
porrectione et dimissione appareat pu
blicum instrumentum. Et quod aliter do
mini potestas et Capitaneus et eorum
Judices uel offitiales uel alij Judices
et offitiales uel alter eorum non po
ssint nec debeant talem narrationem
petitionem libellum uel intentionem
audire admictere uel recipere nec super
ea procedere. Et Sindicus communis
Pist. dicta forma non seruata non possit

nec debeat se in aliquo intromictere nec
offitium auctoritatem vel mandatum
habeat in predictis / et si secus fieret
non valeat nec teneat ullo modo set
nullius valoris existat et Communi pis.
non preiudicet / nec preiudicare possit i
aliquo. Et nichilominus potestas / et
Capitaneus / vel Judex vel alius offi
tialis / et sindicus contrafaciens in i
Cuiuslibet libr. den. per suos Sindi
catores / et ex offitio Sindicatorum vel
ad petitionem cuiuscumque debeat com
dempnari. ¶. Et illi priores artium
penes quos talis copia data / vel dimis
sa fuerit. teneantur / et debeant dictam
petitionem facere videri / et examinari
per sapientes / et peritos Juris / quos eli
gerint utrum de Jure procedat / vel no
et ubi de Jure dixerint non procedere
quod ipsi domini priores teneantur coge
re dictos sapientes ad defensionem i
dicte cause / pro Communi Et ipsos c
iurari facere / quod defendant dictam ca
usam / bene et legaliter et sollicite. Q
uibus sapientibus / possint et debeant
salarium constituere / et dari facere per
Massarios communis pis. secundum quod
crediderint convenire. ubi vero viderint
de Jure procedere / restituant parti seu
persone / que dedit dictam petitionem / seu
copiam petitionis / et sinant / et promi
ctant talem in Causa procedere sine co
traditione / et sine molestia. Et ipsi et
successores eorum possint teneantur et
debeant / providere et se proposse intrep
onere quod Commune pisanum de predictis i
vel in predictis non ledatur / nec decipiatur
et non fraudetur pena. ducentarum. libr. den.
pro quolibet contrafaciente / et neglige
nte in predictis / per Maiorem Sindicum
ab eis auferenda si contrafecerint vel
negligentes fuerint. Et quod dicti potestas
et Capitaneus / Judex / vel offitialis i
pro eo / quod tales petitiones / contra dic
tam formam non audirent non intelli
gerent in nullam penam incidant
nec possint / nec debeant propterea co
dempnari. sindicari vel molestari. et
eorum Sindicatores de predictis / nullam
cognitionem habeant / non obstante
statuto / et ordinamento / quo caveatur
quod potestas et Capitaneus / et alii Ju
dices / et offitiales audire debeant pe
tere volentes / et conquerentes quibus
caveatur / quod nichil possit provideri or
dinari / vel fieri in preiuditium / et di
minutionem Jurium / et Jurisdictio
num communis pis. / vel alicuius uni
versitatis / vel spetialis persone / et non
obstantibus aliquibus aliis statutis / ge
neralibus / vel spetialibus in contrarium
loquentibus :-

Infra quantum tempus debeant probari exceptiones super libello. R[ubric]a Intra quantum tempus debeat probari exceptiones super libello xx. 21

Presenti Capitulo firmiter
duximus statuendum / a
liquo Capitulo statutorum non ob
stante / Quod siquis infra tres dies / a
die dati termini Judicem ad pro
ponendum / exceptiones dilatorias i
et declinatorias / alias impedientes i
litis ingressum / que quilibet Judex
civilium causarum / a die dati / et por
recti et libelli coram Judice / et date

XXXI

copie libelli ad uerſe parti / dare tene
atur tantum et non maiorem / non
propoſuerit aliquam huiuſmodi exce
ptionem / uel poſuerit infra predictu
tempus / trium dierum. et non pro
bauerit litis conteſtatio fieri debeat
inter partes / ſup libello porrecto co
ram / eo / no obſtante aliqua apellatio
ne interpoſita / uel interponenda / ſeu
petitione facta de ſapiente expenſis
petentis ſeu comiſſione conſilij facta
uel etiam facienda. Et teneantur
Iudices lites / queſtiones / et controuer
ſias Ciuiles Inquibꝫ debet fieri litis
conteſtatio / uel non / coram quibus
mouebuntur dicte Cauſe / lites que
ſtiones / et controuerſie / ipas decidere
finire / et terminare p ſententiam di
finitiuam / ubi requiritur difinitiua
ubi uero non requireretur difinitiua
per interlocutoriam p quam diffinia
tur cauſa / ul controuerſia infra quin
que menſes continuos a die litis co
teſtate uel inquibus non conteſtatur
lis a die porrecte petitionis / ſi Iudex ha
bebit dictos quinqꝫ menſes integros
ubi uero non haberet quinqꝫ menſes
integros a die litis conteſtate ubi con
teſtatur lis et a die porrecte petitionis
ubi non conteſtatur procedere debeat
quantum poteſt remotis omibꝫ ſub
ter fugijs / et ubi habebit Iudex minus
quinqꝫ menſibus / ſi habebit quatuor
menſes / teneatur ſucceſſor decidere in
fra duos menſes ubi autem haberet
tres menſes / primus Iudex ſucceſſor
habeat duos menſes ad decidendum
ubi uero haberet duos menſes / ſubceſſor
preceſſor habeat duos menſes ad decide
ndum / ubi uero minus tempus hab
uerit / habeat ſucceſſor reſiduum dictoꝝ
quinqꝫ menſium / ad decidendum. Qua
diffinitionem ſi non fecerit / a quacumqꝫ
partium requiſitus / madat in penam
quingentarum. libꝛ deñ pro qualibet ca
uſa pro qua pena ſoluenda p dictum iu
dicem Poteſtas / et Capitaneus teneatur
et hoc ſi p actorem non ſteterit / Si ue
ro p actorem ſteterit quo minus dicta
cauſa decidatur / elapſo dicto termino
quinqꝫ menſium reus auctoritate pre
ſentis legis habeatur pro abſoluto / ac ſi
ſententia abſolutoria lata eſſet / eo caſu
quo reus requiſiuerit Iudicem et parte
actoris quod debeat in Cauſa procedere
duabus requiſitionibus p bayulum
miſſa citatione in ſcriptis ad actorem
Et hec ſcribi faciat p notarium qui
dicta Cauſa ſcribit / Si uero infra te
mpus dictorum quinqꝫ menſium de
Comunij concordia partes uellent quod
prorogaretur dictus terminus
quinqꝫ menſium poſſit prorogari ad
uoluntatem partium / et tunc Iudex
ad penam minime teneatur / Et etia
ſi infra dictum terminum fieret comp
miſſum inter dictas partes / dicto com
promiſſo durante / non currat temp
dictorum quinqꝫ menſium / nec Iudici
nec parti / ſi arbitri p laudum cauſa
non terminauerit / ſed meo ſtatu re
maneat in quo erat die facti com
promiſſi. Quas diffinitiones face
re teneatur / et debeant Iudices modo

predicto ad penam . ducentarum libr. d.
pro quolibet contrafaciente que pena per
eorum Sindicatores debeat aufferri tem
pore eorum ſindicatus. ¶ Et ne per
prolixitatem dilationum uel terminor
aut propter Iudices ad conſulendum i
dationem in Cauſis impedimentum pre
ſtetur ad diffiniendum dictas cauſas
lites queſtiones et controuerſias i
fra dictum tempus quod ſit in poteſta
te Iudicis coram quo queſtio mouetur
terminos et dilationes abreuiare reſe
care et reſtringere. ¶ Poſſint etiam
Iudices ad conſulendum non dare u
bi crediderint conuenire non. ſet p ſe
ipos deliberare terminare et diffinire
pro ut crediderint terminandas et di
ffiniendas eſſe de Iure. ¶ Ubi uero
crediderint conſultorem ſiue Iudicem
dandum fore cogant ad conſulendum
infra terminum octo dierum ad pu
plus de facto captis pignoribus et i
multa indicta et etiam poſſint ipm
perſonaliter detinere et quidquid fece
rint contra talem conſulere debente
huiuſ auctoritate legis intelligantur ipu
ne poſſe fieri. Et nichilominus habito
conſilio uel non poſſit ultra procede
re. ¶ Et ſi in Cauſis emerſerit
uel inciderit aliqua cauſa ſpiritualis
uel ſpirituali annexa quam aliqua i
partium cognoſci uoluerit coram iu
dice ſpirituali ſeu eccleſiaſtico quod ſup
cognitione et probatione fienda in
ipa cauſa parti uolenti talem pro
bationem per Iudicem principalis

cauſe terminus debeat ſtatui p hem
trius qui non excedat tempus i
xv. dierum infra quem terminum
debeat ſibi fecisse fidem p publicum do
cumenta de huiuſmodi probatione i
in publicam formam quod ſi no fecerit
ſup ea ultra dictum terminum nulla
tenus audiatur et in Cauſa procede
re debeat aliquo non obſtante. ¶ U
olumus etiam quod exceptiones que pro
ponuntur circa legitimationem perſo
narum terminari debeant infra quindecim
dies uel breuiorem terminum ut in
dici placuerit non obſtante aliqua i
petitione ſapientis uel appellatione que
fieret uel aliqua alia uia que inuenire
tur ad impediendum dictam diffinitio
nem et terminationem. Saluo quod
hec non intelligantur in Cauſis que
ſecundum formam preſentis ſtatuti i
deberent breuiori tempore quinque me
ſium terminari. Infra quem termin
um teneantur Iudices terminare.
¶ Omnes uero exceptiones que oppo
nuntur uel opponi poſſint ante litem
conteſtatam contra libellum uel peti
tionem reſpicient et reſpicere eſſe intel
ligantur poſt litem conteſtatam ubi
litis conteſtatio fieri debet uel Iuram
entum calumpnie ubi non fieret litis
conteſtatio et extunc fieat partibus tam
actori quam reo contraditione alterius
non obſtante ſicerte poſt litem con
teſtatam uel Iuramentum calumpnie
preſtitum probationes per teſtes et i
inſtrumenta etiam nullo termino

dato vel assignato per Judicem partibus
presentibus, vel altera parte absente
tamen legitime citata ita quod nullo modo
de talis processus valeat retardari.
Possint tunc partes post publicatio-
nem processuum opponere contra te-
stes, et processum et alias scriptu-
ras quas et que in Causa inducere-
ntur. Volumus insuper quod no-
tarii, qui in Causis scripserint tene-
antur acta processus, et scripturas
omnes et singulas dare reddere, et
restituere cuilibet partium ad requi-
sitionem ipsarum vel alterius earum
in terminis per Judicem assignandis
in publicam formam, recepta mer-
cede debita vel facto deposito eius et
quantitatis que declarata est per
formam statuti, pena decem librarum de-
cuilibet notario contrafacienti, pro
qualibet die qua in mora fuerit, in
non restituendo, que pena de facto, sine
aliquo processu, vel condempnatione
per Judicem cause debeat aufferri, et
ex offitio iudicis predicti, vel ea pena
condempnari per dominum potestatem,
vel per dominum Capitaneum, et ad pe-
titionem cuiuscumque petentis, et nichil-
ominus eum cogat realiter et per-
sonaliter ad restituendum, et quod resti-
tuat cum effectu. Et de omni eo quod
fecerit omissione predicta non valeat
sindicari. Set si in hoc negligens
fuerit in pena Centum librarum denariorum per su-
um sindicatorem debeat condempnari.
Et quia sepe contingit quod tales notarii

impedimento preveniuntur propter infirmitatem
vel absentiam dictas scripturas restituere
non possunt quod possit de mandato Judicis
quilibet notarius cui Judex mandaverit
transsumere, et copiam dare, partibus
predictis, quibus fides adhibeatur in Cau-
sa sive causis, sicut si transsumpte essent
manu notarii qui originaliter scripsit.
Et si probatio filiationis, vel matrimonii
fieret coram aliquo Judice seculari valeat
nec infringi possit, sive contra eam op-
ponitur ex ea causa quia facta non fuerit
coram iudice competenti, nec ex ipsa cau-
sa valeat aliqualiter vitiari. Quali-
ter habeantur testes alterius Jurisdictionis.

Qualiter habeatur testes alterius Jurisdictionis R° 32

·XXXV·

Si questio ventillabitur in
Curia presentia in qua oppor-
teat aliquam partium inducere testes
alterius Jurisdictionis Potestas et Ca-
pitaneus seu Judex coram quo questio
ventillabitur debeat suis licteris notifi-
care, et Requirere rectorem illius terre
de qua essent testes quos aliquis indu-
cere vellet ad petitionem illius qui pe-
teret ut cogat illos testes veritatis te-
stimonium perhibere et reddere, et ipsum
testimonium seu testificationem ab ipsis
testibus recipere super intentionibus pre-
dictis. Et hoc intelligitur in civilibus
questionibus. Et ut dicta testium predic-
torum remicta eidem per fidem notarii
publicata ipsius rectoris sigilli munime
roborata, et tunc cum lictere destinantur
Potestas vel Capitaneus vel Judex
questionis debeat requirere partem et

ad uerſam ſi uelit ad eſſe uel mictere
ad inducendum iurare teſtes et proponere
re nera ſua uel facere interrogationes
et cum articulis uel petitione ſuper quibus
ſunt recipiendi mictere. De dotib(us)
et dotatis mulieribus. Rubrica.

de dotib(us) et dotatis mulieribus
R. 33

xxxvj.

Si qua mulier ſint uel erit
dotata a patre uel matre uel
fratre uel avo materno uel paterno uel
proavo ſeu patruo uel avunculo uel alio
quocumque dotante non poſſit nec debeat
ipa mulier dotata nec poſſint deſcende
tes ex ea reuerti ad hereditatem uel ſu
ceſſionem alicuius perſone dotantis eam
uel alicuius ex deſcendentibus ab eadem
perſona dotante, nec poſſit ipa mulier do
tata ſuccedere ab inteſtato alicui perſone
a qua fuerit dotata uel alicui ex deſce
dentibus ab ipa perſona dotante per
lineam maſculinam quotienſcumque ſuperfuiſſe
rit aliquis maſculus deſcendens ab ipa
perſona dotante per lineam maſculinam.

Et ſi mulier plures habuerit fra
tres et fuerit ab uno ex fratribus do
tata non poſſit dicta domina reuerti nec
recurſum habere ad hereditatem fra
tris dotantis ſine liberis ex matrimo
nio decedentis nel ad hereditatem ali
cuius ex fratribus ipſius dotantis ſibi
utrumque coniunctis uel conſanguine
is tantum nec ipi fratri dotanti
uel alicui ex talibus ſuis fratribus ab
inteſtato ſuccedere ſuperuiuente aliquo
fratre utrumque coniuncto uel fratre
conſanguineo tantum ipſius fratris ab
inteſtato mortui ſine liberis ex ma
trimonio natis uel aliquo ex de
ſcendentibus ab ipſo fratre qui dota
uit uel aliquo ex deſcendentibus per line
am maſculinam a fratre uel fratribus
utrumque coniuncto uel coniunctis ipi
fratri dotanti uel a fratre uel fratri
bus conſanguineo ſeu conſangui
neis tantum ipſius fratris dotantis.

Item dicimus ſi qua mulier ſint
uel erit dotata a fratre uel fratribus
omnibus uel aliquibus illorum fratrum et
decederet ſine filiis alii fratres do
tantis utrumque coniuncti uel conſangui
nei tantum fratri mortuo ab inteſta
to ſuccedant cum nepotibus ex aliis
premortuis fratribus qui fuerunt fra
tres utrumque coniuncti mortuo uel con
ſanguinei tantum et ſi non ſupereſſent
fratres tales talis mortui ſet ſuper
eſſent tales nepotes ipi nepotes ſucce
dant ſoli ipa mulier dotata excluſa
a dicta ſucceſſione. Et hoc etiam locum
habeant in patruis quibus ſuccedant et
filii maſculi aliorum fratrum et non
femine dotate ubi morerentur ab in
teſtato. Et ſi dicte mulieres morerentur
ſine filiis ab inteſtato matre ſupereſti
te eo caſu legitimam ſolum debeat
habere mater et in aliis bonis ſu
cedant fratres et filii patruorum
maſculi excluſa matre preter quam in
legitima. et eo caſu quo filii remane
rent ex dicto fratre dotante maſculi
et morerentur in pupillari etate ſi
mili modo ſuccedant fratres dotantis

ſuccedant fratres dotantis ubi ſupeſſent
fratres carnales etiam ex latere patris
tantum et ubi non ſupeſſent tales fra
tres ſuccedant patrui et eorum filii con
ſanguinei matre excluſa ut dictum eſt. ¶ Sal
uo in omnibus et ſingulis dictis caſibus
in preſenti ſtatuto contentis et quolibet
eorum teſtamento et ultima uoluntate
predictorum. Et ſi aliquid dictis mulieri
bus relinqueretur obſeruetur. ¶ Et ſal
uo quod mulieres tempore neceſſitatis poſ
ſint habere uictum et ueſtitum in here
ditate ſecundum uires patrimonii ubi
dotem ſuam quam habuerint conferendo
ſi potest uel Jura cedendo repetendi do
tem cauſa conferendi dotem predictam.
¶ Ille autem uel illi qui ſimul cum
aliqua muliere parentibus ſucceſſerint ab
inteſtato qui dotem dotem dederint uel
dederint pro ipſa muliere uel eius ſeu
eorum heredes non poſſint nec debeant
repetere ipſam dotem donec uixerit illa
mulier dotata uel ſui filii unus uel
plures nec petere poſſit ipſa mulier par
tem ipſius uel eius heredibus conti
gentem de bonis ſuorum parentum ¶ I
tem ſi aliquis receperit aliquam pro
miſſionem reſtitutionis dotis alicuius
mulieris de bonis mulieris ſiue nomi
nata fuerit illa mulier in inſtrumento pro
miſſionis de reſtitutione dotis ſiue non
Jus de dicta dote et actionem pro ipſa
dote repetenda cedere et reſtituere de
beat ipſi mulieri nec detemptio talis
inſtrumenti ipſi mulieri nec illi cui
dimicteret uel Jus ſuum daret ob

cederet obeſſe poſſit aliquo Jure communi
uel ſtatuto non obſtante. Set illum
uel illos inſtrumentum ſeu promiſſio
nem de reſtitutione dotis recipientem
uel recipientes Poteſtas et Capitane
us compellat ipſi mulieri uel ſuis fi
liis uel cui ius ſuum cederet et di
micteret ut dictum eſt reſtituere.
Et intelligatur dos fuiſſe de bonis in
[illegible] dotante eo ipſo quod apparuerit
eam dotatam fuiſſe a patre matre
auo aua uel patruo fratri carnali
uel conſobrino ſorore carnali uel co
ſobrina etiam ſi inſtrumento dotali non
diceretur quod eſſent bona dicte mu
lieris ſet ſimpliciter a predictis da
retur ita quod non intelligatur de bonis
propriis eius qui ſtipulatus fuit do
tem ſibi reſtitui ſe dotem dediſſe uel
promiſiſſe dotem ſet de bonis dicte
dotate niſi euidenter appareret dotem
dotalem ſupra dotem dicte domine
ſe dare uel promictere quo caſu uſque
ad conuenientem quantitatem quam de
ſuo ſolueret poſſit ſibi tenere per ſtipu
lationem uel alio modo prout partes
extiterint in concordia. ¶ Item ſi quis
uel ſi qua exceptis perſonis de quibus
in precedenti . S. qui in capitulo Ille autem
continetur aliquam dotauerit mulierem
in dotem uel inpartem de ſuis bonis
propriis ſiue pecuniam dederit uel
alias res et ipſam dotem tempore
promiſſionis ſi promiſſio interuenerit
uel tempore ſolutionis uel traditionis ſti
pulatus fuerit uel ſtipulata dotem

ſibi reddi et conſtiterit documento pub
lico / uel teſtibus fide dignis matrimo
nio diſſoluto inter illam mulierem que
dotauit: et maritum pro quo matrimo
nio / pro ea dotem dederit / uel dari fece
rit ſine filiis / ex eis deſcendentibus dotem
quam dederit / libere poſſit repetere / et
ſibi reſtitui debeat. Et qui receperit
talem dotem / ab aliquo dante de ſuis
bonis propriis / teneatur de reſtituendo
ei / cui noluerit qui dotem dedit / facere
inſtrumentum et promiſſionem / nec
compellatur ipſi mulieri nec heredibus
pro qua dos data eſt reſpondere de dicta
dote / Quod Capitulum in negotiis
preſentibus / preteritis / et futuris locum
habeat in qualibet parte ſui aliquo Ca
pitulo non obſtante / Salvo quod femine
poſſint venire ad ſucceſſione parentum
et fratrum / et aliarum perſonarum ad quo
rum ſucceſſionem de Iure vocantur
3 ſi deſcendentes per lineam maſculinam
maſculi non ſuperſint / remictendo uel
cedendo ut ſupra dotes ſuas in heredita
te / Et ſi mulieres dotate non eſſent
ad ſucceſſionem predictarum perſonarum
ab inteſtato debeant pervenire / et intelli
gantur eſſe mulieres dotate ſi pro dote
mulieri aliquid in teſtamento / uel co
dicillis fuerit relictum / per aliquem
de perſonis predictis / uel datum / uel pro
miſſum. Item ſi aliquis pater uel
uel auus & avunculus mulieris non dota
te deceſſerit inteſtatus frater / uel fratres
ipſius mulieris ſi fratrem / uel fratres
habuerit / uel alii maſculi deſcendentes

ex ipſo fratre / uel fratribus per lineam
maſculinam / uel ſi habuerit patruos
non extantibus fratribus carnalibus /
uel deſcendentibus ab eiſdem teneantur
et debeant dotare ipſam mulierem de
bonis patris / uel aui competenter ſe
cundum condecentiam ſue perſone et ſecu
ndum qualitatem facultatum / et here
ditatis patris / uel aui. et conſuetudine
et morem Civitatis / et habita dicta
dote / uel promiſſione facta marito uel
alteri / pro eo / extunc excludatur a ſuc
ceſſione predictorum patris / et aui et
aliarum perſonarum de quibus et prout /
ſupra dictum eſt. Et de competentia
dotis dicte mulieris ſtetur dicto et de
clarationi duorum proximorum con
ſanguineorum dicte mulieris / qui ad pre
dicta declaranda cogantur per poteſta
tem / uel Capitaneum / uel alium queli
bet offitialem comunis piſ. ad petitio
nem petentis / et ſi non fuerint in con
cordia / tertius ad predicta per poteſtatem
uel Capitaneum eligatur. et com
pellatur. Et ſi dicti fratres / uel patrui
uel deſcendentes ex ipſis fratribus / no
fecerint fieri dictam declarationem infra
terminum competentem a Poteſtate uel
Capitaneo / uel aliquo ex eorum
Iudicibus aſſignandum extunc elap
ſo dicto termino / a ſucceſſione non
excludatur dicta mulier. Set poſſit
partem petere / et diuiſionem bonorum
5 tamquam Communium / Et ſi contigerit eue
nerit quod filii maſculi alicuius mo
rientur ab inteſtato non exiſtente

aliquo ascendente uel descendente quod
omnis hereditas eorum debeat pertinere
et deuoluatur ad fratres eorum et fi
lios fratrum si sunt / uel ad patruos
et filios patruorum / et auunculi tunc
non succedant set exclusi intelligantur
auunculi ab hereditate predictorum
testamentis semper saluis :- De ulti
mis uoluntatibus obseruandis per filias
et nepotes. Rubrica.

De ultimis uoluntatibus obseruandis per filias et neptes. 34

XXXIIII.

Presenti Capitulo statuim
us quod filie et neptes alicuius
rogantur per potestatem / uel Capitane
um / uel alios offitiales communis pisani
inuiolabiliter obseruare / testamentum
et quamlibet ultimam uoluntatem pa
tris / uel aui paterni / et cuiuslibet pre
dictorum / ita quod plus petere / uel habe
re non possint quam fuerit eis relictum
iure institutionis / uel alio quocumque
titulo / ab aliquo ex supradictis super
uiuentibus filiis masculis / uel aliquo
descendente per lineam masculinam
uel auo / si tamen filie / et neptes fuerint
dotate in uita patris / uel aui ab eis
uel altero eorum / uel fuerint dotate et
et eis dotes relicte in testamento / uel
ultima uoluntate ipsorum / uel alterius
eorum / competenter. ¶ Si uero non
fuerint dotate / aliquo modo non te
neantur obseruare uoluntates predic
tarum personarum / et eo casu omne
Ius earum / sit saluum in hereditati
bus predictorum / dummodo predicta
non intelligantur in bonis et dotibus
matrum dictarum mulierum. Et
nullus Iudex Communis pisani audiat
aliquam mulierem petentem ultra
quam sibi relictum sit / uel datum pro
dote / a patre / uel auo superuiuente ali
quo masculo descendente a patre uel
auo paterno. Set dictum testamentum
in quo fuerit filie uel nepti dos relicta
non obstante quod in eo non contineatur
reliquerit Iure institutionis ualeat
et teneat / [illegible] ipsum nichil possit
dici obici / uel opponi :- Quod pater
possit relinquere de bonis suis fi
lio spurio. Rubrica.

Quod pater possit relinquere de bonis suis filio spurio. Rubrica 35.

XXXV.

Cum plures homines Ciu
itatis et Comitatus pisani
sint qui habent filios qui a Iure spu
rii / uel Naturales / uocantur exellanti
Statuimus / et ordinamus / et determinamus
non obstante aliqua lege seu iure canoni
co uel ciuili / uel municipali quod in
contrarium loqueretur / seu reperiretur
quod dicti homines de ciuitate et Comi
tatu pisani qui habent predictos filios
quos spurios / et naturales Iura nomi
nant / et filios / uel filias / legitimos / et
naturales non habeant tempore mortis
ipsorum / nec nepotes ex filiis / uel filiabus
possint ipsi patres ipsorum eisdem spu
riis / et naturalibus lege aliqua non
obstante de bonis suis relinquere / et
dare in testamentis / donationibus / et co
dicillis / seu alia ultima uolun
tate / et quolibet contractu / et heredes
instituere in ea parte qua uoluerint.
Et omnia / et singula que predicti
homines patres reliquerint / et dare

uoluerint / eisdem in testamentis dona
tionibus codicillis seu alia ultima uo
luntate Iure Institutionis uel alio mo
do et quolibet contractu supradictis
personis habeantur huius statuti uigo
re et auctoritate pro legitime relictis
et datis. Et perinde habeant ac si esset
capacibus relicta et data ita quod ab eis
uel ab indignis auferri non possint
ab aliquo legitimo successore uel a fis
cho siue ciuitatis uel alia persona uel
personis / que excogitari uel dici possint
exquacumque causa. Et hec locum habeat
tantum in massariis qui inseminis natis
et nasciturus. Feminis autem
naturalibus uel spuriis possint dotem
dare / et relinquere etiam si legitimi
et naturales / extarent ut dictum est
Omnibus filiis legitimis / et natura
libus / extantibus relinquere possint
patres predictis filiis naturalibus
uel spuriis alimenta in domo alimenta
et feminis naturalibus / uel spuriis
nomine dotis id quod congruum fuerit.
Et in casu in quo naturales uel spu
rii massarii cum naturalibus / et legi
timis / in domo stare non possent / eo
casu possint aliquid dictis filiis na
turalibus uel spuriis relinquere
dummodo non excedant / duodecima
partem hereditatis. Et predicta Pote
stas et Capitaneus et [illegible] offitiales
communis perusii teneantur et debe
ant obseruare / et obseruari facere.
Item teneantur Potestas / et Ca
pitaneus / et quilibet eorum contra

uenientes seu uenire temptantes / de
Iure / seu de facto punire / et conde
mpnare in Quingentis libris denariorum
et ipsam condempnationem et penam
exigere pro Communi / et eorum Iu
re priuari et cadere debeant ipso
Iure contrafacientes et dicti spurii
uel naturales in eorum Iure debeat
succedere in quo succedere deberent
contra predicta uel aliquod predicto
rum uenientes / uel temptantes
uel mouentes eisdem spuriis / uel
naturalibus aliquam litem / seu co
ntrouersiam / Et si Potestas / et Capi
taneus / et eorum offitiales fuerint
in predictis / et circa predicta negli
gentes puniantur simili pena. Quin
gentarum librarum denariorum per sindicum seu
Iudicem qui examinationi eorum
uel alterius eorum pro tempore fu
erit non tamen liceat aliam predi
ctis filiis naturalibus uel spuriis re
linquere / uel quoquo modo donacionem
ultra de duodecimam partem / sue
hereditatis / superstitibus sibi filiis
uel aliis descendentibus per lineam ma
sculinam legitimis / et naturalibus
uno / uel pluribus.

De compromissis fiendis. Rubrica. de compromissis fiendis R(ubrica) 36

Presenti Capitulo statu
imus quod tam inter consangui
neos / et affines / quam alias quas
cumque personas / cause / lites questiones
et controuersie / debeant compromicti
scilicet qualibet causa / uel lis uel

questio / uel controuersia compromicti debeat / Iussu domini potestatis / uel domini Capitanei / uel domini Maioris sindici / uel Iudicis coram quo erit causa / uel lis / uel questio uel controuersia. Et intelligantur esse causa / uel lis / uel questio / uel controuersia per porrectione libelli / uel aliqualis petitionis / et inimicam citationem non obstante aliqua exceptione / que opponeretur contra petitionem / uel personam agentis. Possit tamen opponi exceptio rei iudicate. Et quod petens compromissum non debeat audiri secundum formam statutorum. Et quod decimum non sit solutum secundum formam infrascriptam. Et quod in omnibus litibus causis / questionibus et controuersiis que compromicti debent ante quam compromictantur soluatur per actorem decimum Massariis communis pisani / uel alteri eorum ad rationem quindecim denariorum pro qualibet libra. quantitatis pecunie que peteretur. Et pro qualibet libra extimationis rei que esset extimata in catastro communis pisani que peteretur scilicet extimationis qua in ipso catastro / ipsa res extimata esset et pro qualibet libra extimationis rei que non esset extimata in dicto catastro / et pro qualibet libra extimationis alicuius interesse / uel facti quod peteretur. que extimatio rei non extimate in catastro / et extimatio interesse / uel facti / fieri debeat per dictos Massarios / contra quam extimationem / sic facta fuerit seruata forma predicta. nichil possit dici uel opponi et opponens non audiatur / nec ante fiat extimatio litis / uel cause. Debeat etiam per actorem promicti / et fideiussore dari dictis dictis Massariis uel alteri eorum / tempore solutionis dicti decimi de soluendo ipsis Massariis / pro communi pisano eo casu quo contingat eum litem mittere / seu questionem perdere / in totum uel in partem penam / et quantitatem pro pena que infra circa finem huius capituli continetur. Et nos fideiussores notarius scribens decimi solutionem in libro in sua scriptura solutionis decimi scribere teneatur. Et si aliter fieret extimatio / uel solueretur decimum / uel si non fieret per actorem / promissio et satisdatio predicta extimatio ipsa / et decimi solutio talis non ualeat ipso iure / nec ad petitionem actoris procedi possit ad compromissum fieri faciendum / et secus factum compromissi non ualeat ipso iure / et ipsum decimum solui debeat per actorem in pecunia numerata. Et in causis compromictendis talis forma debeat obseruari. videlicet. quod quotienscumque coram potestate / uel Capitaneo ciuitatis pisane uel eorum altero uel aliquo ex iudicibus dictorum potestatis et Capitanei / uel Maiori sindico / uel iudice Iustitie inter aliquas personas cuiuscumque status et conditionis sint persone / siue inter Ciuem / et Ciuem / siue inter Ciuem et comitatensem / uel districtualem / siue inter ciuem / uel

Nota quod excepti[o] rei iudicate

Nota quod soluat decimus per compromissis fiendis.

Nota de decimo soluendo.

Nota forma fiendi in compromissis.

comitatensem / uel districtuale / et fo
rensem / siue inter forensem / et foren
sem / siue inter secularem / et clericum
agentem / uel petentem / compromi
ssum / eo tamen quod dicitur supra in Ca
pitulo / quod illud ius seruetur cleri
cis / contra laycos et c. Semper sal
uo / siue lis causa / controuersia / uel
questio fuerit inter maiorem / et mi
norem / uigintiquinque annis / siue inter
maiorem / et minorem / etiam pup
illum / uel pupillos / siue etiam cum
filiisfamilias lis causa questio / siue
controuersia moueretur seu esset / siue
etiam lis / uel causa / uel questio / siue
controuersia esset cum aliqua uniuer
sitate / uel aliquo corpore uel collegio
agente / uel defendente / et peteretur
ab aliqua partium / litem questione
causam / uel controuersiam / compro
micti si tamen petitio compromis
si fiat et facta sit infra quintam
diem / a die productionis libelli excl
usiue. Dictus dominus Potestas
uel Capitaneus / uel Maior sindicus
uel Iudex iustitie / uel alter econo
mi dicalis coram quo talis questio
causa / uel controuersia esset / tenea
tur / et debeat tales partes litigan
tes ad iudicium realiter / et personaliter
cogere ad compromictendum ipsam
causam / uel questionem / et contro
uersiam / uel litem / que uerteretur
et facere quod ipsi litigantes compro
mictant de iure / et de facto / et de ue
ritate / et de equitate in duos arbitros
et arbitratores amicabiles compositores
et bonos uiros / infra quintam diem
a die petitionis compromissi si pe
teretur / uel ageretur per personam le
gitimam principalem. Ubi uero
per procuratorem / uel aliam personam
preter quam per principalem peteretur
uel ageretur / seu litigaretur / debeat
talis persona interueniens pro actore
uel pro conuento infra quinque dies
a die mote litis / uel cause questionis
uel controuersie / legitimari si legi
timanda ueniret / uel non esse legiti
mam pronuntiari / siue opponatur
a parte / siue non / prout iuris fuerit
intra duos dies / a die quo procura
tor / uel alius pro conuento / in iudi
tio comparuerit. Et facta legitima
tione personarum / seu pronuntiatione
super legitimatione / a qua legitima
tione personarum / seu pronuntiatione
super legitimatione non possit appella
ri nec aliquis recursus haberi in al
iqua causa ordinaria uel summaria
infra quinque alios dies / talis questio
lis / uel causa uel controuersia debeat
compromicti pena in quolibet dicto
rum casuum / centum librarum
denariorum. imminente tamen Iudici seu
offitiali negligenti / infra dictum
tempus cogere partes ad compro
mictendum in forma predicta quod
parti infra dictum tempus ad
faciendum compromissum non con
parenti per se uel legitimam personam
Et nichilominus etiam post di
ctum tempus causa questio / uel con
trouersia debeat penitus compro

uicti. Et si postea fuerit petitum i
causam / questionem / uel controuer
siam compromicti / et pronuptiati
uel mandatum fuerit per Iudicem
compromissum fieri / pars conuepta
ad ipsum compromissum faciendum
legitime monita seu citata se absen
tauerit / uel latitauerit / uel non co
paruerit intra dictum tempus
quinque dierum / a die huiusmodi
monitionis / seu citationis / per se
uel per personam legitimam / ad ipsum
compromissum faciendum / ex tunc
auctoritate presentis statuti / Iudex
cause possit teneatur et debeat ad i
penam. Quingentarum. lib. den. / ad re
quisitionem actoris / uel persone legiti
me pro actore eligere pro parte con
tuenti / arbitrum et arbitratorem quem
crediderit ydoneum / Et in talem elige
dum ac etiam in eligendum pro parte
actoris compromissum facere / et ipsum
compromissum sic per iudicem factum
nomine contumacis / per inde in omnibus
uires / et effectum habeat / ac si per
ipsum contemptum factum esset / et i
ipse sic eligendus in omnibus habeat
et sit / ac si per contemptum presentem
electus esset. Si uero pars actoris se
absentauerit / uel non comparuerit
in dicto termino / ad ipsum compromissum
faciendum habeatur et intelligatur
fictione huius statuti renuntiasse i
et pro renuntiato lite et cause uel co
trouersie / et instancie litis / et cause
uel controuersie. Et nichilominus
Iudex debeat ipsum contemptum diffi
nitiue absoluere / et absolutum pro
nuntiare de omnibus / et singulis que
in sua petitione continebuntur pena Iudici
contrafacienti pro uice qualibet Quin
gentarum. lib. den. de quo expresse et spe
cialiter debeat sindicari per suum sindi
catorem tempore sui sindicatus ¶ Et
dicti arbitri / et arbitratores / et amica
biles compositores sic electi allegantibus
teneantur et cogantur statim eligere
tertium arbitrum / et arbitratorem
cuius tertii electio / uel nominatio per
tineat / et spectat ad ipsos primos arbi
tros / et arbitratores / et non ad alium
et statim facta electione tertii ipse ter
tius arbiter cogatur acceptare intra
duos dies / a die electionis ipsius tertii
Ad quem eligendum per potestatem / uel
Capitaneum / uel Iudicem / uel maiore
sindicum et Iudicem iustitie coram quo
uel in cuius curia / esset questio ipsi
arbitri cogantur realiter et personaliter
antequam recedant de palatio / ita quod in
tra duos dies omnino debeant dictum
tertium eligisse / a die compromissi
in eos facti. Et de huiusmodi grauami
ne inferendo tam contra primos duos
arbitros / et arbitratores quam contra
tertium arbitrum et arbitratorem
nullus officialis comunis puniri possit
nec debeat sindicari / pena potestati
et Capitaneo / uel maiori sindico uel
Iudici Iustitie / negligenti in predictis
et qualibet comm. Quingentarum
lib. den. pro qualibet eorum et qualibet
uice ¶ Et quandocumque aliqua
lis uel questio, uel controuersia in

Curia dictorum potestatis / uel Ca
pitanei / uel maioris sindica / mota
esset que compromicteretur per partes
litigantes ad inuicem in arbitros et
arbitratores seu amicabiles compo
sitores teneantur / et debeant omnem
causam / litem / questionem / uel con
trouersiam / de qua fieret compro
missum cognoscere uia ordinaria
uel summarie sine strepitu / et figura
Iuditii / put ipsis arbitris / et arbitra
toribus placuerit / et testes recipere
ad iuramentum / et testificandum presen
tibus partibus uel non presentibus et
partibus / et testibus citatis / uel non
citatis possint tamen commictere no
tario in Causa scribenti / uel cui
placuerit eis / uel tertio arbitro ta
ntum ipsam receptionem testium ad
iuramenta / et ad dicta / et ad testa
tiones / et ad ipsorum testium exa
minatione primi duo arbitri / In
uito tertio ad esse non debeat neque
possint. Et ipsos testes quos partes
coram ipsis arbitris / et arbitratori
bus induxerint seu inducere uo
luerint dominus Potestas / uel do
minus Capitaneus / et cuilibet
eorum iudicibus / ad petitione alte
rius ex dictis partibus litigantibus
teneatur compellere / et cogere pi
gnoribus captis / et multa in dicta
usque in quantitate. Centum solidorum denariorum
ad iurandum / et testificandum cora
eis / Et ipsam causam / litem / uel
questione / teneantur et debeant di
cti arbitri / et arbitratores infra

Triginta. dies a die facti compromissi
exclusiue terminare et totaliter diffini
re. Et extunc per ipsas partes compro
mictentes de re compromissa et super
ipsa controuersia lite / questione / uel cau
sa non possit ullo modo litigium in o
riari / nec inter ipsas partes litigari uel
tenus / uel contendi / pena ipsis arbitris
et arbitratoribus questione / causa / litem
et controuersiam in eos compromissa
non terminantibus diffinitiue ut di
ctum est. Quingentarum. librarum denariorum. eis
et cuilibet eorum de facto auferenda
per Potestatem / uel Capitaneum Ciuitatis
pisis ad instantia cuiuscumque petentis
Et nichilominus post dictum tempus
infra alios Triginta dies extunc pro
ximo secuturos / teneatur et debeat
ferre sententiam sub pena predicta
Nec possint tales arbitri / et arbitrato
res partes compromictentes ullo modo
directe / uel indirecte / ab obseruatione
Iuditii absoluere / uel partes ipsas in
pristinum statum / uel in eorum primos
terminos ponere / seu restituere / uel
ei Ius iterum agendi reseruare / nec
aliquid aliud arbitrari / laudare / uel
facere propter quod ipse partes possint per
se / uel alium quoquo modo super et de
ipsa re / uel facto de qua / uel quo liti
gabatur / et factum est compromissum
perpetuo litigare sub dicta pena. ¶ Et
quod tertius arbiter et arbitrator / possit
si uoluerit consilium / siue colloquium
habere de causa / seu de causis de quibus
in eos esset compromissum cum a
liquo sapiente uno / uel pluribus

dum modo dicte cauſe lites / et que
ſtiones nõ compromictantur / et e t
compromicti poſſint / in dnm̃ Po
teſtatem / uel dnm̃ Capitaneum
uel dnm̃ maiorem ſindicum / uel
aliquem ex iudicibus uel aliis offi
tialib; ipsorum / uel aliquos eorum
uel in aliquem ex dominis priorib;
Artium / ſub nomine offitii / uel etia
priuato nomine / uel in aliquem qui
ſit uel eſſet de collegio ad notarioru
uel conſortio notariorum / Ciuitatis
Pistorii nec aliquis de predictis perſonis
poſſit in dictis compromiſſis in ſe tertium
arbitrum uel arbitratorem aſſumi
eligi / uel nominari. Cauſe uero
et controuerſie a viginti. libr. infra
non debeant compromicti nec co
promiſſum peti poſſit ſup ipſis Et
Iudex coram quo queſtio uerteret
a viginti. libr. infra / nemine cogat
ad compromictendum ſeu cõpromiſſum
faciendum ſup huiuſmodi cauſis
et per ſe ipm tales cauſas diffiniat
et terminet ſummarie / ſimpliciter et
de plano / ſine ſtrepitu / et figura Iu
dicii / etiam per dilationem ſacrame
ti / ſiue per relationem / prout Iudici
uidebitur / nec etiam poſſint litiga
ntes cogi ad compromiſſum fac
endum / eo caſu quo actor reo uel
reus actori uellet deferre iurame
ntum / ſup tota lite / quecumq; ſit lis
et de quacumq; / et quantumcumq; re
uel quantitate / et eo caſu per iura
mentum debeat terminari / pena cetum

illa pro qua ſententia

libr. den̄ dictis iudicib; / et cuilibet
eorum / ſecus facientib; / uel procede
tibus in predictis / in qua penam
pro eorum ſindicatore debeant con
dempnari. Volumus quod ſi actor
ſuccubuerit in cauſa de qua factum
fuerit compromiſſum modo ſupradicto
teneatur / et debeat ſoluere Maſſariis
communis Pistorii duos ſ. den̄ pro qua
libet libra totius quantitatis pecunie
uel extimationis rei petite / uel ex
timationis intereſſe / uel facti petiti ſe
cundum extimatione factam ut
ſupra dictum eſt / nomine pene
infra quinq; dies poſt latam ſente
tiam / uel laudum datum. Et pro
tota ſumma ubi queſtione perderet
in totum / et ubi cauſam in totum
non perderet ſoluat pro illa parte
tantummodo in qua ſuccumberet de
quib; medietatem habere debeat
a dictis maſſariis reus / ſine aliqua
apodiſſa precepto / uel mandato / et
alia medietas ſit Communis Pistorii
Et Poteſtas et Capitaneus ad pe
titionem petentis habita et uiſa
ſententia arbitrorum et arbitratorum
in qua conuentus eſt / abſolutus in
totum / uel pro parte / et uiſa exti
matione facta a maſſariis quando
non quantitatis pecunie petita fuit
debeant et teneantur executione
de facto fieri facere / capiendo / et
grauando predictos debentes ſol
uere / ad petitionem dicti rei uel di
ctorum maſſariorum Et quod pars

expenſis partium prout ei mdebitur
et placebit. Et predicta non vendicat
ſibi locum in cauſis inſinuationum
teſtamentorum / codicillorum / legatorum
et ultimarum uoluntatum / et donatio
num / nec etiam vendicet ſibi locum
ubi peteretur executio inſtrumentorum
confeſſionatorum / uel ubi peteretur
executio alicuius ſcripture / que ha
beret uim inſtrumenti confeſſionati
ſecundum diſpoſitionem ſtatuti / Nec
etiam ubi peteretur / quem conſeruari
in dempne / Nec ubi eſſet cauſa cum
coi pus in quibus compromiſſum peti
non poſſit / nec etiam vendicent ſibi
locum in aliis cauſis in quibus ſeu de
quibus ſecundum alia ſtatuta huius
uoluminis non poſ poteſt peti comp
miſſum. ¶ Inſuper uolumus quod contra
aliquod arbitramentum / ſeu laudum da
tum / ſeu dandum / ex forma preſentis
legis per dictos arbitros / et arbitrato
res / omes tres / uel ſaltem duos ex
eis concordes / etiam alio abſente / et
in requiſito / non poſſit nec debeat per
aliquam perſonam / aliquid allegari
opponi dici uel excipi quoquo modo
Nec contra ipſum laudum / uel arbitrame
tum / uel arbitros / et arbitratores uel
eorum / uel alicuius eorum perſonam / uel
perſonas poſſit uel debeat aliquid re
curſus haberi / nec etiam poſſit peti
reductio / ad arbitrium boni uiri ad
aliquem Iudicem / uel offitialem com
mus / nec poſſit in integrum reſtitutio
peti / aliqua ratione uel cauſa / etiam
ſi ille qui in integrum reſtitutione

peteret diceret ſe fuiſſe / uel eſſe mi
norem / et leſum / enormiter occa
ſione dicti laudi / uel arbitramenti
Et ſi aliquid recurſus quomodolibet
haberetur contra laudum / uel arbitra
mentum / uel contra ipſos arbitros
uel in integrum reſtitutio peteretur
non ualeat ipſo iure / nec teneat
quod in contrarium factum eſſet / uel fieret
Et omnis Iuriſdictio a quolibet Iu
dice ſit ablata / Et nihilominus
offitialis / uel Iudex qui contra predi
cta aliquem audiret / uel intellige
ret / uel aliquid faceret / mandat in
penam. quingentarum. lib. denariorum. pro
quolibet / et qualibet uice in qua
pena per ſuos ſindicatores / uel ad
petitionem cuiuſcumque contrafacientes
debeat condempnari. Et quod laudum
talium arbitrorum / et arbitrato
rum / et amicabilium compoſitorum
uel duorum ex eis ut dictum eſt ſuper
cauſa / lite queſtione / uel controuer
ſia compromiſſa ferendum habe
atur pro ſententia diffinitiua / que
tranſeat in rem Iudicatam / a qua
non liceat appellare ad aliquem
Iudicem / ſed obſeruari per ipſas partes
et executioni mandari / debeat cum
effectu. ¶ Ubi autem in ſententiam
arbitramento ſeu laudo dicti arbi
tri diſcordarent / adeo quod uarias / ſiue
contrarias ſententias / ferrent ſim
ul / uel ſeparatim / preualeat ſenten
tie tertii Et eius ſententia habeatur
per inde in omnibus / et per omnia / ac ſi per
omes tres / in concordia lata eſſet

illa pro qua ſententia ul' laudum lata
ul' latum fuerit teneatur et debeat infra
tertiam diem post ſententiā latam ul'
laudum denumptiare et notificare dic
tis maſſariis ipam ſententiā uel lau
dum et ipi maſſarii denumptiare debe
ant potestati ul' Capitaneo ut fiat ex
equtio dicte pene occaſione predicta et
aliter dicta ſententia uel laudum pro
lata uel latum ſibi non ualeat nullo
modo. nec liceat uincenti ignorantiam
laudi lati pretendere ſet ſtare preſumma
re eo ipo q pro eo fuerit latum lau
dum et etiā teneantur dicti arbitri
et arbitratores ad penam Centū. lib
der auferenda eis a potestate uel
Capitaneo ul' Maiori ſindico de facto
ſine alio proceſſu uel Juris ordine co
dempnare partem ſuccumbentem in totum
et in expenſis quas aduerſarius fe
cit in cauſa. Et predicta omnia et ſingu
la locum habeant in compromiſſis fie
ndis uiſſu Judicis tantū lite et cōtro
uerſia mota et ſi aliqua partium pe
tierit a Judice compromiſſum fieri ut
in principio capituli continetur non
autem in compromiſſis fiendis motu
libero et libera uoluntate compromic
tentium. In omnibus caſibus uero qua
do eſſet aliqua lis uel controuerſia ſe
u queſtio uel cauſa mota coram ali
quo iudice uel offitiali cōis peruſii
uel eſſet mota et partes uellent li
bera uoluntate aliſibet earum inter
ſe facere compromiſſum et cauſam
et queſtionem ſeu de cauſa et queſtioe

compromictere liceat partibus et poſſint
partes compromictere et compromiſſu
facere de Jure et de facto uel de Jure tan
tum de lite et queſtione cauſa et contro
uerſia uel diſſcordia et contemptione
in unam pſonam uel duas uel tres
uel plures pſonas cuiuſcumqꝫ conditionis
etiam aduocatos procuratores et notari
os preſentes tantu et aceptantes et non
abſentes nullo modo et de quacumqꝫ lite
queſtione cauſa ſeu controuerſia diſſcor
dia et contemptione et de quacumqꝫ q
titate uel re uel intereſſe extimatione
Et tali facto compromiſſo locum habeat
que in preſenti Capitulo continentur. ex
cepto eo quod dicitur. in. §. Volumus q
ſi actor et R. de pena ſoluenda ab actore
ſi ſuccubuerit in cauſa in totum uel in
partem. Et excepto eo quod dicitur de
termino intra quem debet cauſa lis
uel queſtio p arbitros et arbitratores
terminari qui terminus in huiuſmodi co
promiſſis libera cōpromictentium uoluntate
fiendis intelligatur eſſe ſex menſium et
non ultra niſi de maiori uel minori
tempore et termino compromictentes
uoluerint et fuerint in concordia exce
pto q huiuſmodi arbitri et arbitrato
res non laudando penam non mādat
ſupraſcriptam. Et excepto q eorū laudū
poſſit dici nullum uel peti reductio ad
arbitrium boni uiri de laudo iniquo
et quod iniquum eſſe diceretur lato ex
tali compromiſſo. Et excepto q poſſit
peti inintegrum reſtitutio p minorem
ætate aduerſus laudū et ſententiā ex

Laudum redditur nullum si sit franti dictis nō fuerit manifestis notificatum

quo seu qua diceretur minorem uim
... fore lesum. Que dictio de nullita
te laudi, et petitio reductionis ad
arbitrium boni uiri et petitio restitu
tionis in integrum fieri possit infra
decem dies utiles tantum a die lati la
udi et notificationis facere per publica
scriptura ... de laudo lato parti contra
quam laudum fuerit latum, et non
postea nullo modo. set elapso dicto te
mpore decem dierum contra talem la
udum nichil imperpetuum possit dici o
biici uel opponi et transeat talis sen
tentia et tale laudum in rem iudi
catam et pro sententia iudicis que tra
sierit in rem iudicatam habeatur et
sit et executioni mandetur, sicut con
fessio legitime in iudicio facta manda
ri debet. ¶ Preterea cum plerumque
contingat quod arbitri et arbitratores
recipiunt a compromictentibus oblig
ationes et compromissiones inserta
causa mutui uel depositi uel alia ad
hoc ut compromictentes laudum fere
ndum obseruent, et postea laudo se
cuto et facta de laudatis satisfactio
ne et executione tales obligatos libe
rare recusent, statuimus quod omnes il
li qui futuro tempore essent obliga
ti ex tali causa, licet alia causa sit ex
pressa in promissione et obligatione
ipsis arbitris et arbitratoribus uel ar
bitrantis iure tantum uel alteri persone
uel tempore preterito fuissent obligati
causa et occasione predicta statim la
udo obseruato et satisfactione et executione

facta de laudatis uel elapso tempore infra
quod debuit sententia et laudum ferri
tales promissiones et obligationes i
sint nullius ualoris ipso iure. Et in
strumenta si facta essent de ipsis com
promissionibus et obligationibus ipso
iure non ualeant. Et potestas uel
Capitaneus pena centum libr. den.
ad petitionem petentis cassari faciant
talia instrumenta et restitui faciat ob
ligatis de ipsis compromissionibus
et obligationibus. Et possit et debeat
ad hoc procedere summarie et de facto
et sine strepitu et figura iuditii.

Quod homines castri uel uille laborent
possessiones in eorum territorio sitas. — Quod homines castri uel uille laborent possessiones in eorum territorio sitas Rº 37

Si aliquis subiectus principa
liter iurisdictioni potesta
tis et Capitanei Ciuitatis perusii — xxxvij.
in ciuilibus et criminalibus ha
bet uel habuerit terrenum aratorium
uel uineam pertinentiis alicuius
castri uel uille uel districtus perusii
quod terrenum seu que terra seu ui
nea consueuerit laborari et coli per
homines laboratores illius castri uel
uille debeant et teneantur homines
qui de proprio laborauerint et colue
runt dictam terram uel uineam bene
et diligenter et congruo tempore
laborare et colere et manutenere et co
seruare et nullam fraudem seu culpam
commictere in laborando et colendo et
reddere domino rei uel uero possessori
tantam partem de fructibus ipsius
terreni seu terre uel uinee quantam

actenus de proximo reddere et asignare
consueuerunt / uel quanta redditur de
aliis terris / uel vineis stantibus circa
ipsam terram / uel vineam similis qua
litatis et secundum perceptionem fru
ctuum aliarum terrarum uel vinearum
vicinarum. Et si homines predicti
qui laborauerint de proximo / et labora
re / et colere de proximo consueuerunt
ipsum terrenum seu terram / uel vineam
recusauerint / uel neglexerint colere et
laborare / et de fructibus assignare / et
reddere partem / ut dictum est postquam
super hoc scilicet quod predicta facere debeat
et terram / uel vineam laborare fue
rint per Judicem requisiti duabus cita
tionibus teneantur satisfacere domino
uel vero possessori de dampno / et in
teresse ipsius secundum extimatione duo
rum bonorum hominum de Ciuitate et
partibus qui per Judicem de causa cognoscen
tem eligantur si dicti duo fuerint in
hoc concordes si non fuerint concordes
tertio bono homine electo per ipsum
Judicem secundum extimatione seu de
clarationem fiendam per duos ex eis
concordantibus etiam tertio absente et
non citato que electio / et que extim
atio fieri debeat infra decem dies a die
petitionis porrecte super predictis. Quorum
bonorum hominum extimatio / et decla
ratio debeat obseruari / et nichil contra
possit dici obici / uel opponi / agendo / et
excipiendo sicut / et prout non potest
dici obici / uel opponi contra laudum que
fiunt ex compromissis iussu Judicis
factis. Et quilibet ipsorum contrafaciens
puniatur / et condempnetur pena et
ducentarum librarum den. cum pro predictis et nichi
lominus dicti laboratores et colo
ni cogantur / et compellantur et co
gi / et compelli debeant per dominum
potestatem / uel dominum Capita
neum / uel eorum Judices ad labora
dum / et colendum ipsam terram / uel
vineam uolentibus dominis earum / uel
possessoribus ipsarum. Si autem
homines predicti / consueti laborare
et qui laborauerint de proximo ipsam
terram / uel vineam laborare recusau
erit / et neglexerint / uel fraudem in
laborando commiserint / et dominus uel
uerus possessor terre / uel vinee uolu
erit ipsam suam terram / uel vineam
laborari / et coli non consolitis / et consu
etis laboratoribus / et qui de proximo
laborauerunt dictam terram / uel vinea
sed ab aliis laboratoribus dominus pro
testari debeat aliis hominibus qui pro
pinquius habitarent iuxta ipsam
terram / uel alteri ex ipsis hominibus
data protestatione in iscriptis persone et
cui protestatio facta fuerit / uel missa
et dimissa per bayulum communis predictis
ex parte Judicis ad domum habitatio
nis ipsorum / uel ipsius cedula commi
ssionis facte per Judicem dicto bayulo
Que protestatio / et que cedula de
beat continere quod ipsam terram / uel
vineam debeant laborare / et ex tunc bene
sollicite / et diligenter / et terram colere
et seminare / et omnia et singula fa

cere que ſunt ad culturam et adſen
ctus papiendos exterris et uineis
expedientia et utilia et ſufficiat ꝙ
proteſtatio uel preceptum Iudicis p
cedulam portandam p Bayulum fa
cta et factum ſit uni de omnibus qui
ſimul habitarent in una familia et
habeatur et ſit ac ſi facta et facta ſit
uel eſſet omnibus de familia et ſi homines
quibus fuerit facta proteſtatio uel pre
ceptum ex parte iudicis recuſauerint
et neglexerint laborare et colere ſi nõ
haberent alia laboritia que eis ſufficiat
ita ꝙ plus laborare comode non poſſit
ad intereſſe teneatur recuſans uel
negligens laborare ſecundũ extimatio
nem que fieri debeat ut ſupra dictũ
eſt et etiam laborare cogatur de fa
cto ſi noluerit dominus uel uerus
poſſeſſor. ¶ Si autem noluit ſet
noluerit ꝙ uniuerſitas Caſtri uel
uille faciat ipsam terram coli et labo
rari et proteſtatum fuerit p eorum
ſindico ſeu uicario ſeu Poteſtati
illius caſtri uel uille in cuius per
tinentiis erit dicta terra uel uinea
uel caſtri ſiue uille uiam et cuiusque
cuius homines temporibus retroactis
ſoliti ſunt huiuſmodi terram uel bi
neam laborare uel preceptum mandatum
erit ex parte ſui iudicis ꝙ eam ut
dictum eſt debeant facere laborari et
ſi contrafecerent Poteſtas et Capi
taneus uel Iudex teneatur comune
uniuerſitatem et homines dicti
caſtri uel uille in cuius ptinentiis

eſſet dicta terre uel uinea uel aliquis
homines temporibus retroactis eam
ſoliti ſunt laborare condempnare cogere
ad refectionem dampnorum et intereſſe
domino rei uel uero poſſeſſori ſecund
um extimationem que fieri debeat ut ſu
pra dictum eſt. Et Poteſtas et Capi
taneus ei reficere uel reſercari facere tene
antur dampna et intereſſe ad petitio
nem illius cuius fuerit terra uel uinea
uel ueri poſſeſſoris. Et nichilominus
ipsos homines de Caſtro uel uilla
ſeu uniuerſitate ipsius caſtri uel uille
conſtringere et compellere teneantur
ad laborandũ ipsam terram uel binea
et ad reddendum partem fructuum
et ad obſeruandum et faciendũ oĩa
et ſingula ſupradicta. Poſſit etiam et
debeat quelibet pſona ſingularis et
quelibet uniuerſitas caſtri uel uille
contrafaciens in predictis uel aliquo
predictorum condempnari et puniri
p dominum poteſtatem uel Capita
neum pena infraſcripta uidelicet ſi
gularis pſona ducentarum libr. den.
et uniuerſitas pena Quingentarum
libr. den. et de predictis debeat procedi
p Inquiſitionem petentis p dominum
poteſtatem uel dnm Capitaneum.
¶ Et ad hoc ut ruſtici et ruſtica ſeu
ruralia opera facere conſueti circa
culturam terrarum binearum et reru
aliarum non querant et non exco
gitent ſuis machinationibus cauſas
et excuſationes in iuſtas et non
legitimas quibus poſſint deſiſtere circa

ſtura ſolita terrarum et binearum que
ſunt in comitatu pis. q ſepe fieri co
tingentia demoſtrant. Statuimus q
omes et ſinguli qui fuerunt coloni
ſeu laboratores partiarii aliarius de ali
qua terra uel uinea et ipam terram
uel uineam laborauerunt uſque hunc
uel laborant uel laborabunt et coloni
et laboratores habitauerunt ſimul ſi
ue diuiſim ad hoc etiam teneantur
eorum filii et nepotes et alii deſcende
tes et non obſtante q contractus labo
ritii fuerit factus cum uno tantum
ul laboritium huius tantum conceſſum
ex ipis laboratoribus. Nichilominus
homines et ſinguli teneantur p ide
ac ſi cum omnibus eſſet factus contractus
uel cuilibet eſſet dictum laboritium co
ceſſum. et preda omes et ſinguli te
neantur et debeant compellantur pre
ciſe ſumarie et de facto p dominum
Poteſtatem uel dominum Capitane
um uel eorum Iudices ad laborandum
et colendum ſufficienter ipam terram
uel uineam uel terram et bineam
et ad obſeruanda pacta promiſſiones
et conuentiones iam factas et facta
p eos dominus rerum ſue ſeu con
cedentibus ad laboritium uel ſi pacta
et conuentiones non interuenerunt
ad faciendum et obſeruandum circa
ipam culturam et redditionem portio
nis de fructibus rerum prout facere
ſoliti erant uel prout faciunt coloni
partiarii rerum uicinarum et q nulla
ratione uel cauſa poſſint culturam

terram uel uineam quas ſoliti ſunt
laborare uel proximo tempore labora
uerunt modo predicto deſerere uel de
relinquere uel negligere uel ab ipa
cultura deſiſtere uel ipi culture ſeu
laboritio ipsarum rerum uel aliarius
earum renumptiare. ſet in ipam cul
turam ſolitam ipsarum terrarum
et uinearum inſiſtere durare et pſe
ſ preſeuerare continue et eas cum om
cura et ſolicitudine poſſibili colere et
laborare conſeruare et defendere et do
minis rerum ſeu concedentibus ad la
boritium portionem de fructibus per
ceptis reddere prout conuentum fuerit
inter eos uel prout ex conſuetudine
loci fuatur. Et ille qui contrafecerit
in predictis uel aliquo predictorum
condempnetur et puniatur pena duca
torum. libr den. qualibet uice qua fuit
contrafactum. et nichilominus de fa
cto et preciſe ad faciendum predicta co
gatur et compellatur ſumarie ut
ſupius dictum eſt. Et de predictis
et infraſcriptis debeat inquiri p do
minum Poteſtatem uel dominum Ca
pitaneum et quilibet ualeat eſſe a
cuſator et habeat tertiam partem
pene ſi ſoluta fuerit a Maſſariis co
munis pis ſine precepto uel manda
to dnorum priorum. Et ad probatio
nem predictorum delictorum uel ali
cuius eorum ſufficiat probatio facta p
Iuramentum dni rerum ſeu conceden
tis ad laboritium et probatio facta
p unum teſtem de ueritate. Que

probatio pro plena probatione habe
atur et sit. Et si dominus Potestas
et dominus Capitaneus et eorum
Judices negligentes fuerint in predi
ctis pro vice qualibet condempnetur
et privatum contrafaciens pena Quin
gentarum. libr. den. Et predicta locum
habeant etiam si locatio seu conve
ntio facta in contractu locationis seu
conventione societatis seu laborerii sit vel
fuerit ad certum tempus ut non
obstante quod actum fuit locum habeat
quod supra statutum est. in omnibus et per
omnia nisi de eorum voluntate et concor
dia dominis vel concedentis ad labo
ritium et laboratoris seu coloni per
eos renumptiatum fuerit presenti
statuto de qua renumptiatione constet
per publicum instrumentum. Et
ad obviandum malitiis rusticorum
statuimus quod nullus audeat vel
presumat extra comitatum pis. ha
bere vel tenere laborantia terrarum
vel vinearum vel conducere res ali
quas ad laborandum et colendum
ut partiarius colonus vel precario
data vel ad coptimum vel ad affictum
nec etiam occasione supradictorum
in presenti Capitulo ne aliquis ex
eis discedere de comitatu pis. pena
Quingentarum. libr. den. pro quolibet
contrafaciente et vice qualibet et
possit a quolibet accusari et persona
liter capi et duci ad dominum Po
testatem vel dominum Capitaneum
et habeat accusator seu Capiens

quintam partem pene si soluta fu
erit. Et predicta locum non
habeant in possessionibus que quan
tum ad culturam inutiles et steriles
sunt effecte. de quo stetur dicte discre
tioni potestatis et Capitanei vel al
terius eorum qui teneantur aliquem
ex suorum vel alterius eorum offitia
libus mictere et relationi dicti offitialis
stetur et stari debeat. Et in pre
dictis omnibus et singulis civiliter a
gendo procedatur et procedi debeat su
marie et de plano sine strepitu et figu
ra Judicii etiam diebus feriatis qui
buscumque preter quam in honorem dei et
sine decimi solutione. Et causa lis et
vel questio aut controversia que de
predictis esset vel aliquo predictorum
non possit nec debeat aliter compromicti
nec de ipsa fieri compromissum nisi ut
dictum est supra in presenti capitulo de
electione dictorum trium bonorum hom
inum invitis partibus litigantibus et
si peteretur petens non debeat audiri
per aliquem Judicem communis pis. pena
Judici secus facienti ducentarum. libr.
den. pro vice qualibet qua fuerit con
trafactum. Possit etiam criminaliter
procedi in omnibus causis contemptis
in hoc Capitulo ut supra dictum
est. Statuimus insuper quod quicumque
forensis non subiectus iurisdictioni et
communis pis. venerit ad habitandum
et laborandum et colendum terras
vel vineas in comitatu pis. quod habe
at et habere debeat per tempus. decem

anorum incipiendorum a die qua ve
niet in comitatu Pist. ad habitandum
et colendum et laborandum immuni
tatem et immunis esse intelligatur
et sit ab omnibus et singulis mu
neribus et honoribus realibus et
personalibus et omnibus et singulis
factionibus imponendis per commune Pistorii
vel per universitatem castri vel ville
ubi habitabit et stabit ad laboran
dum salvo quod teneatur solvere ga
bellam fructuum quos recolliget et
gabellam vini quod venderet ad min
utum sicut tenentur solvere Cives
et comitatenses civitatis et co
mitatus Pist. Ac etiam talis forensis
non possit in civitate vel in comitatu
Pist. conveniri pro aliquo debito con
tracto per eum alibi coram aliquo iu
dice vel officiali communis Pist. vel alicuius
castri Comitatus Pist. per dictum te
mpus decem annorum. Et ad hoc ut
istud sit forensibus manifestum de
beat publice bapniri et preconizari
in platea et burgis et suburgis civitatis
Pist. quod bampnimentum quolibet
mense fieri faciat Capitaneus po
puli Pistorii sub pena centum librarum denariorum.
Et ad hoc ut cultura terrarum
et vinearum de comitatu Pist. me
lius fiat, volumus quod illi qui fue
rint de comitatu Pist. in Civitate vel
burgis vel suburgis habitent si con
sueverunt et soliti erant colere et
laborare vel coluerunt et laboraverunt
in comitatu Pist. terras a quinque

annis citra et vineas et opera
ruralia facere vel nunc laborant
et faciunt existentes in civitate seu
suburgis aut burgis Pist. sive
accatastrati et allibrati et scripti
sint in comitatu sive in Civitate
teneantur et debeant a die publi
cationis presentium statutorum
infra ad habitandum in comitatu
Pist. et in comitatu decetero habi
tare continue et laborare et cole
re terras et vineas in comitatu
Pist. videlicet in territorio et pertinen
tiis illius castri vel ville in quo
vel in qua voluerint habitare. et
teneantur et debeant ivisse in comitatu
Pist. ad habitandum ut dictum est
infra. decem. dies a die publicatio
nis presentium statutorum et tenean
tur et debeant infra alios. decem.
dies a die qua iverint in comita
tum ad habitandum inclusive in
cepisse laborare [illegible] de terris
et vineis suis et aliorum quantum
plus poterunt ipsi et eorum filii
et descendentes et eis qui sunt de
familia sua et de hiis fidem facere
et probationem facere coram officia
libus armarii communis Pist. infra
quatuor. dies postquam iverint in co
mitatum ad habitandum et postquam
colere et laborare inceperint per
sindicum et duos massarios de
Castro vel villa in quo vel qua
habitare volet et iam habitare
incepit cum probationem notarii

[illegible]

et obligati sint que in hoc Capitulo continentur aliquo alio Capitulo non obstante. Quantum vero ad ius auxilitatis si quod habebent tales laboratores non preiudicetur et nullum eis fiat preiuditium per predictam habitationem quam facerent in comitatu etiam quocumque tempore. Si autem aliquis cuiuscumque cuiuscumque conditionis civis, vel comitatensis, privatus, vel quicumque alius preceperit vetaverit, seu inhibuerit vel vetari, seu inhiberi fecerit vel mandaverit, seu consenserit hominibus dicti castri, vel ville, vel alicuius quod non laborarent ipsam terram, vel vineam condempnetur et puniatur, si fuerit popularis, et de populo privatus pene nomine communi pisani in ducentis. libr. den. et si fuerit magnas et de magnatibus quadrupli pene predicte pro unaquaque qualibet et quolibet contrafaciente et possit magnas de hoc mallefitio et causa ipsius inquiri sicut et prout potest pro aliis mallefitiis et causa ipsorum. Et si ille civis fuerit dicta terra, vel vinea, seu qui eam possederit non posset probare devetatione inhibitione, vel precepto facto vel quod aliquis fieri fecit vel mandavit vel consensit silicet quod homines illius castri, vel ville non laboraret ipsam terram, vel vineam per testes de veritate sufficiat probatio publice fame, saltem per quatuor testes

et de hijs que in supradicto proxi
mo .§. continentur. Potestas et
Capitaneus et quilibet eorum ex
eorum offitio inquirere teneantur
ad petitionem cuiuscumque petentis
et ueritatem inuenire, et conde
mpnare debeant delinquentes in ·
ducentis. lib. den. pro quolibet si
erit popularis si uero magnas in
quadruplo ut dictum est, et illi
cuius esse res, uel possessio, que
cetum, aut in partem, in dampno
rum, et interesse emendatione ·
et restitutione debeant delinquentes
condempnare. Et insuper nolu
mus quod si in comitatu perusii esset ali
qua res seu possessio quam homines
alicuius castri uel uille seu loci ·
nollent laborare propter metum uel
minas alicuius, aut aliqua quacumque
causa que iusta iudicia uidentur.
Statuimus quod Potestas, et Capita
neus et quilibet eorum teneantur
et debeant pena. Centum. lib. den.
cogere Castrum uillam, uel locum
seu commune, uel universitatem ·
castri uel uille uel loci aut spe
tiales personas de ipso castro, uilla, uel
loco que eam rem seu possessionem
semel, aut plures laborare et colere
consueverunt ad laborandum et co
lendum predictam rem aut posse
ssionem, et ad reddendum et por
tandum partem fructuum illi cuius
fuerit dicta res, uel possessio siue ·
uero possessori ut supra etiam ·
dictum est. Et si castrum uel ui
llam seu communitas, et commune
et universitas castri uel uille, aut
spetialis persona de castro uel uilla
qua [?] eius possessor, aut dominus
rei ad laborandum elegerit nolu
erit aut neglexerit hobedire tene
antur Potestas, seu Capitaneus
auferre nomine pene, a castro Centum
lib. den. a uilla quinquaginta lib. ·
den. a spetiali persona uigintiquinque
lib. den. Et nichilominus possessio
nem et rem laborari et coli facere
teneantur, et dampnum, et interesse
patienti facere, et emendari ad dampnum
et secundum dictum duorum bonorum
hominum eligendorum, et per potesta
tem, uel Capitaneum ut supra in pri
ncipio Capituli continetur si fuerit
in concordia, alias electo tertio homine
bono per ipsum dominum potestatem ·
uel dominum Capitaneum secundum
declarationem fiendam per duos con
cordes ex eis ut supra in principio ca
pituli in casu simili promissum est.

Ut terrenum comunis existens in pertinentiis alicuius
castri uel uille laborent et de parte
fructuum reddenda et de pena non labo
rantium et contradicentium labora
tori. Rubrica.

[illegible]

.xxxvij.

SI commune perusii habuerit
aliquod terrenum in pertine
ntijs alicuius castri uel uille comitatus
uel districtus perusii quod consueverit
laborare homines ipsius castri uel ·
uille in annis preteritis erit ipsum

Terrenum comunis existens in pertinentiis ... uille laborent et de parte fructuum reddenda et de pena non laborantium et contradicentium ... c. 38

laborare teneantur pro comuni pe
rusii seu pro illis qui ipm haberent
a comuni et debeant partem redde
que de tereno posito iuxta ipm re
ddi consueuit. Et si homines castri
uel uille in cuius ptinentiis erit illud
terenum ipm terrenum non labo
rauerint si a Comuni pus uel ex
parte Potestatis uel capitanei seu
ab alio seu ab aliis qui ipm hab
uerit a Comuni de laborando ipm
terenum fuerint requisiti siue pro
testatio facta fuerit p aliquem pre
dictorum sindico seu uicario seu
Potestati illius castri uel uille in
cuius ptinentiis erit dictum tere
num qd ipm terenum ut dcm est
debeant laborare et partem fructuu
reddere ut dictu est et non fecerit
puniatur Castrum uel uilla cui
ptinentiis erit dcm terenum i Cin
quaginta lib. den. coi pus et nichi
lominus partem fructuu comunis
pus uel illis qui ipm terenum
haberent a Coi reddere teneant
ac si dictum dictum terenum la
boratum fuisset. et stetur solummodo
probationi qd terenum predictum
non fuerit laboratum si sodum re
pertum fuerit. Et si aliquis ali
cui laboratori uel alii contradiceret
uel quocumque modo diceret qd ipm
terenum comunis non laboraret
pena simili puniat et nichilominus
Potestas et Capitaneus ipm te
renum teneantur facere laborari.

Si aliquod castrum uel uilla
seu comune et homines castri ul
uille uel potestas uicarius uel sin
dicus ipius laboratori alicui uel
alii contradiceret qd ipm terenum
comunis seu de ipo tereno non la
boraret uel si statutum uel ordina
mentum aliquod inde facerent i
ter se de non laborando castrum in
quinquaginta. lib. den. uilla i uigi
ntiquinque. lib. den. comuni pus conde
pnetur. et ordinamentu inde factum
sit ipo Iure nullius ualoris et ni
chilominus dictam penam expensas
et interesse Comuni pus seu illi
uel illis qui ipm terenum haberent
a comuni soluere reddere et restitu
ere et satisfacere teneantur ad exti
mationem duorum bonoru hominum
alterius castri uel uille quod uel
que staret propinquius dco tereno
ab eis prestito Iuramento de faciendo
bona fide sine fraude. Si autem
terenum comunis pus fuerit inper
tinentiis alicuius castri uel uille ali
cuius domini uel dnorum et dns
illius castri uel uille cuius fuerit
contradicere laboratori uel alicui o
psone qd non laboret terenum pre
dictum pena simili puniatur et da
pna et expensas teneatur reficere
modo et ordine supradicto.

Quod ius laboratoris et reptimatoris rei uendite sit saluum. Rca.

Quod ius laboratoris et coptimatoris rei que uendita fuit sit saluum Rca 39

Siquis uendiderit uel alie
nauerit aliquam rem quam XXXVIIII

[illegible] i l si [illegible] si habitatoribus [illegible] dicit qd si aliquis
uendidit [illegible] laboratoris [illegible]
[illegible]

aliquis haberet ad laborandum .
vel ad coptimum vel vendiderit .
vel concesserit fructus rei locate ad
coptimum vel concesse ad laborantiu
Jus laboratoris vel coptimatoris pro
ipso anno in quo fieret venditio .
eidem laboratori vel coptimatori .
sit salvum et ei integre sit reser
vatum non obstante quod in contractu
venditionis vel alienationis non
fuerit facta mentio quod ius laborato
ris vel coptimatoris ipsi laborato
ri vel coptimatori sit salvum et
reservatum . quod ius idem laborato
vel coptimator habeat sup fructib
rei alienate / Et si in re vendita .
non essent fructus / set esset nova
lis cassina in qua illo anno non fu
erit aliquid satum seu seminatum
possit tunc et licitum sit sibi anno
sequenti seminare contradictione
domini seu alienatis vel emptoris
non obstante qui si contradixerit
puniatur pena / Centum. lib. den.
ad petitionem laboratoris vel cop
timatoris in quibus . Centum lib. den
facta probatione debeat per potestatem
vel Capitaneum condempnari et
hec locum habeant non solum quan
do fieret rei venditio / vel permu
tatio / vel translatio de uno ad aliu
set etiam locum habeant in eodem
domino seu possessore qui non possit
auferre Jus laboratoris vel copti
matoris quando transferrent ad
alium laboratorem vel coptimatore

Et habeat Jus laborator vel cop
timator sup fructibus qui erunt
in ipsa re future estatis vel vin
demie / nisi forte venderetur vel
alienaretur res vendita vel alie
nata expresse cum Jure laboratoris
vel coptimatoris in quo casu non
preiudicet laboratori vel coptima
tori set preiudicet venditori vel
alienatori et locator alienans pro
futuro tempore post tempus alien
ationis in quo Jus conductoris est
reservatum / ex instrumento locatio
nis non audiatur :~ Quod nullus
conducat rem locatam alteri preter pri
ma locatione durante. Rubrica.

Quod nullus conducat rem locatam [illegible] prima locatione durante 40

XL

Statuimus quod si aliquis
clericus vel laycus loca
vit seu locaverit alicui aliquam rem ad
pensionem seu laborantium sive ad
coptimum ad certum tempus du
rante locatione nullus possit con
ducere rem locatam ab eo vel
ab alio qui causam haberet ab
eo videlicet pro eo tempore quo
durat et durare debet prima lo
catio vel ad laborantium concessio
Et si aliquis conduceret vel ad
laborantium acciperet illam rem .
locatam alteri ab illo clericho vel
ab illo layco. vel ad laborantium
concessam / talis concessio conduc
tio / et locatio / vel ad laborantiu
concessio non valeat ipso Jure
Et Potestas et Capitaneus et eorum

offitiales et quilibet offitialis communis
pisis et quilibet eorum teneantur secundum
conductorem et illum qui secundo ca
accepit ad laboritum de illa re expel
lere et dare illam rem primo condu
ctori et ei qui primo ad laboritum
accepit ita quod in ea stet usque ad fini
tum tempus prime locationis et con
cessionis ad laboritum. Et predicta
fieri et executioni mandentur su
matim sine libelli porrectione et sine
strepitu et figura iudicii statim facta
fide de prima locatione vel de prima
concessione ad laboritum dum modo
predicta intelligantur si conductor et
ille qui ad laboritum accepit fidem
et pacta servaverint locatori et ei qui
ad laboritum dedit et ille qui contra
formam supius denotatam locaverit
vel ad laboritum concesserit puniatur
in bigintiquinque libris denariorum pro in
te qualibet qua contrafecerit.

Quod nullus conducat cameram conductam per alium artificem ad pensionem. Rubrica.

Quod nullus conducat cameram conductam per alium artificem ad pensionem.

xli

Statuimus quod nullus
mercator vel artifex
possit nec debeat aliquam domum
seu cameram vel aliquem locum
tegulariorum per se vel alium ad pen
sionem conducere vel accipere nec
fructus ipsius domus vel camere
vel loci emere quam aliquis mer
cator seu artifex haberet ad pensio
nem vel alio modo pro sua mercan
tia vel arte exercenda sive sic
completum tempus locationis sive
non quo mercator vel artifex debeat
retinere domum vel cameram su
pradictam vel locum supradictum
quousque conductor vel inhabitans
dictam cameram vel domum vel
locum retinens locatori vel domino
solverit vel solvere voluerit pen
sionem. Si vero non essent
concordes de quantitate pensionis
tunc eligant arbitrum et arbitra
torem si poterunt concordare de
uno alias unum eligat dominus
et locator alium conductor seu in
habitans vel morans vel retinens
Et si non concordaverint prestito
iuramento de pensione et quantita
te mercedis et pensionis Iudex cois
pon pro porta de qua est actor cogat
dictos arbitros et arbitratores ad
eligendum tertium arbitrum et ter
tium arbitratorem in palatio et ipsos non
relaxet quousque dictum tertium e
legerit quam electionem fieri fa
ciat infra quintam diem a die
qua petitum fuerit ipsos debere
cogi et infra alios quinque dies
cogat ipsos tres arbitros et arbi
tratores ad laudandum et arbitra
ndum. Et si in predictis dictus iu
dex erit negligens puniatur per
suum sindicatorem in centum libris
denariorum. et dicti arbitri et arbitra
tores et quilibet eorum prestet
iuramentum de faciendo declaratio
nem pensionis sive mercedis i

domus uel camere ſupradicte / uel loci
predicti pro utraque parte bene et legaliter
et fideliter / et extimationem quam fecerint
omnes tres in concordia / uel duo ex eis
per locatorem et conductorem / ſeu per
dominum domus camere / et inquilinum
ſtari debeat / et quouſque ſoluerit uel
ſoluere noluerit penſionem de anno in
annum fieri debeat. Et hoc non intellig
atur ſi dominus domus uellet dictam
domum / uel cameram pro ſua arte ex
ercenda / uel ſua habitatione in ueri[t]a
te et non in fraudem / quo caſu ſi non
habitauerit / uel artem non exercuerit
erit poſtea ſet alii locauerit / uel fru
ctus uendiderit / locatio ſecunda / et
uentio non ualeat / ſet locans / et
conducens / et uendens / et emens / et
quilibet ipſorum puniatur. in Centum
libras denariorum per poteſtatem uel capitane
um (ut alium offitialem communis perusii) de facto reperta ueritate ſine alia
inquiſitione libello / uel proceſſu. Et ſi quis
ſecundo conduxerit / uel fructus eme
rit durante locatione primarena / uel
remanere nolente primo conductore ſeu
quocumque modo de temptore poſt loca
tionem finitam in dicta camera / uel
domo / uel loco et penſionem ſoluere
uolentem cum effectu / ut ſuperius eſt
narratum compellatur ſecundus con
ductor / uel emptor de facto per Pote
ſtatem / et Capitaneum (ut per alium offitialem communis perusii) et ~~Comunum~~
et alterius eorum Iudicem / et remi
ctatur / et reponatur / et defendatur
primus conductor / uel detentor in dictam
domum Cameram / ſeu locum. Et
ſi fuerit in mora reſtituendi uel relap
ſandi ſecundus conductor / uel emp
tor puniatur per Poteſtatem / uel Ca
pitaneum (ut alium offitialem) in Centum. libras denariorum. tam
ipſe quam dominus domus loci / uel
Camere / uel ſecundus locator / uel
uenditor fructuum. Et poſſit per primum
conductorem uterque accuſari tam
ſecundus conductor quam locans / ſeu
detinens ipſam Cameram domum
uel locum / uel emptor fructuum
Et de predictis omnibus / et ſingulis
poſſit inquiri cum promotore / et
ſine / et debeat per Poteſtatem / uel
Capitaneum procedi expreſſo offitio
aliquo non obſtante. Et ſi dominus
uel poſſeſſor dicti loci chamere / uel
domus uendiderit uel alio modo
uel titulo alienauerit quod talis uen
ditio / uel alienatio non noceat con
ductori quominus ſtari et morari
ualeat in dicta domo loco uel ca
mera ſilicet pro eo tempore pro
quo iam ſoluiſſet penſionem /
uel ſoluere uellet durante tem
pore ſue conductionis. Et quia
per preſentem legem in fauorem
conductorum fauorabiliter eſt pro
uiſum / et non eſt conueniens
quod nimius fauor conducentium
ſit cum preiuditio locantium
Volumus ſtatuentes quod ante
tempus finite conductionis ui
delicet per duos menſes ante con
ductor camere domus / uel loci
quando nollet in conductione

remanere post finitum tempus sue
conductionis teneatur et debeat den
umptiare domino vel locatori ut i
ipe possit sibi competenti de alio co
nductore providere et Iuri sibi con
petenti vigore sue conductionis ren
umptiare et inpresentia notarii et
duorum testium. quod si non fecerit et
remanere debeat in dicta conductione
per annum et ad solutionem pretii
pro quo conduxerat cogi possit et
et debeat ex instrumento prime
conductionis. Et intelligatur vig
ore presentis legis reconduxisse
per annum predictum ac si expresse
conduxisset et dictam promissionem
per instrumentum novum fecisset.

De offitialibus et offitio super con dividendis Rubricha 42

De offitialibus et offitio super con dividendo. Rubrica.

·xlij· Domini priores artium et
tres bonos homines et le
gales videlicet duos advocatos
scriptos in matricula advocatorum
de civitate pisis, et unus nota
rius scriptus in matricula notariorum
dicti civitatis eligi facere teneantur
pro sex mensibus seu per sex menses
et de sex mensibus in sex menses
in maiori consilio Civitatis pisis
et ipsorum offitialium electio fiat
tet Iudicum seu advocatorum et
et notarii fiat ad brevia hoc mo
do videlicet quod fiant quinque brevia
signata unum pro qualibet porta
et illi qui habebunt brevia signa
ta eligant dictos tres advocatos
et unum notarium et si omnes v
quinque poterunt concordare et
ne quidem alias si quatuor eorum
concordabunt electio per eos fienda
valeat et teneat non obstante
contradictione quinti et vadat de
porta in portam et cum quis fue
rit de una porta de alia porta de
beat esse successor quousque omnes v
porte dictos offitiales offitiales v
habuerint. Dicti boni homines sint
Iudices super comunium dividundo et
familiercisciunde et finium regundo
rum Iudiciis, causis qui Iudices et
et quilibet eorum teneantur facere
diffinitiones inter consortes et co
munos de terris vineis silvis do
mibus turribus cassalenis et aliis
possessionibus que solo continentur
et de omnibus aliis rebus mobilibus
et inmobilibus. Et si aliquis pe
tierit diffinitionem seu divisionem
alicuius rei fieri que sit iusta re
suam teneantur dividere et di
ffinire eam et dare et assignare
unicuique partem suam alio late
re iusta rem suam propriam iuxta
eta semper melioratione portionis
melioris seu inspecto quod altera par
tium pretiosior sit reliqua portione
et ipsa omnia facere intra unum
mensem postquam petitio oblata fue
rit coram eis. Et dicti autem
Iudices habere debeant pro suo
salario pro unaquaque divisione
in Civitate et burgis fienda si

res diuiſe ſeu diuidende ualebunt.
Centum. libr. den. uel ab inde infra
ſecundum extimationem fiendam
per maſſarios communis perusii et qualibet
libet parte decem. ſold. den. Et
dictus notarius ſalarium non habe
at a communi ſet de ſcripturis re
cipere poſſit ſalarium competentem
Set ſi petitum fuerit diuiſionem
ſeu diuiſiones fieri de una uel pl
uribus rebus in una hereditate
uel podere contentis uel ſimilibus
et res que peterentur diuidi et
diffiniri ualebunt plus Centum
libr. den. ſecundum extimationem
fiendam ut dictum eſt ſi res non
fuerint extimate in Cataſtro co
munis perusii alias ſecundum exti
mationem cataſtri et qualibet par
ti uiginti ſold. denariorum accipiant
et non plus et dicti offitiales. ſ.
dicti Iudices et dictus notarius di
ctis ſalariis penitus ſint contenti
nec aliquid occaſione eorum offitii
petere uel recipere debeant ultra
ſalaria ſupradicta nec pro aliquo
termino mictendo ſe expenſas habere
debeant a partibus et uecturas
quando irent in Comitatum perusii
non tamen dicta ſalaria recipiant
niſi prius facta fuerit diuiſio et ter
minatio. Que diuiſio poſſit et de
beat per eos fieri ſummarie et de pla
no ſine ſtrepitu et figura iuditii
infra unum menſem a die porrecte
petitionis. Iurent inſuper omnes

diffinitiones et diuiſiones facere
diuidere et diffinire intra tempus
ſuperius nominatum remotis hodio
amore timore pretio uel precibus
ſpetiali lucro uel dampno ſuo
uel alterius de quibus debeant
ſindicari et qui ultra ſalarium
aliquid extorqueret quinquagi
nta. libr. denariorum pene nomine
Poteſtas et Capitaneus tollere
et accipere teneantur pro communi
et diuiſiones et diffinitiones que
facte ſunt et fierent per dictos
Iudices et aliquem ex eis Poteſtas
et capitaneus ratas et firmas
habere debeant et ipsas faciant
plenius obſeruari. Volumus
inſuper quod ſi aliqua res fuerit indi
uidua uel que ſine leſione commode
diuidi non poſſet et diuidi pete
retur per dictos Iudices diuidi debe
at ad precium inter partes ſicut
ipſis Iudicibus uel alteri ex eis
uidebitur conuenire. Dicti quo
que Iudices Iurare cogantur per
Poteſtatem uel capitaneum pena
Centum. libr. den. ſedere ad Ius
reddenda continuo in loco ſeu lo
cis in quo uel quibus elegerit
in uidias horis et in uidias dieb
ſecundum quod tenentur alii offiti
ales communis perusii. Si contin
gerit inter coniunctos uſque in
quartum gradum aliquam diui
ſionem fieri hereditatis uel ali
orum bonorum fiat et fieri poſſit

sumarie et de plano et simpliciter sine libelli porrectione litis contestatione et sine figura et strepitu Iuditii et sine decem missione et etiam diebus feriatis et non feriatis nisi feriati essent ad honorem dei aliquo precedente vel sequente non obstante. ¶ Possit insuper minor provocare maiorem et minor minorem. et minor minorem ad divisionem bonorum que haberent comunia. ¶ Cause vero finium et regundorum inter omnes terminentur diffiniantur et decidantur sumarie simpliciter et de plano sine libelli oblatione et sine figura et sine strepitu et Iuditii et etiam diebus feriatis et non feriatis ut dictum est. Et cum commune pisis de laboritiis clusii que tenentur per spetiales personas utilitatem percipiat et enciat interdum quod ipsa laboritia deserunt pro eo quia consortes ipsorum ad ipsorum divisionem nequeunt pervenire ex eo quod non sunt domini utiliter nec directe et propterea multotiens remaneant possessiones et res inculte per plures annos in quod est dampnum Comunis pisis. Statuimus quod habentes Ius in talibus laboritiis et possionibus clusii pisis et consortes ipsorum laboritiorum et iurium possint ea inter se dividere et Comuni dividendo et Iuditium inter eos locum habeat et eis competat et dicti Iudices

vel alter eorum ad petitionem cuiuslibet dicentis se consortem seu Ius habere in huiusmodi terris et laboritiis clusii divisionem facere possit et pro diviso consortibus et ius habentibus partes legitime assignare non obstante quod diceretur vel opponeretur vel dici vel opponi posset quod tale iuditium non datur illis qui non sunt domini utiliter vel directe et alia quacumque exceptione vel oppositione seu Iure spetiali vel generali non obstante et idem intelligatur et locum habeat et observetur inter omnes alios emptores aliarum communantiarum comunis pisis qui possint inter se divisionem petere et dividere comunantias predictas non preiudicando in aliquo iuri comunis pisis per predictas divisiones que fierent. Habeant etiam dicti Iudices super comuni dividundo iurisdictionem et Potestatem interponenda decreta super tutelis et curiis actoriis emancipationibus et et super interponendis decretis actibus quibuscumque secundum quod habent Iudices Potestatis et capitanei et valeat eorum decreti interpositio. Que tutele cure actore et emancipationes per ipsos iudices Potestatis et capitanei inquocumque loco et quocumque tempore etiam feriatis in honorem dei. Et recipiat quilibet Iudex expredictis salarium pro decreto interponendo. pro qualibet

bice. decem. soldos denariorum. Jud
ices quoque potestatis et Capitanei habe
ant et habere intelligantur nichilominus
Potestatem et iurisdictionem in et de
causis diuisionum et alijs supradictis i
hoc Capitulo non obstante exceptis cau
que fient super et pro alienatione re
rum inobilium minorum bigintiquinque annis
sup quibus et in quibus seruetur for
ma data in Capitulo de exequtione i
strumentorum confessionatorum et fiant
p dictos Judices sup com dimidiendo i
tantum ut in ipso Capitulo continetur.

Quod in comuni platea possit fieri cisterna
tribus partibus in concordia existentibus
uicinorum. R. ca.

Quod in comuni platea possit fieri Cisterna tribus partibus uicinorum in concordia existentibus uicinorum. R. 43

xlij

Statuimus quod cum aliqui
uicini habuerint aliquam
plateam comunem in qua posset fieri i
comode cisterna aliqua et tres partes o
ipsorum bicinorum fuerint in concordia
de cisterna fienda in platea prefata. Do
minus Capitaneus in dicta platea te
neatur cisternam bonam et sufficientem
facere fieri expensis omnium uicinorum
de platee non obstante contradictione
alicuius. Volumus etiam quod ad peti
tionem et instantiam cuiuscumque ex
bicinis habentibus res suas contiguas
et coniunctas vijs uicinalibus exitum
non habentibus talis uia claudatur
et claudi debeat p cancellos uel portas
expensis omnium bicinorum habentibus
iter et anditum per aliquam ex di
ctis vijs bicinalibus et ad predicta

fieri faciendum quilibet dictorum bi
cinorum cogatur et compellatur per
Maiorem sindicum offitialium comunis
pus et utile conseruatorem pena cuili
bet contrafacienti uel inobedienti i
predictis. bigintiquinque. libr. den. et
simili pena eisdem offitialibus si pre
dicta fieri non fecerint uel neglexerint
et exequtionem dicte pene predicti offi
tiales fieri facere teneantur infra i
quindecim dies a die facte petitionis
eis uel alicui eorum de predictis.

De arboribus pendentibus super re
alterius. R. ca.

De arboribus pendentibus sup re alterius R. 44

Habentibus arbores pendentes
sup tereno uel binea uel xliij.
alia quacumque re alicuius Potestas i
uel Capitaneus uel Judex alicuius i
eorum si querimoniam inde habuer
int teneantur precise precipere quod ar
borem uel arbores pendentem uel pen
dentes sup tereno uel binea uel re
aliqua alicuius incidant de inde ad
Octo dies postquam preceptum fuerit fa
ctum. Quod si ille non fecerit Potestas
et Capitaneus teneantur ei auferre
pene nomine pro bice qualibet. Centum
soldos. denariorum. Et nichilominus
illam arborem uel arbores incidi fa
cere teneantur. Si tamen ille super
cuius terreno uel re arbor erit non
fecerit penderet querimoniam de
illo cuius arbor erit non fecerit o
possit de illa parte arboris que pe
deret sup suo tereno uel binea i
fructus colligere et habere sine cont

Quod habentes arbores iuxta alterius cogantur eas vendere R. 45

R. xlv.

contradictione aliqua. Quod habentes arbores iuxta alterius cogantur eas vendere. Rubrica.

Si quis habuerit arborem uel arbores iuxta alicuius et ille cuius uicinus arbor fuerit uel arbores fuerint noluerit eam uel eas emere. Potestas uel Capitaneus uel aliquis ex iudicibus alicuius eorum illum cuius fuerit arbor siue fuerint arbores ad uendendum compellant. Et si ille cuius fuerint arbores siue arbor eam uel eas uendere noluerit Potestas et Capitaneus uel alter quocumque uel aliquis ex Iudicibus alicuius eorum illum uicinus de arbor uel arbores essent teneantur compellere ad emendum. Et si uenditor et emptor de pretio non poterint concordare duo boni homines eligantur scilicet a qualibet parte unus ad extimationem arboris uel arborum faciendam. Qui iurare debeant dictam extimationem facere sine fraude et iurare penitus compellantur. Set si partes fuerint concordes quod dicti homines iurare non debeant et ad iurandum aliqua tenus non cogantur. set secundum extimationem quam fecerint sine cum iuramento emptio uel uenditio arborum celebretur.

Quod habentes turrim uel murum cor[ruptum] in ruinam minantes reaptent et de restauratione expensarum et quod possessio rei communis non preiudicet consortis. Rubrica.

Quod habentes turrim uel murum cor in ruinam minantes reaptent et de restauratione expensarum et quod possessio rei communis preiudicet consortis R. 46

R. xlvi.

Quicumque habet uel habuerit turrim uel murum communem cum aliquo et turris uel murus habebit aliquam lesionem uel iacturam seu corruptionem uel minaretur ruinam pro quibus posset dirui uel guastari et aliquis ex consortibus noluerit ipm uel ipam reficere et reaptare possit hoc facere sine alterius partis contradictione requisita primo altera parte ut cum eo predicta faciat et reaptet infra terminum competentem sibi assignandum per Potestatem uel Capitaneum uel alterum ex eorum Iudicibus. Et si facere noluerit Potestas et Capitaneus uel Iudex compellant sine libelli oblatione de facto et sine strepitu et figura Iudicii et iuris ordine non seruato illum uel illos omnino ad restitutionem sue partis expensarum factarum integram faciendam alteri consorti qui fecerit uel reaptauerit ut dictum est et hanc restitutionem Potestas et Capitaneus intra tempus sex mensium a tempore facte reactationis fieri facere teneantur de facto summarie sibi fide facta de expensis per probationes scripturarum scripturas facere ut quibus fides possit adhiberi uel per extimationem faciendam per duos magistros quos elegerit Potestas uel Capitaneus uel Iudex ydoneos et fideles uel per eorum sacramentum. Et si ille restituere non posset ex dicto muro uel turri

aliquod quomodum uel utilitatem re
cipere non ualeat donec restaurauerit
suum consortem integraliter de expensis
secundum extimationem fiendam per
dictos duos magistros eligendos ut
dictum est. qui magistri statim cum
electi fuerint, per Potestatem, uel Ca
pitaneum, uel alterius eorum offi
tialem compellantur iuri declarare
extimationem predictam facta extim
atione ante quam discendat de pa
latio. ¶ Item dicimus quod si aliqui
habuerint murum commune, uel
qui communiter possideretur, et aliquis
ex consortibus dicte rei, uel possesori
bus in eo noluerit murare uel mu
rum facere possit illum facere sine
contradictione alterius partis. Et
nolens murare non possit nec debeat
inde habere aliquam utilitatem, nec
murare nec murum facere, in eo
nisi primo ad extimationem duorum
legalium magistrorum restauraverit
illum, uel faceret restaurari de expe
sis. Et statim finito dicto edifitio si
edificans, uel non edificans fuerint
de extimatione in concordia uel si
non fuerint in concordia compellantur
consors non edificans ad petitionem
hedificantis per Iudicem coram quo
fuerit expositum de facto instrume
tum confessionis facere, et promiss
ionem consorti hedificanti de medie
tate expensarum factarum in dicto
hedifitio danda et solvenda temp
ore quo consors noluerit hedificare

in dicto, uel super muro, facta extima
tione per duos magistros eligendos per
ipsos consortes. Et si non elegerint
quod Iudex possit et debeat ipsos magi
stros eligere et ad predicta tenean
tur quilibet offitialis communis pub
pena. Centum. libr. den. ¶ Et si qua
domus fuerit divisa inter consortes
et aliquis ex consortibus noluerit fa
cere murum pro clausura sue partis
et non fuerint ambo in concordia
de dicta clausura quod possit unus ex
eis in terreno confinio quod erit in lo
co ubi dictam clausuram facere
noluerit libere hedificare et murum
facere et quilibet predictorum consorti
debeat contribuere de terreno suo pro
dicto hedifitio faciendo, tantum quan
tum alius consors mictet de suo.
Et si fuerint in concordia de grossi
tie dicti muri, uel non fuerint bo
nus ex Iudicibus Potestatis, uel Ca
pitanei civilium causarum ad peti
tionem petentis eligat duos mag
istros qui debeant declarere de grossi
tie, et altitudine dicti muri et qua
ntitate expensarum et facta predicta
declaratione compellatur non hedifi
cans facere promissionem per publicum
instrumentum de medietate dicte ex
timationis restituenda tempore quo
in dicto seu super dicto muro volue
rit hedificare illi qui dictum muru
fieri fecerit. Et ad predicta per ipsum
Iudicem qui requisitus fuerit talis
non hedificans compellatur de facto

realiter et perſonaliter. Item ſi quis ex
conſortibus habuiſſet vel haberet poſſeſſ
ionem vel tenutam de aliqua turri
vel muro vel domo communi vel caſſ
alenis vel intercaſſellis vel viis vel
rebus aliis quibuſcumque communibus
talis poſſeſſio non preiudicet conſorti
vel conſortibus vel alteri parte qui
vel que in poſſeſſione non erit vel
erunt ſeu non fuiſſet vel fuiſſent
uſa vel uſi dictarum rerum nec ei
obſtet aliqua preſcriptio longa vel
longiſſima nec alia conſuetudine ha
bita ab aliquo ex conſortibus que ali
qua modo poſſet opponi quin ſemper
et preaſe conſors per Poteſtatem vel
Capitaneum compellatur ſilicet co
nſors poſſidens partem contingentem
ſuo conſorti tradere ſumarie ſine ali
qua ſolempnitate Iuris et ſtrepitu
Iudicii. Et conſors non poſſidens in te
nutam et poſſeſſionem ipſius rei et
rerum per Poteſtatem et Capitaneum
inducatur et ponatur de facto proba
ta communione ſine libelli oblatione
et litis conteſtatione et ſine ſtrepi
tu et figura Iudicii. Salvis ſemper
contractibus et inſtrumentis habi
tis et inter eos vel eorum antece
ſſores. Et ſi aliquis habuerit a
liquod ipoinimentum lignorum vel ali
quod aliud in dictis rebus vel aliqua
earum et maxime in intercaſellis Poteſtas
et Capitaneus omnia faciat remo
veri. Et hoc locum habeat et teneat
in tempore preſenti preterito et futuro

et in cauſis pendentibus motis et
movendis. Si autem pars non
poſſidens petierit a poteſtate Capi
taneo vel Iudice quod compellat poſſeſſo
rem vel poſſeſſores rei communis vel
rerum communium quod ſibi non poſſidenti
faciat inſtrumentum quod rem ipſam poſ
ſideat pro ſe et ſuo conſorte et pro
ſua parte conſtituat ſe ſuo nomine
poſſidere et quod poſſeſſionem ſibi dimi
cteret et reſtituere promictat ad ipſi
conſortis petitionem. Poteſtas et Capi
taneus aut Iudex eum vel eos ad
hoc faciendum cogere teneatur poſtquam
ei vel alicui eorum fuerit clarum
de parte conſortis non poſſidentis ſa
lvo contracto contractu habito inter
conſortes. Si vero aliquis ex con
ſortibus vel eorum antecessores fecit
vel faciet vel fecerunt pactum vel
promiſſionem non vendendi partem
ſuam de re communi niſi alteri conſo
rti ſi noluerit eam vendere debeat
illum conſortem requirere per tres
terminos quorum quilibet ſit decem
dierum ut emat ſi voluerit poſtea
poſſit illam rem et ſi ille emere
noluerit poſtea poſſit elapſis dictis
terminis eam rem vendere cui
voluerit non obſtante contractu
inter eos vel eorum anteceſſores
facto de venditione inter eos facien
da. Et ſi contineretur certum pre
tium in ipſo inſtrumento non po
ſſit petere niſi illud pretium in inſtr
umento. Si vero certum pretium

in inſtrumento non contineatur pre
tium quod inde haberi poterit debeat
declarare. ¶ Item conſors qui mu
rauerit ſupra murum communem uel
quem communiter poſſideret poſſit ibi
facere feneſtras ſcancerias et hoſtia
ſcilicet i muro nouo quod fecerit ſu
pra murum communem et ſcharmen
et murare morellam ad ſuum arbi
trium et uoluntatem dumodo inde
non proiciat aliquam turpidinem
nec aliquid aliud per dictas feneſtr
as et hoſtia. Et ipas feneſtras et
hoſtia poſſit habere ſine alicuius con
tradictione quouſque fuerit ſibi inte
gre ſatiſfactum de expenſis ſcilicet pro
dimidia quas fecerit in eodem qua
reſtitutione expenſarum pro dicta dim
idia facta teneatur et debeat incon
tinenti feneſtras et ſcancarias rem
urari facere et recludere et hoſtia ſ
suis ſumptibus et expenſis. ¶ Item
ſi aliquis ex conſortibus habet uel
habuerit inſtrumenta comunia de
muris et rebus communibus Potestas
et capitaneus preciſe teneantur eum
cogere alteri conſorti uel conſortibus
de ipis inſtrumentis dare copiam
ad petitionem illius qui duxerit t
poſtulandum. ¶ Item quicunque
in Ciuitate uel comitatu haberet tu
rim clinatam uel que minaretur
ruinam ſeu murum uel muros
domorum uel alium murum uel
Potestas et Capitaneus teneantur
ipum uel ipos facere deſtarcari ab
illo uel illis cuius uel quorum eet
Et ſi predicta Poteſtas et capitaneus
non fecerent fieri. Centum. lib. den.
de eorum ſalario pro quolibet eorum
communi pus ſoluere teneantur. Et
nichilominus ad ſtarchandum co
mpellatur. Et ille cuius fuerit dicta
turris clinata uel murus poſſit t
ipum uel ipos facere diſtarcari imp
une non obſtante aliquo ſtatuto
quod in contrarium loqueretur.
¶ Item dicimus quod ſi aliquis habuerit
molendinum uel gualcheriam co
munem et et aliquis ex conſortibus
noluerit reficere uel reaptare uel
reparare ſeu meliorare poſſit illud
facere ſine alterius conſortis uel con
ſortium contradictione. Et Poteſtas
et Capitaneus teneantur facere t
reſtitui tali conſorti qui fecerit expe
nſas in aliquo predictorum a conſorte
uel conſortibus de fructibus eorundem
¶ Item dicimus quod ſi aliquis ex
conſortibus puteum remundauerit
alius conſors ab aqua aurienda e
et aurire faciendo de ipo puteo de
beat remoueri donec alium conſ
ortem de factis expenſis duxerit t
plenarie reſtaurandum. et Potestas et
Capitaneus reſtaurari facere tene
antur. ¶ Et quia ſepe contingit
quod conſortes molendinorum et puteorum
aſternorum et fontium quando eget
refectione non ſunt in concordia re
parandi et reficiendi ymo ut plu
rimum tardant reficere et refici

facere et reparare et molendinu͞ꝫ pu
teus ciſterna et fons deſtruitur ꝙ eſt
magnum dampnum comuni peruſ et
eſt inducere cariſtiam non modicaꝫ
in Comunj farine et aque et per co
ſequens panis. Volumus ſtatuentes
ꝙ conſortes molendinorum requiſiti
ad refectionem molendinorum et repa
rationem ubi clauſa uel molendinu
deſtrueretur ꝙ ſit conſuetum mole
re et macinare a duobus annis ꝉ
proxime preteritis citra uel puteȷ ci
ſterne et fontis infra .xv. dies a die
requiſitionis teneantur et debeant de
ponere partem ſibi contingentem de
expenſis fiendis pro reparatione dicte
clauſe et molendinj puteȷ fontis et
ciſterne apud conſortem uel mercato
rem fidum in Ciuitate peruſ et ſimilj
modo deponere debeat unuſquiſqꝫ ex
conſortibus ut molendinum ſiue clu
ſa puteus fons et ciſterna omnino
reficiatur. Et quicumqꝫ de predictis no͞
depoſuerit cogatur per Poteſtatem uel
Capitaneum ad uendendum portioneꝫ
ſuam dictis conſortibus uel conſorti
pro illo pretio quod declarabitur per
duos amicos communes eligendos per
eos. ad quam electionem compelli de
beant p Poteſtatem uel capitaneu͞
de facto ad petitionem cuiuſcumqꝫ de co
ſortibus. Et ꝙ dicti duo ſic electi co
gantur quando non eſſent in con
cordia eligere unum tertium qui
tres ſic electi declarare debeant dictuꝫ
pretium infra. xv. dies. Et ſi omnes ꝉ
non eſſent in concordia ſufficiant ꝉ
duo ex eis etiam abſente alio ſi ade
ſſe noluerit. Qua facta declaratione ſta
tim infra terminum. Octo dierum coga
tur ad uendendum pro dicto pretio
et ſi uendere noluerit cogatur eme
re partem partem conſortis uel co
ſortium pro pretio declarato p duos
arbitros. Et quicquid Poteſtas uel
Capitaneus fecerit pro predictis uel
ipsorum occaſione ualeat et teneat
et de eo quod fecerit ſindicari nec
non poſſit nec debeat ullo modo.

Qꝫ minantia ruinam diruantur. Rꝫ

Quod minantia ruinam diruantur Rꝫ. 47

xlvij.

Volentes de futuris caſibus
qui euenire poſſunt pro
uidere quod prudentiſſimum repu
tatur. dicimus et preſenti ſtatuto ꝉ
firmamus. ꝙ ſiqua domus uel turris
uel paries proficellum uel traſanna
minaretur ruinam et dubitaretur
ne domus uicinj ledaretur ex tali ꝉ
ruina uel ne uianj et tranſeun
tes poſſint eſſe in dubio domus ꝉ
turris paries proficellum et tra
ſanna. Et facta denuntiatione
uel notificatione Poteſtati uel Capi
taneo uel alicui ex ſuis Iudicibus
per illum uel illos qui timerent
ruinam predictam debeat dictus ꝉ
officialis mittere magiſtros unum
uel plures ad locum et ſi dixerint
dictam domum uel turrim uel o
parietem proficellum uel traſannaꝫ
ruinoſam uel ex ea timerj

ruinam t continenti faciant eam di
rui. itaq vicinus / uel alicuius / uel do
mus vicini timentis ruinam ipsonaz
uel rebus ullam possit lesionem pati.
¶ Et si ille cuius esset domus uel pa
ries / uel profellum / uel trasanna / uel
possessor illius nollet obedire puniatur t
pro quolibet precepto in. decem. libr. den.
quos a contrafaciente de facto aufferat
pro comuni / et nichilominus ipm o
opus de moliri facere teneatur expe
sis domini domus / uel parietis / uel
profelli / uel trasanne / uel turris / uel
possessoris. ¶ Et si non destruxerit
post preceptum sibi factum dampnum
quod inferretur alicui propter talem
ruinam satisfacere integre teneatur
et rudera ipius hedificij diruti sta
tim infra terminum per Iudicem t
dandum tollere / et leuare teneatur
ad penam. decem. libr. den. pro quo
libet precepto et relatio dictorum ma
gistrorum pro plena probatione habe
atur. Et in predictis summarie proce
datur / sine libelli oblatione et sine
strepitu et figura Iudicij diebus fe
riatis et non feriatis etiam in ho
norem dei. ¶ Et si aliqua domus
murus / uel paries profellus uel
trasanna / minata / uel minatus est
ruinam sup dominum / uel rem al
terius / uel sit apodiata ad pariete
domus alicuius propter ruinam t
q teneatur Potestas / uel Capitaneus
scilicet qui ex eis requisitus fuerit
ad petitionem illius qui sua duxerit

interesse re / uel mictere unum ex no
tarijs suis ad locum / et si inuenerit
predicta uera esse teneatur statim
facere eleuari ab illo cuius esset t
paries domus uel murus profellum
uel trasanna qui minatus esset t
ruinam / et si infra terminum sibi
assignatum p Iudicem non eleuaue
rit tunc Iudex qui dictum precep
tum fecerit teneatur et debeat sibi
aufferre. decem. libr. den. noie pene
pro comuni piis sine aliqua contra
demnatione / et nichilominus eum
compellere eleuare et in predictis si
militer procedatur ut supius dictu
est / omi appellatione / et sapientis p
titione cessante et non obstante si ap
pellaretur / uel sapiens peteretur / et no
obstante statuto quo cauetur q tur
ris non possit destruari / absq licen
tia dominorum priorum artium et
Camerariorum nec aliquo alio ca
pitulo statuto precedente / uel sequete
Et si dictus Iudex negligens fuerit
in predictis puniatur in Centum. libr.
denariorum p suos sindicatores.

De contradicente alicui uolenti edi
ficare in suo. Rca.

De contradicente alicui uolenti hedificare in suo R°. 47

C. xlviij.

NEmini liceat uolenti hedi
ficare in suo sine in re a
se possessa contradicere sine iusta et
rationabili causa contradicenti ue
ro Potestas et Capitaneus / uel alter
eorum quinquaginta. libr. denariorum
nomine pene aufferat pro Comuni
Et nichilominus parti condempnetur

indannis et expenſis / ac intereſſe / de
clarationdis ſumarie per Iudicem t
coram quo poneretur querimonia
Si uero aliqua fuerit contradictio
quod non hedificaret et noluerit dare
et dederit fideiuſſorem / de opere de
moliendo ſi apparuerit eum iniuſte
hedificaſſe incontinenti dato fide
iuſſore Poteſtas / et capitaneus et
alij offitiales communis preſ dent ſibi
licentiam hedificandi / non obſtante
contraditione et prohibitione facta
etiam ſi uellet incontinenti de ſuo
Iure docere utrique parti Iure ſalvo
et penitus reſeruato. Si uero
uterque contendat ſe poſſidere tunc
infra .xv. dies debeat dicta cauſa t
terminari per Iudicem queſtionis pe
na. Centum. lib. denariorum dicto
Iudici ſi non terminauerit eam t
infra dictos .xv. dies non obſtante quod t
hedificare nolens offerat uel uelit ſa
tiſdationem offerre de opere demolie
endo non obſtantibus ferijs quibuſcumque
etiam indictis ad honorem dei. Et quod
ſuper predictis non poſſit compromiſſ
um fieri. Qui uolens in ſuo facere
opus quod minatur ruinam ſatiſdet

uel nolens in ſuo facere opus quo minaretur ruina ſatiſdet q[?]

or xlviii.

Quia Iuri conſonum eſſe t
putamus quod nemo in re ſua
talia faciat propter que ſuo uicino
damna eueniant / ordinamus quod ſi
aliquis fecerit / uel facere noluerit
aliquod muralium / uel aliud con
ainem / uel opus in re ſua iuxta
domum / uel rem aliam ſui uicini quod
poſſet minare ruinam / uel caderet t
uel minaretur in totum / uel in partem
teneatur ad petitionem ſui uicini pe
tentis promictere et ydonee ſatiſdare
ad terminum quem Poteſtas et Ca
pitaneus / uel aliquis ex Iudicibus t
eorum aſſignabit eidem. Et ſi occa
ſione predicti muralij conaminis o
ſiue operis / quod faceret / uel facere
noluerit domus ſiue murus / uel t
etiam res alia ſui uicini minabitur rui
nam / uel ceciderit in totum / uel in
partem / quod tunc eo caſu quo domus
uel paries uicini ceciderit intotum t
uel inpartem quod talis opus faciens
propter quod dictum dampnum euene
rit teneatur et debeat omnibus ſuis t
ſumptibus et expenſis reficere dictam
parietem / uel domum que ceciderit
infra terminum trium menſium
quod opus infra dictum terminum
debeat perfeciſſe quod ſi non fecerit puniatur
per Poteſtatem / uel Capitaneum in
ducentis. lib. den. propoſita ſimplici t
querela / per illum cuius domus ce
ciderit / et nichilominus infra ta
tundem tempus cogatur per Poteſtatem
uel Capitaneum reficere dictam
domum / uel parietem. Et ydoneos
fideiuſſores dare de reficiendo domu
uel parietem predictam infra dictu
tempus ſub pena. uigintiquinque. lib.
den. qua ſoluta etiam teneatur refi
cere et de facto cogatur ad petitionem
partis petentis. ad reficiendum. Et ubi

domus uel paries non caderet set
pisium fecerit uel alio modo corrum
peretur uel dampnificaretur quod tunc
et eo casu per Potestatem uel Cap
itaneum ad petitionem partis pe
tentis de facto cogantur dicte partes
ad dandum duos magistros in arte
peritos videlicet unum pro qualibet
parte qui debeant extimare dictum
dampnum per eorum sacramentum
infra octo dies ubi essent concor
des et ubi concordes non essent tunc
Potestas et Capitaneus coram quo
questio esset tertium magistrum e
ligat et ipsos cogat infra alios
octo dies ad extimandum et decla
randum dictum dampnum qua de
claratione facta Potestatem et Ca
pitaneum mandetur executioni et
tamquam instrumentum confessionatum
et tamquam sententia que transiuit in
rem iudicatam sola declaratione
facta ipsa que scribi debeat manu
publica notarii.

Quod venditio habeatur pro simulata si venditor rem venditam postea possideret. 50

Quod venditio habeatur pro simulata si venditor rem venditam postea possideret. Rubrica.

Presenti capitulo duximus
statuendum ne pretextu
in magnorum contractuum uel
fraudulentorum malitia remaneat
impunita et ne homines Civitatis
et comitatus Pisani sint suis credi
tis et iuribus defraudati. Quod si
aliqua persona Civitatis et comitatus
Pisani fecit seu faciet uel fecerit
de incepto in futurum aliquam dona
tionem venditionem translationem
seu iurium cessionem uel aliam
quamcumque alienationem sive contr
actum bonorum suorum et postea
reperiatur aliquo tempore rem alie
natam possidere uel fructus ex ea
percipere quod dicta alienatio uel contra
ctus dictus intelligatur simulata
et simulatus non obstantibus Capi
tulis communis Pisani et populi Pisani
que loquuntur de insinuationibus et
confessionibus faciendis et non ob
stante quod si aliquo tempore fuerit in
sinuatum in libris communis Pisani et
et non obstante si in contractu esset
appositum quod donans et alienans se con
stituat precario nomine emptoris et
donatarii uel recipientis possidere et
auctoritate huius capituli nullius
sit valoris ipso iure. Preterea
volumus ad declarationem dicti ca
pituli et ad evitandum questiones
super ipso posset oriri quod ipsum capitu
lum et ea que continentur in eo
non intelligantur nec locum habeat
in illis qui venderent et alienarent
aliquam rem aliam de qua vendi
tione appareret publicum instrume
ntum et solutio facta venditori sive
in tabula alicuius campsoris sive per
instrumentum refutationis ad factum
quod per instrumentum venditionis et
ipsam rem venditam post venditio
nem ab emptore recepissent con

diveſſet / vel acquirerent / vel condu
cerent ad coptimum / vel ad labora
tium / vel ad penſionem nec nullo
qui rei donate / vel alienate fructus
ſibi reſervaſſet itaque ratione laboritij
vel coptimi predicti / vel penſionis
vel quia dictam rem venditam ut
dictum eſt teneret vel haberent t
vel conducerent / ad coptimum t
vel ad laborerium / vel ad penſione
non poſſent dicti dici venditores t
vel alienatores dictam rem vend
itam / de quo appareant ſuperius t
ſcripta. ¶ Et hoc capitulum locum
habeat dumtaxat in illis aliena
toribus donatoribus / vel vendito
ribus / qui malleficia commiſiſſent
vel committerent / vel debitum contra
xiſſent / vel contraherent / et poſtea
reperirentur rem donatam / vel t
alienatam / vel venditam poſſidere
quo beneficio frui poſſit commune t
pisi / et creditores dumtaxat :~

Quod promiſſio venditionis non poſſit
probari niſi per inſtrumentum Ru.

.li.

Si aliqua venditio fuit olim
facta ab aliquo alicui t
de re immobili cuiuſcumque quantita
tis ſit ille qui fecit talem venditio
nem non poſſit probare promiſſione
revenditionem ipſius rei factam t
ab eodem emptore ipſi venditori
per teſtes niſi per publicum inſtrumentum
¶ Set ſiquis fecerit de inceps
aliquam venditionem non poſſit
probare venditionem eiuſdem rei

ſibi vel alteri pro eo factam niſi
tantum per publicum inſtrumentum
ſcriptum manu publica notarij :~

De molendinis et cluſis. Ru. De molendinis et cluſis R 52

Ad evitanda ſcandala et li
tes que ſepe contingunt
occaſione molendinorum radiorum
et cluſarum / in quocumque loco po
ſitorum et poſitarum. Statuimus
ordinantes quod ſi aliqua queſtio inter
aliquos cuiuſcumque conditionis ſta
tus et dignitatis exiſtat vertere
tur occaſione alicuius molendini
radiorum vel cluſarum Potestas et
Capitaneus / per ſe vel unum ex
Iudicibus ſuis teneatur / et debeat
inveſtigare et invenire ſicut vel
melius / vel aliam eorum videbitur
et brevius poterit fieri et lites t
et queſtiones diffinire infra unum
menſem / poſtquam fuerit poſita que
rimoniam coram eo ſimpliciter
et de plano ſine ſtrepitu et figu
ra iudicij et quelibet partium t
eius diffinitioni ſtare debeat pars
autem contrafaciens. Quingentas
lib. den. pro vice qualibet ſolvere
teneatur. ¶ Et ut queſtiones t
molendinorum facilius et levius
poſſint expediri. Ordinamus ſta
tuentes quod omnes cluſe molendinorum
terminentur per expertos in ipſa t
arte de novo cum termini iam
poſiti et inſiri per mutationem
alveorum / et riparum fluminum

ſint euulſi uel non reperiuntur.
qui magiſtri in arte experti eligan
tur p dominos priores et Came
rarios artium Ciuitatis pisᷣ et
cum ipis magiſtris eligantur
per eosdem dominos Priores / et
Camerarios tres alij boni viri t
et de melioribus Ciuitatis predi
cte qui magiſtri saltem eſſe de
beant quinq; numero et cum ipis
dicti tres / semper adeſſe debeant
auctoritatem poteſtatem et bayliam
uirtute preſentis legis terminād
et terminos ponere manifeſtos t
itaq; unicuiq; ſit ſtatum dictos
terminos uidere et ius uniuſ
cuiusq; ſeruare illeſum. Qui ma
giſtri et boni homines iurare de
beant dictas terminationes face
re bona fide et ſine fraude rem
otis hodio amore et pretio pre
cibus / et timore et omnem ter
minationem quam fecerint ra
tam habeant dominij moſedinorum
et obſeruent. Et nullus audeat
remouere uel tangere dictos t
terminos ſub pena et ad penam
Quingentarum. lib. den. pro quolibet
contrafaciente de quibus Potes et
Capitaneus inquirere teneantur
publice et ſecrete et ad petitionem
cuiuſcumq; petentis. Et ſi inuenti fue
rint aliquem uel aliquos termi
nationes predictas ratas non ha
bere / uel terminos remouere in
dictam penam ipm̄ uel ipos t

contrafacientes debeat condempnare t
Et nichilominus ad standum de
terminationi ipm̄ redu[c]ere de quibus
terminationibus p unum notarium
quem elegerint dicti magiſtri et bo
ni homines debeat fieri unus liber
expenſis communis pisᷣ qui debeat t
poni i armario ſub quo autenticho
ut poſſit de eo omnibus uolentibus
fieri copia et uideri. Teneatur
inſup Capitaneus populi ſemel i
ſex menſibus reuidere omes termi
nos clusarum predictarum / et mo
lendinorum et ubi inuenerit i sta
tu primo mare ſit contentus / u
bi uero inuenerit aliquem termi
num mutatum / uel remotum inqui
ſitionem facere teneatur contra re
mouentes uel remouentem. et
ipos punire ut dictum eſt / et ipos
terminos ſic mutatos ad priſtinum
ſtatum reduci facere infra. xv. dies
a / die qua ipos mutatos inuenerit
et q tales magiſtri et boni homi
nes ſic electi per Capitaneum co
gatur ad acceptandum infra. Octo
dies / a / die electionis ipoꝵ ſub
pena. Centum. libr. den. pro quolibet
ſi non acceptauerint. Quam ter
minationem facere teneantur infra
temp[illegible] menſium proxime ue
ntur[illegible] poſt acceptationem ipoꝵ
[illegible] ad penam ducentarum
[illegible] quolibet ſi extiterit
[illegible] omes. Si uero non
omes illi qui extiterint negli

gentes puniantur. Sup quibus po
teſtatem habeant domini priores ar
tium providendi. de ſalariis et expen
ſis que accurrerent occaſione predicta
fieri facere, et dare de quacumque pe
cunia Communis perventa ad manus ma
ſſariorum perventa, vel perven
enda, ac etiam prorogandi terminum
dictorum ſex menſium ubi neceſſe
viderint ad ſex alios menſes et non
ultra. Et ſi dictus dominus Capita
neus negligens fuerit in predictis
in non eundo inquirendo vel pu
niendo ut dictum eſt puniatur in
pena. Quingentarum. libr. den. per
ſuos ſindicatores tempore ſui ſindi
catus. ¶ Molendina vero que non
ſunt in fluminibus per hominibus ter
minentur ad petitionem illius vel
vel illorum qui petierint quadam
que que terminata non reperirentur
per dictos bonos homines, et ma
giſtros. ¶ Item quod omnia molend
ina, et alia hedifitia aliorum flu
minum foſſatorum, et rivorum
et formarum, vel aree ipsa exiſte
ntia, et cluſe eorum que plus da
mpnum afferunt circumſtantibus
locis quam comoditatis, debeant emi
per illos in quorum rebus dampnum
datur propter exiſtantiam ipsorum
et ad quos ſpectabit utilitas ex
eorum deſtructione et [illegible]
vel ratione terreni [illegible]
dini vel cuiuſcumque [illegible]
rei vel alia ratione et pretium
ſolvatur dominis ipsorum per eoſdem
utilitatem, ex eorum remotione re
recipientes et pretio ſoluto infra
Octo. dies domini et poſſeſſores
eorum ipsa molendina et cluſas
deſtruant ex toto et non poſſint
refici nec de novo fieri in hiis flu
minibus infra terminos et fines
aſſignandos per ſupradictos offitia
les per ipsos dominos, vel poſſeſſo
res molendinorum, vel alios quoſ
cumque in perpetuum ſub pena. Quin
gentarum. libr. den. quam incurrat con
trafaciens vel incipiens pro qualibet
vice, facta prius inveſtigatione per
Poteſtatem, vel Capitaneum, et
reperto quod fuerit maior utilitas de
ſtruendi, quam ſtandi ſup quo
Potestas et Capitaneus et eorum
offitiales per inquiſitionem ex ſuo
offitio inquirere ad petitionem
cuiuſlibet petentis teneatur et de
beant mictere ad locum ubi talia
fierent, et quod contrafactum in
venerit per ſuos offitiales ſtatim
antequam revertantur ad palatium
de facto tollere, et removere clu
ſas, et alia itaque aque curſus
propterea non impediatur, et ni
chilominus quilibet poſſit eſſe
accuſator, et habeat medietatem
dicti banni. Et in contractibus em
ptorum dictorum molendinorum et clu
ſarum, et aliorum hedifitiorum expre
ſſe ponatur quod vendentes ſe ob
liget emptoribus ad predicta et fiat

emendationes secundum extimationem
factam de eis in catrasto communis preditti
et si contemptio esset inter dominos mo
lendinorum et illos ad quos spectabit u
tilitas remotionis predicte itaque non esset
concordes stare extimationem contente in ca
tastro et per emendationem illorum quorum exti
matio non reperiretur in catastro quod per do
minos Priores et Camerarios artium
eligantur duo boni et discreti homines
et unus magister qui habeant peritiam
predictorum expensis dominorum molendinorum
et illorum ad quos de remotione spectabit
utilitas qui simul videat et examinet
que molendina predicta sint destruenda
et removenda et que non et qui fa
ciant extimationem et pretia compete
ntia solvenda prout dictum est per ipsis
molendinis et clusis et quantum esse
debeat spatium loci in quo non possit refici
molendina seu cluse ne dampnum dare
possit illis qui emet ipsa molendi
na et hedifitia et pretium solvet pro
ceris per ipsos dominos molendinorum vel per
alios quoscumque. Et si in locis unde
destruerentur ipsa molendina et
cluse erit opus fieri formam vel ali
quid aliud pro directione cursu aque
et pro purgatione locorum circumstan
tium debeant declarare et secundum
quod ipsi providerint ordinaverint de
claraverint extimaverint ita Po
testas et Capitaneus et eorum offi
tiales faciat observari sub pena
predicta. Quam declarationem molen
dinorum et clusarum et hedifitiorum de

struendorum removendorum Priores
artium teneantur reficere infra
unum mensem post publicationem
presentium statutorum ad penam. Cen
tum. lib. den. pro quolibet eorum
Teneantur insuper boni homines
et magistri per dictos dominos
Priores et Camerarios eligendi super
terminatione et limitatione mo
lendinorum terminare et limitare
et in scriptis redigi facere omnia loca
spatia in quibus et infra quem
molendina et alia hedifitia aquarum
fieri non possint sine dampno ali
eno in dictis fluminibus rivis et
fossatis et formis et circumstantiis
earum. ad penam. Centum lib. den.
pro quolibet. Dicimus propterea
statuentes quod ad predicta omnia et
singula in presenti capitulo conte
nta fieri facienda et pro expeditione
ipsorum fieri facienda quilibet sit
et competat Ius agendi et petendi
et ad ea petenda et exigenda
quilibet admictatur et in predictis
per Potestatem et Capitaneum et
eorum offitiales summarie et de pla
no procedatur et sine strepitu et
figura Iuditii et dicimus missione
ad petitionem cuiuslibet petentis
Et quia ex ipsis molendinis
et clusis et aqua ipsorum de rad
iis et cursibus aquarum ipsorum
molendinorum et pro ipsis mole
dinis questiones sepissime oriuntur
ad oprimendam malitiam credi

namus / q nemo extrahat nec ex
trahi faciat / aquam solitam currere
ad aliquod molendinum ubicumque
in nostro districtu sit situm de suo
solito cursu / quin decurrat libere
per suum consuetum / vel consuetum
ad ipsum molendinum nec cursum
ipsius aque cum aliquo impediat
et qui contrafecerit vel fieri fece
rit vice qualibet / in Centum libr. de
punatur / et condempnetur. dum
modo hec non preiudicet alicui
volenti posse facere infra molend
inum / vel hedificium in aliqua sui
re secundum formam presentis
legis capituli dummodo non impe
diat cursum aque alicuius mo
lendini q non vadat et decurrat
ad ipsum molendinum e ut est ha
ctenus consuetum sub dicta pena
Et ad tollendas contemptiones
que de radiis molendinorum / et
clusarum ipsorum plurimum oriuntur
statuimus q si aliquis subiectus
vel non subiectus Iurisdictioni
communis / scilicet / forensis fecerit vel
fecerit aliquam clusam / vel apara
tam in aliquo rivo [illegible]
ato vel flumine que prestet
[illegible] vel prestaret o
ccasione restagnationis / vel alio
qualibet causa alicui molendi
no superiori / vel terris / viis vel
rebus aliis q Potestas et Capitaneus
statim audita querela / vel la
mentela teneatur mictere Iu

dicem / vel notarium ad locum / et
si invenerit dictam novitatem
esse factam faciat incontinenti re
moveri totiens quotiens dictum
opus de facto factum fuerit / non
obstante petitione petentis sapientis
apellatione et diebus feriatis
vel aliquo alio q in contrarium
allegaretur sub pena. Centum
libr. den. salvo et reservato q
predicta non intelligantur nec lo
cum habeant in molendinis que
non macinarent / vel non macina
ssent a decem annis citra et per
ipsum tempus / nec etiam in molendi
nis emptis per Commune pisis / vel
aliquam universitatem alicuius
castri / vel ville / et de quibus esset
facta solutio pretii que molend
ina sic empta / et soluta per
unamquamque personam possint
destrui sua auctoritate / et imp
une. Et salvo q si aliquis
vellet rehedificare molendinum
antiquum / et q antiquitus fu
erit in dicto loco / et molere
seu macinare consueverit saltem
a viginti annis citra / quod non
obstante / q ampliatio alvei
fluminis caput cluse per ipsius
ipsius declarationem sit ab aqua
fluminis divisum possit habens
dictam clusam vel volens dictum
molendinum reficere et reparare
et per ipsum alveum ampliatum extendere
et apud dictae cluse coniungere firmare

et ipm terenum terminare et di
ffinire et secundum extimatione
predictorum bonorum uirorum compella
tur illi / uel ille quorum fuerit dictum
terenum ipm terenum uendere
cum omnibus pactis in instrumento
uenditionis consuetis apponi ei
uel eis cuius / uel quorum fuerit
dicta clusa / facta extimatione pretii
dicti tereni per dictos bonos homines
non habita ratione ad necessitatem
cluse nec ipa necessitate uel uti
litate inspectat / set secundum co
munem extimationem possessionum
in ipa contrata existentium . nisi per
decem annos continuos capud
dicte cluse substentationem habuerit
ad terenum / quod fuerit alicuius
inquo casu intelligatur per prestrip
tionem ius quesitum domino ta
lis cluse coniungendi et appodiandi
seu applicandi et sub stentari fa
ciendi / capud dicte cluse ad ipm
terenum sine alia restaurationem
et sine aliqua datione alicuius
pretii aliquo non obstante et im
pediens et resistens puniatur pena
predicta . Et quod si negaretur capud
dicte cluse non fuisse appodiatum
tereno apud quod peteretur app
odiari / et fuisse appodiatum quod potestas
et Capitaneus / uel eorum Judices
et offitialis super hiis et quilibet e
orum summarie sine libelli oblatio
ne litis contestatione et omni alia
Juris solemnitate obmissa teneatur

examinare testes dandos per illum
uel illos quorum esset dictum mo
lendinum sine scriptura / et sine in
tentionibus et sine articulis.
Et examinatio fienda ad potestatem
uel Capitaneum / uel aliquem
eorum Judicem / uel maiorem sin
dicum et dictum offitialem spectet
et eidem impredictis committimus
et si constaret predictam negatione
non esset ueram quod procedatur se
cundum formam statuti / et Capi
tuli aliquo non obstante . Et hec
dictus potestas / et Capitaneus / et
maior sindicus / et offitialis tene
antur exequtioni mandare pena
Centum . lib. den. de suo salario quo
tiens fuerit requisitus . Et ut
molendina aquarum existentia in
Comitatu / uel districtu prius non
faciant causa defectus / dicimus
statuentes . Quod si sotii molendinorum
uel aliqui eorum noluerint mo
lendinus facere aliquam melio
rationem necessariam / uel utilem
quod possint ipa facere non obstante
contradictione minoris numeri
seu partis sotiorum et quod expenderit
de fructibus ipsorum molendinorum
possint recapere / et rehabere dum
modo si pars non expendens non
haberet tantam partem in fru
ctibus molendinorum / de quibus sati
sfieret expendentibus . infra sex
menses quod ab inde in antea per
Potestatem / uel Capitaneum

et quemlibet

ad grippum dicti alterius nõ obſtante quod
res eſſet alterius in qua re deberet firm
ari caput dicte cluſe ymo teneatur
et debeat dictus dñs habens rem ſi
ne grippum rei ubi venit caput
dicte cluſe firmandum vendere ter
renum et ius firmandi dictum caput
pro pretio et extimatione secundum
quod extimabitur per duos bonos homines
a partibus eligendos videlicet un
um pro qualibet parte eligendum
et ubi non eſſent in concordia dicti
duo tertium eligatur ad que fiaenda
cogi poſſint per potestatem uel Capitane
um ad petitionem cuiuſcumque petentis
que et declaratio pretii fieri debeat et
ipsius ſolutio antequam aliquid hedificet
in dicto loco per illum qui hedificare uo
let qua ſolutionem ſi nõ fecerit poſſit
impune a quolibet dictum opus de
ſtrui quod factum fuerit ſuper re alterius
ſi requiſitus fuerit a domino dicte rei
Si vero aliquis vellet moledinum
nouum conſtruere et nõ haberet
ex utraque parte fluminis terrenum
quod ſi hedificare nõ liceat nec poſſit
moledinum conſtruere niſi eſſet in
concordia cum illo qui haberet terren
um ex altera parte dicti fluminis
et idem modus obſeruetur in caſu
in quo cluſe antiqui deberent mutari
ſecundum quod ſupradictum eſt in refectione
dicte cluſe. Et ad deſtructionem fa
ciendam ipſorum Potestas et Capitaneum
et quilibet eorum qui requiſitus
fuerit ad petitionem cuiuſcumque tene

atur damnum et ſuma familiam
ſuam mittere et ea deſtrui facere
ad penam. Centum. libr. den. pro qualibet
vice qua fuerit negligens in predictis
Item Statuimus et ordinamus
quod ſi aliqua cluſa alicuius moledini
de naſceretur in capite ſeu deficeret
in capite terrenum ubi dicta cluſa con
ſueuit firmari et appodiari et ubi
conſueuit caput eius ſuſtentari et
ille uel illi quorum dicta cluſa fuerit uo
luerit uel voluerint dictam cluſam
reparare et caput dicte cluſe repa
rare et caput dicte cluſe reficere fir
mare et infortiare ad ſuſtentationem
dicte cluſe poſſit de terreno cum dicta
cluſa melius et fortius ad ſuſtenta
tionem dicte cluſe applicari poſſit di
ctam cluſam applicare et ibidem
adiungere et affirmare etiam cui
cumque perſone cuiuſcumque condictionis
terrenum fuerit. Et hoc ex rigore pre
ſentis Capituli liceat ſibi facere
ſicut comodius et utilius fuerit pro
dicta cluſa firmanda et ordinanda
et nullus predicta uel aliquod pre
dictorum poſſit impedire nec impediat
pena. Centum. libr. den. applicanda
com(mun)i pisan et Potestas et Capitaneus
et maior ſindicus et officialis et
qui pro tempore fuerit ſuper viis et
ad petentis debeat duos bonos et
homines et ydoneos illius contra
te ubi fuerit cluſa eligere qui
preſtito iuramento debeat extima
re terrenum neceſſarium dicte cluſe

Nõ ſit impeditum

omnino extimare teneantur et debeat
ad dictam penam modo predicto infra
quindecim dies post electionem dicti
tertii una cum dicto tertio modo predicto
et pars vendi seu emi debeat modo
predicto secundum dictam formam.
Et hec omnia in presenti capitulo con
tenta possint fieri et executioni man
dari diebus iuridicis et feriatis pe
na potestati vel Capitaneo si negli
gentes fuerint in predictis vel in aliquo
predictorum .C. libr. denariorum per eorum
sindicatores auferenda tempore eorum
sindicatus et de predictis expresse debeat
sindicari.

De aqua non extrahenda de suo solito cursu rep. 53

.liij. **De aqua non extrahenda de suo solito cursu. Rubrica.**

Nulli liceat aquam aliquam
extrahere de suo solito et
antiquo cursu vel ipsius solitum cur
sum mutare vel impedire et eam vel
eum mittere vel ducere aliunde per sua
rem vel alterius propter quod preste
tur seu fiat impedimentum aliarum vie
vel fundo vel rei alterius et qui con
trafecerit puniatur in . Quinquaginta
libr. denariorum pro vice qualibet. Et potestas
et Capitaneus et maior sindicus
et quilibet ipsorum teneatur contrafacien
tem compellere precise ut dictam a
aquam et cursum eius reducat et
remittat per locum consuetum un
currere consuevit, et damnum et
interesse refici facere illi vel illis cui
vel quibus impeditum prestabit
et faciat, et quilibet etiam possit de
predictis cuilibet agere, et querelam
proponere, et querelam ponens possit
producere testes lite non contestata
et ad predicta possit procedi sine li
belli oblatione et sine strepitu, et
figura iudicii, et de predictis dominus
potestas et dominus Capitaneus et quilibet
eorum inquirere et inquirere possint
et debeant ad petitionem cuiuscumque
et culpabiles punire et condempna
re in penis predictis. Et si negligentes
fuerint exequendo predicta contenta
in dicto capitulo puniatur pena .Centum
libr. denariorum tempore sindicatus. Et S

Tatuimus etiam declarantes quod
eo ipso quod aqua apparebit per aliud
locum fluere in damnum et preiu
dicium alterius vel in damnum et in
pedimentum aliarum vie publice vel
vicinalis quia per locum magis soliti
presumatur fuisse facta talis muta
tio, et missio per illum cuius esset
res per quam consueverit solitum cur
sum habere, vel per illum cui primo
damnum dabat vel per illum cui
novus cursus prestaret comodum
seu utilitatem, vel eius famulum
vel laboratorem seu extimatorem
seu alium de eius familia de mandato
domini ita quod precepi sibi domino
possit et debeat per iudicem quod infra
certum tempus eam remittat
si non remiserit vel impedimentum
cursus antiqui non removerit
pena viginti quinque libr. denariorum debeat
sustinere. Et nichilominus intra

aliud et tempus p iudicem ſtatuen dum dictam remiſſione et impe dimenti ſublationem facte ad penam ſimilem teneatur. Et ſi poſtquam remi ſerit uel remouerit apparebit ip ſum curſum fore mutatum uel impe ditum tunc ſufficiat fama publica cont illum qui ſemel remiſerit t uel expediuerit uel cont dominum ipſius rey p quam deffluxerat p tem pus antiquum et ſolitum iudica per decem annos ante et iſtud te pus intelligatur antiquum Qua p batione facta habita penam uigin tiquinque lib. den. ſuſtineat pro qua libet uice et de predictis poſſit et de beat inquiri et accuſatio fieri. Et predicta contenta in preſenti. Ite ſtatuimus et c. uſque ad finem capitu li intelligantur et trahantur ad futura tantum et non ad preterita nec pendentia poſſit tamen de pre dictis cognoſci et procedi p tempus duorum annorum a tempore mu tati uel impediti curſus no obſta nte ſtatuto quo cauetur quod de qui buſdam maleficijs poteſt cognoſci et procedi per minus tempus et non o poteſt. De exbannitis pro debito habitare ul ſtare in caſtro ul uilla et de modo procedendi contra ſindicum caſtri ul uille pro debito dicti exba nniti. R.

Lv̄ij

De exbannitis pro debito reptis habitare ul ſtare in caſtro ul uilla et de modo procedendi contra ſindicum caſtri ul uille pro debito dicti exbanniti. 54

Si quis exbannitus pro debito confeſſionato uel quod habeat uim confeſſionis uel quod ſit liquidum p ſententia ſteterit uel habitauerit in aliquo Caſtro ſeu uilla ſeu maria pertinentijs ſeu diſtrictu alicuius caſtri uel uille comitatus uel diſtrictus pns precipiatur ſindico ſeu conſuli uel uicario alicuius caſtri uel uille ubi uel maius iuriſdictio uel ptinetijs ſeu diſtrictu talis exbannitus ſteterit et habitauerit ex parte Poteſtatis uel capitanei uel alicuius ex iudicibus eorum uel alterius eorum per aliquem baylinum communis perusij qui habeat licentiam in ſcriptis autenticam uel litteram ſigillatam ſigillo alterius ipſorum dominorum quod talem exbannitum capere et ducere debeant et repreſentent et preſentare debeat coram illo officiali communis peruſij ſiue poteſtate ſiue Capitaneo uel Iudice mandato cuius dictum preceptum factum fuerit ad terminum in eodem precepto uel litteris eidem ſindico conſuli uel uicario aſſignatum quod ſi idem ſindicus conſul ul uicarius non fecerit et adimple uerit et poſt idem preceptum eidem ſindico ſeu conſuli uel uicario factum huiuſmodi exbannitus ſteterit uel habitauerit in ipſo Caſtro uel uilla uel eius pertinentijs curia ſeu diſtrictu uel iuriſdictione teneatur et compellatur prefatus ſindicus conſul et uicarius cui dictum preceptum factum fuerit et Commune et uniuerſitas caſtri uel uille

precise sine oblatione libelli et litis
contestatione non obstante aliquo ca
pitulo statuti dare et solvere et sa
tisfacere creditori exbanniti predicti
omne id et quamlibet pecunie qua
titatem in quo vel qua ipse exba
nnitus eidem creditori teneretur
vel esset obligatus. Et ad hec coga
tur ad petitionem ipsius creditoris
nulla exceptione obstante. Et ad sci
endum et inquirendum an hui
modi exbannitus post dictu pre
ceptum sindici vel vicario Ca
stri vel ville factum steterit vel
habitaverit in ipso Castro vel villa
et eius pertinentiis curia vel i
districtu, talis modus et forma
servetur videlicet quod coram ipso i
offitiali cuius mandato supradictum
preceptum factu fuerit offeratur per
huiusmodi creditorem exbanniti
intentiones ad hec probandum
quibus omnibus oblatis citetur
sindicus consul seu vicarius ipsius
Castri vel ville, et si comparuerit
detur ei copia ipsarum intentionum
ut possit super ipsis facere interroga
torium si voluerit. Et postea super
hiis intentionibus recipiantur et
examinentur testes quos ipse credi
tor producere voluerit, nulla alia
iuris solemnitate vel ordine iudi
ciario observato vel requisito
si autem prefatus sindicus con
sul seu vicarius infra terminum
assignatum non comparuerit

vel interrogatorium facere noluerit i
recipiantur testes quos creditor
inducere voluerit ipsius sindici
consulis vel vicarii absentia non
obstante et si per duos testes fide
dignos probatum fuerit huiusmodi
exbannitum extitisse vel habitasse
post dictum preceptum sindico con
suli vel vicario factu in ipso castro
vel villa vel eius pertinentiis curia
vel districtu ipsius castri vel ville
habeatur pro plena et legitima pro
batione et procedatur contra ipsum
sindicum consulem vel vicarium
et Commune et universitatem Ca
stri vel ville ad petitione ipsius
creditoris modo predicto non ob
stantibus feriis, nec diebus feria
tis. Et super predictis omnibus et singulis
procedi possit quo ad receptionem
testium et omnia et alia diebus feri
tis et non dummodo creditor tene
atur credere iura solvente talem
debitum:— Quod ementes bona exban
nitorum solvant creditoribus et qualiter procedatur
quod executione ipsorum bonorum. R(ubrica).

Quod emente bona exbannitorum creditoribus et qualiter procedatur in venditionem ipsorum bonorum R.
55

R.

Quia plerumque contingit quod
debitores aliquorum maleficia
et delicta comictant propter que
exbanniuntur et condempnatur et
eorum bona venduntur pro com pus
et illi qui emunt recusant solvere
creditoribus illius exbanniti et co
dempnati et etiam dotes restituere
set petunt sibi libellum dare quod

eſt ualde iniquum. Statuimus et or
dinamus quod ſi aliquis emerit a cor
perarijs ſeu a ſindico dicti co(mun)is uel
ab aliquo offitiali dicti communis
habente potestatem uendendi bona ali
cuius exbanniti uel condempnati
pro maleficio uel eide bona fuerit
ſtabilita teneantur et debeant reſto
tuere et ſoluere et ſatiſfacere credito
ribus illius exbanniti et condemp
nati cuius bona emerit uel ſibi
ſtabilita fuerit eo modo et ordine
et forma ſecundum quod tenebatur talis
exbannitus et eo modo et forma
et ordine compellatur per potestatem
uel capitaneum uel eorum iudices
ſeu alterius eorum ſeu per alios offi
tiales co(mun)is p(er)uſ(ini) ut compelli poterat
talis exbannitus condenatus ante
maleficium commissum et ante exbanni
mentum et condemnationem et in
ſtrumenta confeſſionum et alia in
exequtionem mandentur contra eum ſecun
dum quod mandari poterat contra illum
cuius bona emerit uel ſibi ſtabi
lita fuerint ac ſi nomen ſuum
ſcriptum eſſet in inſtrumento obli
gationis et ipſe expreſſe obligatus
eſſet non obſtante aliquo capitulo
ſtatuti quod in contrarium loqueretur.
Et quilibet offitialis co(mun)is p(er)uſ(ini)
ne teneatur et debeat preſens
capitulum obſeruare et exequtio
ni mandare ad petitionem petenti
tis ſub pena Centum librarum den(ariorum). Et
ad hec [illegible] preſens capitulum in

nullo derogem inducat quod ante
uenditionem et ſtabilitionem aliqua
bonorum debeat publice diuerſis di
ebus et locis banniri per ciuitatem
et burgos p(er)uſ(ini). Quicumque debebit
aliquid recipere a dicto exbannito
uel condempnato cuius bona ue
derentur cum omnibus ſuis iuribus
coram iudice domini capitanei uel
poteſtatis uel coram offitiali ſeu
offitialibus co(mun)is p(er)uſ(ini) qui uenderent
ipſa bona [illegible] debeat comparere
et producere iura ſua infra terminum
aſſignatum etc. De tutoribus et cura
toribus dandis pupillis minoribus et
aliis quibuſdam. Rubrica

Quilibet pupillo uel adulto
ipſo minore petente uel ali
qua perſona pro ipſis minoribus
poſtulante tutorem uel curatorem
potestas uel capitaneus et eorum
iudices et iudices ſuper communi
diuidundo et finium regundorum
et ſuper auctoritatibus interponendis
tutelis curis actoribus et aliis acti
bus qui elegi debeant modo et
forma ſupra declaratis ſingulis
ſex menſibus et quilibet eorum
dare poſſint et debeant iuris or
dine ſeruato ſeruata forma ſupra
dicta in capitulo ſecundo huius
libri ubi tractatur de alienatione
rerum minorum et de tutoribus
dandis. Et ſi contingerit tutorem
legitimum alicuius pupilli non

esse de Iurisdictione Communis et
pupillis quod eo casu si dictus legitimus
prius citatus et requisitus ex par
te dictorum iudicum vel alicuius
eorum et per eorum vel alicuius eorum
litteram infra terminum in ipsa litte
ra assignandum non venerit ad suscipiendum
tutelam predictam sequens in gradu et
tutor legitimus decernatur, vel dativus
ubi alius legitimus non reperiretur.

Volumus etiam quod furiosis prodi
gis et mente captis et aliis personis
quibus de iure conceditur et dari
debet curator Potestas et capitaneus
et eorum Iudices et dicti Iudices su
per communi ... et finium
regiminum et super auctoribus inter
ponendis vel alter eorum dent et
dare possint curatores et quod per
quemlibet notarium qui rogatus fu
erit possit scribi instrumenta tutele et
cure et actorie et inventarium
et instrumentum inventarii aliquo
alio statuti non obstante et contra
talem dationem et decreti interpo
sitionem aliquid dici vel opponi non
possit et perinde valeat ac si datio
et decreti interpositio facta fuisset per
Iudicem Potestatis vel Capitanei.

De ratione recipienda a tutoribus

Quia sepe contingit propter
fraudem illorum qui pupi
llis acciverit et tutores pupillorum
finito tempore tutele nolentes re
ddere administrationis rationem
non possunt ipsam reddere ratione
eo quod consanguinei eorum qui
sub tutela fuerunt nolunt quod hii
qui tutores fuerunt extrahant seu
retrahant collum sub iugo dicte
administrationis assignande set per
petuo obligati existant ut exinde
incomodum consequantur qui fu
erunt tutores quantumcumque boni
permanserint et legales presentis pro
mulgatione Capituli duximus
statuendum quod quicumque fuit vel
erit tutor alicuius pupille vel pu
pilli unius vel plurium et finito
tempore tutele velit reddere rati
onem administrationis ipsius tute
le quod ipse condam pupillus vel pu
pilla si unus vel plures existant
postquam requisitus fuerit seu requi
siti ab eo qui condam suus fuit
tutor ut rationem administratio
nis recipiat infra tres dies me
nses a die facte requisitionis seu
protestationis ab ipso tutore tenea
tur ab eodem tutore fine tutele
recipere rationem et finem et re
futationem ipsi tutori facere de pre
dictis cum auctoritate sui curato
ris qui ad hoc dari debeat et per
ipsum vel ipsam ad ultimum vel ad
ultimum peti et cogatur ad petitionem
dicti quondam tutoris si dictus
tutor legitime noluerit dictam red
dere rationem. Ad que fienda duo
vel tres consanguinei ipsius mino
ris debeant interesse una cum curatore

De ratione recipienda a tutoribus
R 52

Loy.

qui conſanguinei ſint expreſſim-
oribus et magis ydoneis conſan-
guineis dicti minoris de quorum
ydoneitate ſtetur declarationi et arbi-
trio Potestatis et capitanei vel alicuius
eorum Iudicis coram quo predicta
fieri petentur. ad dicti conſanguinei
compellantur precise per Potestatem
vel Capitaneum vel alicuius eorum
Iudicem ad petitionem dicti olim
tutoris et cogantur quod compare-
ant coram eis ad recipiendum di-
ctam rationem quam recipere te-
neantur infra unum menſem a
die petitionis facte per dictum tu-
torem. qui conſanguinei ſi non
reciperent et recipere detractaret
puniantur quilibet eorum dicto adulto
pena. quinquaginta. lib. den. pro
quolibet eorum auferenda de facto
per Potestatem vel Capitaneum coram
quo petita fuerint predicta sine alio
proceſſu inquiſitione vel accuſatio-
ne. Et nichilominus cogantur ad
dictam rationem recipiendam
et de palatio non relaxentur elap-
so dicto menſe quousque dictam ra-
tionem receperint qua recepta
teneatur ipse adultus cum aucto-
ritate curatoris et ipsorum con-
ſanguineorum finem et refuta-
tionem et liberationem facere dicto tuto-
ri prius restitutis reliquiis a dicto
tutore et rebus que apud ipsum
tutorem reperiuntur eſſe per reddi-
tionem dicte rationis poſſit tamen

dictus adultus cum conſenſu dictorum
conſanguineorum ſi cognouerint
non eſſe utile redditionem ratio-
nis dicto adulto fieri ipsum tutorem
unum vel plures abſoluere a dicta
ratione reddenda ipso tutore con-
ſentiente. qui conſanguinei ſi di-
cte abſolutioni male et preter ...
conſentierent quam facerent ipse
adultus dictis tutoribus vel tu-
tori teneantur reſarcire omne
dampnum quod dictus adultus
incurreret occaſione dicti mali
conſenſus preſtiti per dictos conſan-
guineos de quo damno poſſint
conqueri dicti adulti infra da-
nnum a die facte refutationis vel
reddite rationis et ſequte abſolu-
tionis. Et predicta locum habeant
in hiis conſanguineis qui poſſunt
in Ciuitate per ſe conueniri et
conſtringi In hiis vero qui in Ci-
uitate perusii non poſſunt cogi
et coſtringi et tutor ſit de ciuita-
te vel comitatu perusii tunc ſufficia-
at requiſitio ſecundum formam
preſentis Capituli. Et ſi dictus
minor fecit requiſitionem ſeu proteſta-
tionem que proteſtatio ſeu requiſitio
fiat coram Potestate vel capitane-
o ab eo qui tutor fuit condam
infra dictum tempus trium me-
ſium dictam rationem recipere
noluerit et refutationem facere
prout idem tutor cum inſtantia
poſtulabit extunc auctoritate ...

et uigore presentis Capituli et sta
tuti sit liberaliter absolutus ab omni
honere reddende rationis tutele
predicte et ab omni eo quod eidem
minor uel alii pro eo occasione
dicte tutele. modo aliquo tene
retur non obstante aliquo Iure
ciuili uel canonico seu munici
pali quod ullo tempore in contrarium
loqueretur. Et omnia et singula
supradicta locum habeant in omnibus
et singulis qui fuerint curatores
adultorum furiosorum uel aliarum
personarum. quibus a lege uel a Iu
dice dantur curatores :~ De aduo
catis et consultoribus dandis Rubrica.

De aduocatis et consultoribus dandis R. 58

q Quilibet qui habuerit que
stionem in curia potestatis
possit habere duos sapientes de
melioribus Ciuitatis. Et Potestas
et Capitaneus et maior sindicus
uel alius offitialis forensis comunis
pusii sapientes dare petentibus
teneantur et cogere Iudices ad pa
trocinandum et patrocinium pre
standum non obstante si aliam
parti fuisset ab ipsis Iudicibus con
silium impertitum. Et si aliquis
plures sapientes uoluerit ultra
dictos duos habere ualeat quos
habere uoluerit et etiam postula
re. Nullus aduocatus sine iusta
et rationabili causa petentibus
patrocinium pro iusto et conue
nienti salario prestare recuset o

Et utrum causa sit iusta uel
iniusta et salarium sit iustum
uel iniustum per Potestatem uel ca
pitaneum uel maiorem sindicum
debeat approbari seu Iudicari et
sicut per eos uel aliquem eorum
Iudicabitur seu approbabitur debeat
obseruari. Et si aduocatus man
datis dominorum Potestatis et capitanei
noluerit obedire in decem. libr. de
pro uice qualibet et quolibet pre
cepto ei per Potestatem uel capitaneum
dicto sine aliquo processu infra
unam diem post approbationem
factam ex offitio Potestatis et capita
nei debeat condempnari. et nichi
lominus cogatur prestare patro
cinium. scire enim debent patro
ni causarum quod offitio necessitas eos
excusat et Potestas et capitaneus
et eorum et quilibet eorum offitia
ales uel alter eorum possint et de
beant et teneantur ad penam de
quinquaginta. lib. den. pro quo
libet eorum cogere aduocatos pa
trocinium prestare petentibus ut
supius in Capitulo continetur. Et
eos detinere in palatio. et eos aliter
cogere possint et debeant prout
uiderint conuenire nullo obstante
Capitulo precedente uel sequente
Et teneatur Potestas et capitane
us et eorum et quilibet eorum
Iudices et quilibet eorum expensis
partis petentis dare sapientem
in exceptionibus perhemptoriis tantum

ubi procederetur ordinarie coram i
aliquo Iudice potestatis / uel capitanei
uel maiori ſindico / uel alio offitia
li comunis perusii / et ſup deciſione ca
uſe / dum tamen conſilium ſuper
deciſione cauſe / feratur ante quin
decim dies ultimos temporis iſta
ntie quinque menſium. Indilatoriis
autem ſapiens dari non poſſit i
qui ſapiens qui electus fuerit ſino
concordaret cum parte / uel parti
bus de ſalario ſibi dando pro con
ſilio per eum ferendo tunc Iudex q
ſtionis / qui eundem ſapiente ele
giſſet ſibi faciat ſolui ſalarium
ab eo / qui ſapientem petiiſſet ſiue
peteret ſecundum formam in pre
ſenti capitulo denotatam dummo
do prius ſuſpecti a partibus debeat
remoueri. Saluo quod poteſtas / et Ca
pitaneus et eorum Iudices in aliqua
cauſa criminali comiſſionem aliqua
facere aliqui non poſſint ullo mo
do. Nolumus inſup quod in aliqua
et ſup aliqua queſtione nullus
iudex poteſtatis / uel Capitanei / uel
alius iudex ſeu offitialis comunis
perusii / poſſit nec debeat dare / uel eli
gere ad conſulendum ultra duos
Iudices nec aliquem qui non ſit
ſcriptus in matricula iudicum po
ſſit tamen eligere doctores ſalari
atos in Ciuitate perusii / licet ſcripti
non eſſent in dicta matricula. Et
ſi aliquis contrafecerit ſoluat no
mine pene pro uice qualibet c

Quinquaginta. lib: den. uidelicet
quod dictus iudex queſtionis ſi e
ligerit duos ſapientes ſimul i
ſup eodem articulo ſiue expenſis
unius partis ſiue comunibus ex
penſis / et conſilium datum fuerit
in diſcordia tunc Iudex queſtionis
cogat eos ad concordia et ſi non
poſſet tertium ſapientem eligat
et ſi non fuerit clarum conſiliu
iudex omnino cogat ſapientem i
declarare. Et ſi unum elegerit
ſapientem / ſiue expenſis petentis
ſiue pendentis ſiue comunibus ſup
aliquo articulo ſup eodem articu
lo non poſſit eligi niſi unus i
alius ſapiens cuiuſcumque expenſis
petatur dummodo dari non debeat
ſecundus ſapiens ad petitionem
ipius partis / ad cuius petitionem
primus ſapiens datus fuit dummo
do in queſtionibus. Centum. lib: den.
et ab inde inferius poſſit eligi
niſi unus Iudex tantum. Et ſi
queſtio fuerit a uigintiquinque lib:
den. uſque ad quantitatem. Centu
lib: den. ſup qua eligitur aliquis
Iudex ad conſulendum / ipſe conſul
tor habere debeat pro ſalario con
ſilii quatuor denarios pro libra c
qualibet et non ultra poſſit nec
debeat exigere / uel habere. Si non
queſtio fuerit. Centum. lib: den.
ue a / Centum. lib: den. ſupra cuiuſ
cumque ſume / et quantitatis exi
ſtat et ſup ea eligatur unus

ſapiens uel plures / et pro quolibet
Iudice / et conſultore tres libr. den. +
et non ultra. Sapiens electus e
quilibet habere debeat pro ſalario
iam q pars / ſiue partes addan
dum maius ſalarium q ſupra
dictum non debeat ullatenus co
pelli nec etiam grauari. Et ſi
aliquis Iudex pro aliquo conſilio
ultra dictum ſalarium aliquid a
cceperit / et ad hec primo fuerit po
ſita querimonia coram Poteſtate
uel Capitaneo / uel Iudice eorum
Iudex reſtitui facere teneatur id +
quod acceperit ultra dictum ſala
rium illi cui accipiſſet. Et ſi po
teſtas / uel Capitaneus / uel eorum
Iudices non fecerint reſtitui a
dictis conſultoribus totum illud
quod accepiſſent pro conſiliis
ultra ſalarium ſupradictum +
in ſindicatu eorum condempne
tur per ſindicatores qui habebunt
eos ſindicare in quadruplum q
titatis illius / quam dicti ſapi
entes accepiſſent ultra dictum
ſalarium illis qui dicta ſalaria
dictis conſultoribus perſoluiſſet
Et nichilominus coi prius conde
mpnetur pene noie in Centum
libr. den. Et Iudex potatis / uel
Capitanei / uel cois prius qui
queſtionem commiſerit conſule
ndam / faciat uocari / et ueniri
coram ſe iudices unum / uel +
plures quos elegerit conſultores

et eis preſentibus debitum ſalarium
ſupradictum eius notario dari facia
at ut ipum teneat pro conſultore
ſeu conſultoribus iam electis qd
ſalarium conſultor habere non
poſſit donec tulerit conſilium et
poſt modum ipe Iudex qui preſſerit
queſtioni precipiat iudici conſulto
ri uel pluribus quatenus ſub
pena uiginti quinque libr. den. exibere
debeat conſilium infra quindecim dies
ſup quo electus fuerit. et Iudex qui
cauſe et queſtioni preſſerit ſub ea
dem pena faciat obſeruari ita ta
men q queſtio erit inter Coe prius
uel alium pro coi et aliqua perſo
nam nullum ſalarium ſoluere
teneatur. Et ſi queſtio erit uigin
tiquinque libr. den. et ab inde inferius
nullus Iudex eligatur ad conſulen
dum ab aliquo offitiali cois prius
uel a poteſtate uel a Capitaneo
uel eorum Iudice indiffinitiua
nec in aliqua quecumque queſtione
que fuerit inter partes ante di
ffinitiuam ſententia. Set ille Iudex
coram quo uentilabitur per ſe tan
tum ipam queſtione debeat fine
debito terminare / Et ſi aliquis +
contrafecerit in uiginti quinque libr. den.
pro quice qualibet puniatur et an
te q aliquis Iudex eligatur ſup
aliqua queſtione / Iudex ſeu offitia
lis coram quo queſtio uentillare
tur debeat dictum ipius Iudicis
ſalarium ordinare / dumodo dictum

formam non pertranſeat nec t
excedat. Et ſi iudex uel iudi
ces electus / uel electi ad conſule
ndum conſulere recuſaret uigin
tiqinqꝫ ſolꝫ den. noīe pene ſoluē
teneatur :~ Ordinamentum factum
in fauorem fratrum minoꝝ. Rond

ordinamentu factu i fauorē fratrum minoꝝ Rꝯ 59

Lxiiij. Cum interſit cōis puſ et
rey publice / Ciuitatis t
puſ eccleſias dicte Ciuitatꝭ / et
maxime eccleſiam beati franciſci t
de puſio de porta ſcē ſuſane conſer
uari et eſſe in bono ſtatu / et ad
hedifitia dictarum eccleſiaꝝ nō co
rruere non deficere in quibꝫ eccle
ſiis dns deus noſter colitur / et cu
ltus diuinus habetur / et agitur t
Et ſepe muri / et parietes dicte t
ecc̄e beati franciſci ſint multum
corupte / et continue corumpantur
propter quod dicta ecc̄a multū indi
get reparatione / et redificatiōe / di
ctorum muroꝝ pro qua reparati
one / et redificatiōe magna pecūie
quantitas eſt neceſſaria / que pecu
nia predicta reparatiōe nō poſſet ha
beri pro dicta reparatione / niſi pro
uideatur / id circo ſtatuimus / et ordi
namus ꝙ quecumqꝫ hereditates et
quecūqꝫ legata relicte / et relicta et
quecumqꝫ donationes facte inter uiui
os cauſa mortis / et quecūqꝫ alia q̊
cumqꝫ modo / uel titulo etiam p uotū
conceſſa / et collecta / et concedenda
et conferēda dicte ecc̄e ſ franciſci
uel Capitulo / uł fratibꝫ uniuerſaliter
uł ſingulariter fratibꝫ dicte ecc̄e / et co
nuentus / et que in futurum relinquetur
fient concedentur et conferentur eiſdem
a quibuſcumqꝫ perſonis / et ſub quacumqꝫ
conditione modo / uel cauſa poſſit
et debeant peti / et exigi noīe dicti
cōis puſ p ſindicos p ſindicos dicti
puſ cōis ad hec coſtituendos in con
ſilio dicti cōis ab heredibꝫ / uł legata
riis pro curatoribꝫ heredum qui
tales hereditates / et legata relin
quunt / uł in futurum relinquet ab
illis / uel eorum heredibꝫ qui donati
ones fecerint / uel facient / uel alio
modo conceſſerunt / et contulerunt / co
cedent / uł conferent / uł facient
uouerunt / uel uouet dicte Ecc̄e t
beati franciſci uł capitulo / uł fratibꝫ
dicte ecc̄e uniuerſaliter / et ſinglr / et
etiam a poſſeſſoribꝫ et detentoribꝫ ipaꝝ
hereditatum / uel aliquarum rerum
de bonis talium relinquetur dona
tum concedentur / et conferentur
ac etiam uouentur. Et ꝙ p dnos
Potatem / et Capitaneum / et coꝝ
et cuiliber eorum Iudices / et a
ſſeſſores / et p quelibet eorum ad peti
tionem / et requiſitiōe dictoꝝ ſindi
corum cōis puſ / uł alterius coꝝ pro
cedatur ad executionem / et fiat ex
ecutio effectualiter huiuſmodi ulti
marum uoluntatum et inter uiuos
diſpoſitionum eorum qui heredita
tes eorum relicta legata donatiōes
collatiōes et uota dediſſent feciſſet

et concessissent facta eis fide legitime de predictis p instrumenta publica p manum publici notarii facta etiam si sint exempla ul exemplorum exempla et sine iudicis auctoritate uel etiam p duos testes tantum diebus feriatis. Et quod per eos uel nomine eorum quod quos ageretur de predictis et a quibus peteventur tales hereditates et legata uel res alique de ipsius hereditatibus et legatis ul res alique donate concesse ul collecte etiam p notum nichil obici ul opponi possit de incapacitate dictorum fratrum et capituli dictorum fratrum. Et capitulum et fratres dicte ecclesie intelligantur fingantur et censeantur uirtute et uigore dicte promissionis et statuti esse et fuisse capaces et posse capere tales hereditates et legata et donata concessa et collecta et quod petitiones dictarum hereditatum et legatorum et donationum concessorum et collectorum de preterito uel in futurum et quod huiusmodi testamenta donationes factas et concessas et legata relicta et collecta uel etiam p notum destinata dicte ecclesie ul capitulo et fratribus ipsius ecclesie quatenus favorem dictorum fratrum uel dicte ecclesie respiciant nulla exceptio possit obici ul opponi prescriptionis temporis ul alia nisi altera de quatuor tantum que possunt opponi contra instrumenta confessionata p formam statuti ciuitatis pisarum scilicet solutionis et absolutionis falsitatis pacti de non petendo et compensationis quantitatis pecunie debite liquide et pure et etiam renuntiationis. Et quod iudex qui de predictis cognouerit teneatur et debeat non admictere set reicere et excludere omnem aliam exceptionem que contra predicta legata relicta collecta concessa uel p notum destinata opponeretur nisi esset aliqua exceptio de predictis que possunt opponi contra instrumenta confessionata secundum formam dictorum statutorum uel renouationis et tunc talis iudex exceptionem que opponeretur quod predicta si esset exceptio que posset opponi ut dictum est contra instrumenta confessionata debeat cognoscere et de ea et super ea pronuntiare infra terminum statutorum et si iudex de predictis cognoscens faceret contra predicta ul aliquid de predictis puniatur et condempnetur p suum sindicatore de quibus debeat specialiter sindicari in mille libr. den. ex officio sindicatoris et etiam ad petitionem cuiuscumque petentis. et quod domnus Potestas et Capitaneus ciuitatis pisarum et eorum iudices assessores et omnes et singuli sint et esse intelligantur iudices [illegible] de predictis. Et quod [illegible]ius aduocatus Ciuitatis pisarum uel alius non possint [illegible]gare uel dicere aliquo modo contra predicta. et quod exceptis

contrafecerit puniatur et condemne
tur pro qualibet vice qua contrafe
cerit in ducentis lib. den. p. p.
testatem vel capitaneum dicte civitat
pus. et quod dicti sindici cois pus
intelligantur hec acci pus manda
tum recurrit de iure pro petendo
et exigendo tales hereditates et
legata donata concessa et collecta
ac nota. Et quod contra personas talium
sindicorum et mandatum ipsorum
nulla exceptio possit obici opponi
recipi vel admicti pena opponen
ti et iudici admictenti quinque
gintarum lib. den. pro qualibet vi
ce qua fuerit contrafactum. Et
nichilominus talis oppositio non
valeat nec teneat ullo modo
Et quod tales sindici teneantur et
debeant res et pecuniarum quan
titates quas exegerint occasione
predicta dare et solvere tradere
et mittere illi persone et illis personis
cui et quibus dandas solvendas et
numerandas et tradendas mde
bitur guardiano dicte ecclesie sancti
francisci et fratribus ipsius vel eius
vicario pro reparatione murorum
vel hedifitiorum dicte ecclesie faciendo
de proximo et infuturum quando opus
erit et pro aliis necessariis dicte
ecclesie capituli et conventus et
fratribus eorum supradicte non obstantibus
ad predicta vel aliquod predictorum
aliquo iure com. vel speciali vel
municipali vel aliquo alio generali

vel spetiali in contrarium disponente
vel faciente quoquo modo que quo
ad predicta omnia et singula sint
singantur et esse intelligantur sub
lata et renotata. Et statuimus
et ordinamus quod domini priores fu
turi et qui et quicumque pro tempore
fuerint ad petitionem et requi
sitionem guardiani vel eius
vicarii loci seu dicte ecclesie beati
francisci de pusio et fratrum
minorum dicte ecclesie teneantur debeat
facere congregari consilium ge
nerale solempniter et in ipso con
silio facere ordinari et constitui sindi
cos dicti cois pus ad predicta illos
unus pusinos quos et quot eidem
guardiano seu vicario videbitur
convenire quandocumque placebit eidem
guardiano seu vicario dicti loci
et ecclesie supradicte. et quod sindici co
stituendi ad predicta et quilibet
eorum insolidum constituendo
sint unum et plures possint sin
dicos et procuratores ad omnia et
singula que ipsi sindici et qui
libet eorum insolidum facere exe
cere posset. Et nichilominus
ipsi substituentes remaneat sin
dici et procuratores ad omnia et sin
gula supradicta aliquo non obsta
te. et predicta omnia et singula in
presenti capitulo contenta per
omnia locum habeant et exequtioni
mandentur etiam in Civitate
Asisii eius quod teritorio et districtu

et presens capitulum et omnia et
et singula in eo contenta pona
tur et poni debeant per priores ar
tium civitatis Assisii inter statuta
in volumine statutorum dicte Civitatis
assisii et habeat et habere debeat ple
nissimam robur firmitatem si sunt
alia statuta dicte civitatis et contra
dictum capitulum et contenta in eo
nichil possit obici vel opponi.

Quod habentes possessiones ex territorium
Perusium non solvat in civitate Perusii
datam.

Lx Statuimus et ordinamus
quod cives et comitatenses habentes
poderia et possessiones in territorio vel
comitatu aliarum civitatum vel terre extra
comitatum Perusii vel infinitum habebunt
quod talia poderia sive possessiones non
debeat nec possint eis allibrari nec
accatastari in civitate vel comitatu Perusii
et si allibrata vel allibrate reperire
tur in catastro communis Perusii debeat de ca
tastro dicti communis elevari cassari et can
cellari per offitiales armarii dicti communis
ad petitionem petentis scilicet habitantibus sit ci
vitatibus et terris in quibus dicta poderia
et possessiones site sunt ipsos tales habentes
cogere ad solvendum datas et colle
ctas per ipsis et alias factiones prout alii
cives civitatis vel terre solvunt
et non ultra aliqua ratione vel ca
et si secus fieret per homines dicte
civitatis vel terre habentes poderia vel
possessiones in comitatu Perusii et fructus
dictarum possessionum et poderium facere
sequestrari per Potestatem vel capitaneum
et ipsos fructus facere dare ipsi civibus
et comitatensibus nisi de eo quod acceptum
est ultra id quod solvere deberet sibi fuerit
integre satisfactum et Potestas et capi
taneus teneatur et debeat dictam se
questrationem facere et dictos fructus dari
facere ad petitionem talium civium et
comitatensium Perusinorum qui dicerent
se gravatos per comunia dictarum civitatum
et terrarum aliquo non obstante.

De non alienando et transferendo aliquid
in non subiectum vel allibratum.

Lxi Ad hec ut quilibet pro suis
bonis rebus et possessio
nibus datas et collectas solvat et
alia honera subeat indicenda pro com
muni Perusii et ut commune Perusii de omnibus possessio
nibus que sunt in suo territorio
collectas recipiat. Statuimus quod nullus
possit vendere vel donationis ti
tulo vel aliquo alio titulo transferre
aliquam rem inmobilem aliquam et in
aliquem qui non sit allibratus vel
incatastatus in libro libre vel cata
stri civitatis vel comitatus Perusii nec aliam
alii persone pro eo tacite vel expre
sse nec aliqua causa nec tali non
accatastrato vel allibrato nec aliam
alii pro eo possit insolutum pro aliqua
dari occasione alicuius debiti contracti
vel contrahendi per quecumque aliqua
ratione vel causa. Et si recepit vel sibi
daretur talis datio vel concessio
non valeat ipso iure et quod omnia
bona huiusmodi quantum ad solutionem
datarum et collectarum intelligantur

et sint precio noie cois pus et p
ipo coi possessa si uenderetur ul ali
enarentur modo predco / itaq dum
et possessio dcoz bonoz no possit in
aliuz transferri i preiuditiu dci cois
contum ad solutione dataz / et collec
taz. Et Iudex uel alius quicumq qui
contra dictam forma dederit / uel conce
sserit in solutuz soluat / et soluere
debeat coi pus pene noie Centu. libr
den. que pena sibi sibi de facto auferatur
p maiorez sindicu et Iudice Iustitie
cois pus et de predcis quilibet ualeat
esse accusator et habeat medietatem
banpni. et contractum fuerit in uendi
do aut donatois / ul alio Iure / uel
titulo transferendo seu i solutum da
ndo uel concedendo medictas uerj pre
tij extimatois ipius rey ipo facto / et
Iure deueniat et deuenire debeat / ad co
nseruatores monete cois pus p ipo coi
uel ad massarios dci cois qui dci con
seruatores in dca ciuitate no essent et
maior sindicus et Iudex iustitie / et
quilibet alius offitialis cois pus tene
atur et debeat cogere contrafacientes de
facto ad ipam quantitate soluendam
Et intelligatur esse facta alienatio t
rej eo ipo q res alibrati reperiretur
apud no alibrati / et no acatastratuz
uel que ius aliuz publice uel secre
te tacite / ul expresse detinet / ul pos
sideri / uel fructus ex ea papi / et
ex nunc ipo facto intelligatur esse res i
ita in fraudem alienata facta cois pus
et ad ipm coe pus debeat ptinere / et
et ptineat etiam ipius rej alienate
possessione no apprehensa / uel declara
tioe sub sequta. Que oia supradca
intelligantur et locum habeant i contra
ctib inter uiuos et donatioib no aute
in ultimis uoluntatib in quib relin
queretur ad pias causas / Et ad hoc
ut de omib rebus acatastratis / seu
acatastrandis Coe pus possit habere da
tas et collectas. ordinatur q omis res
que reperientur acatastrate i catastro
ciuiuz seu comitatensiu ciuitatis pus
intelligantur esse tributarie / et affecte t
et omis impositio que fieret p ipis
rebus intelligatur esse ordinaria / et
tributu ordinariuz / itaq quilibet t
possessor teneatur soluere collectas / et da
tas pro ipis rebus et ois collecta / et
honus impositum i ponenda / et i ponendo
habeatur ex nunc pro i posito / et sacrifica
to. Et q nullus Iudex / uel aduocatus
nec aliqua alia psona possit aliqd
dicere / uel allegare contra preses capitulum
et contenta i eo sub pena. quigentaz.
libr den. que pena auferatur contrafacienti
de facto p maiorem sindicum et Iudicem
iustitie / uel potestatem / ul capitaneum
si coram eis / ul eorum altero questio uer
teretur / ul querimonia proponetur o
publice ul secrete. Et q unquam
sit licitum contrafacientes mictere i cappuz
siue cappos eo modo et forma quo et
qua mictuntur cedule i cappuz siue t
cappos contra magnates que cedule no
possint disdamari p priores nec per
aliqua aliaz personas eo ipo q reperiuntur

maſſ(?)is potas et capitaneus uel i(n)
Judex Juſtitie / uel maior ſindicus
teneat(ur) inquiſitione facere et proce
dere 7 condempnare no(n) obſtantibus
ſolepnitatib(us) obmiſſis ſca et tp(ri)s
ueritate repta. Et ſi potas / uel
Capitaneus uel Judex Juſtitie uel
maior ſindicus uel aliquis predicto(rum)
contrafaceret puniantur pena. quingen
tar(um) libr(arum) den(ariorum). Et priores qui contra
fecerint ſimili pena puniantur p(er)
eorum ſindicatore 7 ultra penam pre
dictam in priuatione offitiorum cont(ra)
quos ſufficiat probatio unius te
ſtis cum publica fama. Et hec no(n)
intelligatur in illis qui permutaret
cum ipo no(n) alibrato dummodo permu
tatio fiat cum uoluntate 7 conſenſu
Judicis Juſtitie et maioris ſindici
7 aliter fieri no(n) poſſit. et tunc Judex
predictus debeat inquirere 7 ueritatem
inuenire q(uod) res no(n) alibrate ſint
equalis ualoris cum rebus allibratis
et ſi reperierit ita eſſe tali permuta
tioni conſentire debeat et aliter no(n)
modo aliquo ſine cauſa. Et ſupra
dicta o(m)nia intelligantur et locum habeant
in rebus imobilib(us) exiſtentib(us) in ci
uitate et comitatu piſ(torii) et no(n) in aliis
Et de predictis in hoc capitulo contentis
poſſit inquiri p(er) Potatem et Cap
itaneum 7 maiorem ſindicum 7 Jud
icem iuſtitie 7 procedi 7 condemp
nari / et condempnatio fieri no(n)
ob obſtante aliquo lapſu temporis
nec aliquo ſtatuto 7 nichilominus
quilibet eſſe poſſit accuſator 7 habeat
medietatem pene. Et predicta locum
habeant in preteritis preſentib(us) 7 futuris
et habeant predicti offitiales de hijs
que uenire fecerint in comune piſ(torii) in
pecunia numerata .iiij^or. den(arios) pro
libra qualibet eius q(uo)d uenire fe
cerint in co(mun)i ut dictum eſt extra ſicut
predictum eſt.

Q(uod) ſtatuta que loquntur de potate 7 capitaneo et maiori ſindico intelligantur de eorum Judicibus

Quod ſtatuta que loquuntur de potate 7 maiori ſindico in(telligantur) de eorum iudicib(us) &c.

Lxv.

Q(ui)a plura Capitula ſtatu
torum loquntur de potate / et
Capitaneo in cauſis ciuilib(us) faciunt
mentionem ut ipo(rum) contrarietas / et
obſcuritas tollatur. Statuimus 7
ordinamus q(uod) ſtatuta que in ciuilib(us)
cauſis loquuntur ſimpliciter de potate 7
capitan(eo) uel ipo(rum) altero / illa intelli
gantur de Judicibus dnor(um) potatis
et capitanei / et cuiuslibet eor(um) ſilicet
illa que loquuntur de potate intelli
gantur de ſuis Judicibus / et uale
ant / 7 teneant facta 7 que fierent per
eos uel aliquem eorum ac ſi fierent
p(er) potatem uel capitan(eum) no(n) obſtante
ſi ſtatuta predicta uel aliqua ipo(rum) tan(tum)
de potate et capitan(eo) uel eorum
altero faciant mentionem. Et idem
intelligatur 7 locum habeat in maiori
ſindico 7 Judice Juſtitie 7 in quocumque
alio Judice offitiali co(mun)is piſ(torii) habente
cognitionem in ciuilib(us) cauſis ciui
lib(us) tantum. Et idem ſit et eſſe in
telligatur q(uod) ſtatutis diſponentibus
de Judice dni potatis q(uod) iſto caſu

intelligatur nisi multo magis de potestate et de sic de domino capitulo et maiorum sindico

Quod fratres stantes in communione non teneantur conferre nisi certa bona. Rubrica

Quod fratres stantes in communione non teneantur conferre certa bona. R.

LXII.

Quia otiositate scriptura sacra abhorret ut in evangelio patris familias conducentis operarios ad vineam, et vigilantibus et non dormientibus viva subvenerunt auxilia, saepe contingat quod defunctis parentibus fratres in divisas hereditates retinuerunt et bona communiter possidentes aliqui in addiscendis scientiis et aliqui honestis mechanicis et artibus se conferunt unde honeste lucrantur et pro se et suis heredibus res emunt, aliqui vero lasciviis et otiositatibus se prebent sperantes in meritis bonorum nec erubescentes cum fratribus lucra et labores eorum equaliter velle sortiri. Idcirco statuimus et ordinamus volentes iuvenibus prosimis dare materiam virtuose vivendi quod quotiens fratres in communione paternorum bonorum et aliorum extiterint quod per tempora steterint et aliqui ex advocationibus honestis artibus et mechanicis et aliis virtuosis exercitiis lucrati fuerint et emerint propria bona et res pro se et suis heredibus nulla fratrum facta mentione predicta poderia bona et res sic empta et empte precipua et precipue esse debeat dictorum fratrum sic emptorum non obstante hereditate communi et communione bonorum paternorum nisi alii fratres probaverint res emptas de communi pecunia quo casu frater sic emens ad conferendum partem pretii sibi communi modo teneatur. Et supradicta locum habeant quando emptiones facte essent per unum ex fratribus per se ut dictum est aliis fratribus existentibus maioribus decem et octo annis et aliter non.

De scriptis speciariorum certo modo approbandis. Rubrica

De scriptis speciariorum certo modo approbandis. Rubrica

LXIII.

Cum speciarii civitatis prius eorum speciarias et magis medicinalia credant civibus prosimis multas credentias faciendo scripturis ipsorum speciariorum credi non debeat nec stari quod non videtur consonum equitati. Idcirco statuimus et ordinamus quod scripturis scriptis in libris dictorum speciariorum tam manu ipsorum quam fancellorum ipsorum vel alterius eorum in quibus apparuerit aliquem dare debere aliquam pecunie quantitatem ratione dictarum credentiarum si dicta scriptura fuerit approbata pro bona vera et legali per camerarium artis speciariorum et per quattuor bonos et legales artifices dicte artis, quod dicte scripture fides debeat adhiberi et ipsa scriptura sic approbata executioni mandetur per iudicem coram quo fuerit producta ac si esset instrumentum confessionatum et vim instrumenti confessionati optineret dummodo aliqua scriptura approbanda non approbetur nisi usque ad quantitatem [illegible] librarum denariorum inclusive et abinde infra. Et quod contra personam quam quod fiet approbatio supradicta non

Rubrice Secundi libri.

.j. De iure reddendo et campana pulsanda. Ru. Cap. Secundo huius.
.ij. De executione instrumentorum confessionatorum. Ru. c. Statuimus quod quodlibet. 2
.iij. De scriptis capsorum et mercatorum et lagonaiolorum. Ru. Cap. Statuimus. 3
.iiij. De executione scripturarum artificum. Ru. cap. Prodisse. 4
.v. Infra quantum tempus excepto usurarum et simulationis proferetur. R. c. Cum. 5
.vj. De instrumentis dotalibus que habent vim confessionis. R. c. Omnia. 6
.vij. De alimentis prestandis uxori per virum si ab eo recesserit culpa viri. R. c. Ad hoc. 7
.viij. De non contrahendo cum prodigis. R. c. Si. 8
.viiij. Quod notarius sciat in instrumentis nomen et pronomen contrahentium et testium. R. c. Cum. 9
.x. Quot testes sufficiant in testamentis et aliis ultimis voluntatibus. R. c. In testamentis. 10.
.xj. De notificatione fienda per notarium quando aliquid relinqueretur comuni. Ru. c. Si testator. 11.
.xij. Quod notarii restituant instrumenta infra certum tempus. R. c. Et quia. 12
.xiij. De iurisdictione prioris iudicum et prioris notariorum. R. c. Quoniam. 13
.xiiij. De comperatione litterarum et approbatione registri et protocollorum. R. c. Statuimus. 14
.xv. De assignatione testamentorum donationum codicillorum et legatorum. R. c. Si aliquis. 15
.xvj. De salario notariorum scribentium testamenta donationes et alias ultimas voluntates nec non contractus et alias scripturas. R. c. Dicimus. 16
.xvij. De conservatione indempnitatis. R. c. Quamquam. 17
.xviij. De conservatione indempnitatis creditorum et obligatorum pro universitatibus. R. c. Ad hoc 18
.xviiij. Qualiter obligatus pro clerico conservetur indempnis. Ru. c. Siquis. 19
.xx. Quod non detur licentia debitori permanendi in civitate vel comitatu Perusii sine licentia creditoris. R. c. Quoniam. 20
.xxj. Quod idem ius fiat forensi in civitate Perusii quod fit Perusino in terra talis forensis. R. c. Cum. 21
.xxij. Quod illud ius servetur clericis in curia seculari quod servatur laicis in curia ecclesiastica. R. c. Dicimus. 22
.xxiij. Quod habens ius cessum a persona religiosa vel clerico non audiatur nisi prestita satisdatione. R. c. Volumus. 23
.xxiiij. De summaria cognitione. Ru. c. Ad lites. 24
.xxv. De fideiussoribus dandis in causa suspitionis. Ru. c. Potestas. 25
.xxvj. Quod ordinamenta contra solventes datas vel collectas vendentes sibi locum contra illos quibus iura cederent non solventes. Ru. c. Volumus. 26
.xxvij. De cedente iura aliqua alicui de re aliqua post lites motas de ipsa re. Ru. c. Siquis. 27
Quo modo et ordine procedatur super libello. Ru. c. Dicimus. 28 .xxviij.
De decimo solvendo in causis civilibus. R. c. Decimum. 29 xxviiij.
Quod nulla petitio detur contra comune Perusii nisi data copia prius prioribus artium. R. c. Nullus. 30 .xxx.
Infra quantum tempus debeant probari exceptiones super libello. Et infra quantum tempus causa civilis expediatur. R. c. Presenti. 31 xxxj.
Qualiter habeant testes alterius iurisdictionis. Ru. c. Si questio. 32 .xxxij.
De dotibus et dotatis mulieribus. Ru. cap. Siqua. 33 .xxxiij.
De ultimis voluntatibus observandis per filias et nepotes. R. c. Presenti. 34 .xxxiiij.
Quod pater possit relinquere de bonis suis filio spurio. R. c. Cum plures. 35 .xxxv.
De compromissis fiendis. R. c. Presenti 36 xxxvj.
Quod homines castri vel ville laborent possessiones in eorum territoriis sitas. R. c. 37 .xxxvij.
Quod terrenum comunis Perusii existens in pertinentiis castri vel ville laboretur et de pretio fructuum reddenda et de pena non laborantium et contradicentium laboratori. R. c. Cum. 38 .xxxviij.
Quod ius laboratoris et coptimatoris rei sive venditae sit salvum. R. c. Siquis. 39 xxxviiij.
Quod nullus conducat rem locatam alteri prima locatione durante. R. c. Statuimus. 40 .xl.
Quod nullus artifex conducat cameram conductam prius ab alio artifice ad pensionem. Ru. Cap. Statuimus. 41 .xlj.
De offitialibus et offitio super comuni dividendo. R. c. Domum. 42 .xlij.
Quod in comuni platea possit fieri cisterna tribus partibus vicinorum media existentibus. R. c. Statuimus. 43 .xliij.
De arboribus pendentibus super re alterius. R. c. Habentibus. 44 xliiij.
Quod habentes arbores in re alterius cogatur ad vendendum. R. c. Siquis. 45 xlv.
Quod habentes turrim vel murum comunem ruinam minantes reactent et de restauratione expensarum et quod possessio eorum comunis non preiudicet comuni. R. c. Quoniam. 46 .xlvj.

.xlvii. De minantia ruinam diruantur. Rubrica. Capitulum. Volentes. 47

.xlviii. De contradicenti alicui volenti hedificare in suo. R. c. Nemini. 48

.xlviiii. De volens in suo facere opus ex quo minaretur ruina satisfaciat. R. c. Cum. 49

.L. De venditio habeatur pro simulata si venditor rem venditam postea possideret. R. c. Presenti. 50

.Li. De promissio venditionis non possit probari nisi per instrumentum. R. c. Siqua. 51

.Lii. De molendinis et clusis. R. c. Ad utilitatem. 52

.Liii. De aqua non extrahenda de suo solito et antiquo cursu. R. c. Nulli. 53

.Liiii. De exbannitis prohibito receptis habitare vel stare in castro vel villa et de modo procedendi contra sindicatum castri vel ville prohibito dicti exbanniti. R. c. Si quis. 54

.Lv. De omnes bona exbannitorum solvant creditoribus et qualiter procedant ad emptores ipsorum bonorum. R. c. Cum. 55

.Lvi. De tutoribus et curatoribus dandis pupillis minoribus et quibusdam aliis. R. c. Cuilibet. 56

.Lvii. De ratione recipienda a tutoribus. R. c. Cum. 57

.Lviii. De consultoribus dandis. R. c. Quilibet. 58

.Lviiii. Ordinamentum factum in favorem fratrum minorum. R. c. Cum intersit 59

.Lx. De habentes possessiones et poderia extra comitatum Perusii non debeant eas alibrari nec acatastari nisi in civitate vel comitatu Perusii. R. c. Statuimus. 60

.Lxi. De non alienando vel transferendo aliquid in non alibratum vel acatastatum. R. c. Adhoc. 61

.Lxii. De statuta loquentia in quibus causis de potestate et capitaneo et maiori sindico intelligantur in eorum iudicibus. R. c. Cum. 62

.Lxiii. De fratres stantes in communione non teneantur conferre nisi certa bona. R. c. Cum. 63

.Lxiiii. De scriptis speciariorum certo modo approbandis. R. c. Cum speciarii. 64

Aperta et publicata fuerunt suprascripta statuta in generali audientia populi Perusini. Sub MCCCLXVI. Indictione quarta tempore domini Urbani pape V. die xii Februarii.

Hec [illegible] ...
de excessibus [illegible]
de simonia [illegible]
de ordine cognitionum
de dolo [illegible]
de presumptionibus
de assignatione testium et redditione [illegible]

de [illegible]
de [illegible]
de renovatione litis
de fide instrumentorum [illegible]
[illegible]
de [illegible]
de compensationibus [illegible]
de [illegible]
de pena [illegible]
de [illegible]